

oebs Organizacija za evropsku
bezbednost i saradnju
Misija u Srbiji

УРЖЕНЕ ЈАВНЕ ТУЖИОЦА
И ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

ПОСТУПАК ПРЕД ПРЕКРШАЈНИМ СУДОВИМА ЗБОГ ПРЕКРШАЈА ИЗ ОБЛАСТИ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

приручник за судије прекршајних судова и јавне тужиоце

**ПОСТУПАК ПРЕД ПРЕКРШАЈНИМ
СУДОВИМА ЗБОГ ПРЕКРШАЈА
ИЗ ОБЛАСТИ
ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ**

приручник за судије прекршајних
судова и јавне тужиоце

Мирјана Тукар
Миланка Димитријевић
Весна Крстићевић
Марина Матић
Бранислава Вучковић
Александра Чавошки
Милан Шкулић

Приредила
мр Светлана Белић Малинић

Prepress
СОММА | communications design

Штампа
Оригинал

Тираж
1000 ком

Штампање ове публикације омогућила је Мисија ОЕБС у Србији

Напомена: Ставови изречени у публикацији припадају искључиво аутору и његовим сарадницима и не представљају нужно званичан став Мисије ОЕБС у Србији

САДРЖАЈ

Увод.....	5
Поступак пред прекршајним судовима због прекршаја из области заштите животне средине	7
Закон о хемикалијама	10
Закон о биоцидним производима	13
Закон о заштити од јонизујућих зрачења и нуклеарној сигурности.....	23
Закон о заштити од нејонизујућих зрачења.....	29
Закон о процени утицаја на животну средину	34
Закон о заштити ваздуха	36
Закон о заштити природе.....	42
Закон о заштити од буке у животној средини	48
Закон о заштити животне средине.....	51
Закон о заштити и одрживом коришћењу рибљег фонда.....	62
Закон о управљању отпадом.....	72
Закон о амбалажи и амбалажном отпаду.....	81
Примена новог закона о прекршајима	87
Јавно тужилаштво и инспектори за заштиту животне средине у прекршајном поступку.....	95
Улога тужиоца у прекршајном поступку у предметима заштите животне средине	108
Животна средина у националном и комунитарном правном систему.....	115
Рецензија	130

Мирјана Николић

секретарка Удружења судија за прекршаје Републике Србије,
координаторка пројекта

УВОД

Удружење судија за прекршаје, у сарадњи са Министарством животне средине и просторног планирања, уз подршку Министарства правде Републике Србије, Правосудног центра за обуку и стручно усавшавање и уз велику помоћ Мисије ОЕБС у Србији, Одсек за заштиту животне средине, у току 2009. године спровело је обуку за судије за прекршаје и инспекторе за заштиту животне средине, јер је био препознат значај материје коју регулишу закони из области животне средине.

Инспектори за заштиту животне средине су настојали да ову материју приближе судијама и да укажу на последице поступања противно одредбама ових закона, јер противправним поступањем се наноси штета животној средини коју ће осетити многе генерације иза нас. Судије за прекршаје су указали на грешке које чине инспектори приликом писања захтева за покретање прекршајног поступка и пружили су помоћ у отклањању свих пропуста који су чињени, имајући у виду заједнички циљ – што здравије окружење у коме живимо.

Кроз ову обуку која је одржана: у Београду, на Златибору, на Палићу, у Пролом бањи, на Дивчибарама и у Кладову, прошло је 400 судија за прекршаје и велики број инспектора за заштиту животне средине на велико задовољство и једних и других.

Како је у мају 2009. године донет читав сет „еколошких закона“, а кроз пројекат „Подршка примени закона из области заштите животне средине“ се указала потреба да се, на неки начин, помогне судијама за прекршаје и јавним тужиоцима да би што квалитетније обављали свој посао, отпочео је рад на изради *Приручника из области заштите животне средине* за судије прекршајних судова и јавне тужиоце.

Рад на овом пројекту трајао је три месеца и у њему су учествовали:

Мирјана Тукар, судијиница Вишег прекршајног суда у Београду;

Миланка Димитријевић, судијиница Вишег прекршајног суда у Београду;

Весна Крстићевић, дипломирана правница - стручњакиња за прекршаје из области животне средине;

Мирјана Николић, секретарка Удружења судија за прекршаје Републике Србије, координаторка пројекта

Бранислава Вучковић, заменица апелационог тужиоца у Новом Саду;

проф. др Александра Чавошки, професорка Правног факултета Универзитета Унион у Београду;

проф. др Милан Шкулић, професор Правног факултета у Београду;

мр Марина Матић, саветница Удружења тужилаца Србије.

Поред учесника који су напред наведени, израду овог Приручника, својом свесрдном помоћи, омогућила је Мисија ОЕБС у Србији, Одсек за заштиту животне средине, којој се овом приликом посебно захваљујемо.

Треба нагласити да овај Приручник има историјски значај за судије за прекршаје, јер је то прво штиво које ће, као помоћ у раду, користити судије будућих прекршајних судова.

Миланка Димитријевић

судијиница Вишег прекршајног суда у Београду

ПОСТУПАК ПРЕД ПРЕКРШАЈНИМ СУДОВИМА ЗБОГ ПРЕКРШАЈА ИЗ ОБЛАСТИ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

УВОД

Очигледно да јача еколошка свест, не само у институцијама система, него и код грађана у целини и да се све више обраћа пажња на заштиту: земљишта, воде и ваздуха, а посебно на заштиту здравља људи, због развоја делатности које имају негативне последице на средину, па тиме и на људе.

Донедавно у нашој земљи ова област је била запостављена и овом врстом заштите су се бавиле само неке надлежне институције (еколошке, и друге инспекције), а недостајало је веће ангажовање других институција друштва, на пример Скупштине, кроз доношење закона у складу са модерним схватањима, како се то ради у развијеним европским земљама.

Због занемаривања области заштите животне средине настали су велики проблеми, посебно у неким градовима и регијама у којима је дошло до наношења непоправљиве штете водотоковима, ваздуху и земљишту, а у појединим случајевима било је директно угрожено и здравље људи.

Нажалост, и даље постоје нерешени проблеми загађења у Панчеву, Бору, Мајданпеку, Обреновцу и другим градовима и насељима где је смештена индустрија, без које човек не може, а која ће трајно бити штетна по животну средину, ако се не обезбеде услови (средства и опрема) за спречавање или свођење негативних последица на минимум.

Проблем решавања еколошких проблема постоји у многим градовима у којима нема индустрије чији је нус продукт штетан, и у мањим местима где нема велике индустрије, јер није решен проблем отпадних вода, а ни

проблем снабдевања пијаћом водом. То је све акутнији проблем који ће, по предвиђањима стручњака, постати један од највећих проблема XXI века.

Проблем одлагања отпада, такође није решен у складу са светским стандардима, јер је он одлаган свуда и на сваком месту, што се види и голим оком када путујемо кроз нашу земљу. Ко га није уочио и био разочаран када га је видео на местима, која су описана у причама и песмама о лепоти природе и уживању које она пружа око река и језера. Смећа има не само на земљи, већ и по дрвећу („чувене“ пластичне кесе, флаше и друго)!

Потребно је много новца (а наша земља га нема) да би се отклонио проблем смећа који нас угрожава. То се може спровести само под условом да се измени и свест и понашање грађана и стекне навика да се смеће одлаже само на местима која су за то одређена.

Споро се развија индустрија рециклаже, која од појединих врста отпада прави нове производе, а и запошљава нове људе, што је вишеструко корисно.

Треба похвалити акцију, коју води Министарство животне средине и просторног планирања, чија је основна парола: „Очистимо Србију“.

Доношење нових прописа из ове области и њихова доследна и потпуна примена, обавеза је коју је наша земља преузела истичући своју кандидатуру за улазак у Европску унију. Један од услова за улазак је постојање нивоа заштите животне средине који је достигнут у Европи. То се постиже применом свих европских стандарда из ове области, а који су у односу на садашње стање високи и за нас тешко достижни.

Да бисмо остварили циљеве које предвиђа чланство у Европској унији, Скупштина наше земље, као надлежни орган, предузела је живу законодавну активност, а надлежна министарства и инспекције потпунију контролу примене и поштовања већ усвојених прописа из ове области.

Тако је у мају 2009. године, усвојен „**сет еколошких закона**“, којима се, поред системског или „крвног“ Закона о заштити животне средине, обезбеђује остваривање права човека на живот и развој у здравјој животној средини и уравнотежен однос привредног развоја и животне средине у Републици Србији:

- 1) Закон о управљању отпадом**
- 2) Закон о амбалажи и амбалажном отпаду**
- 3) Закон о заштити од буке**
- 4) Закон о биоцидима**

- 5) **Закон о заштити ваздуха**
- 6) **Закон о заштити природе**
- 7) **Закон о заштити и одрживом коришћењу рибљег фонда**
- 8) **Закон о хемикалијама**
- 9) **Закон о изменама и допунама Закона о заштити животне средине**
- 10) **Закон о заштити од нејонизујућих зрачења**
- 11) **Закон о заштити од јонизујућих зрачења и нуклеарној сигурности**
- 12) **Закон о забрани развоја, производње, складиштења и употребе хемијског оружја и о његовом уништавању**
- 13) **Закон о изменама и допунама Закона о процени утицаја на животну средину**
- 14) **Закон о потврђивању Белоруског амандмана на Анекс Б Кјото протокола уз Оквирну конвенцију Уједињених нација о промени климе**
- 15) **Закон о потврђивању Конвенције о доступности информација, учешћу јавности у доношењу одлука и правној заштити у питањима животне средине**
- 16) **Закон о потврђивању Ротердамске конвенције о поступку давања сагласности на основу претходног обавештења за одређене опасне хемикалије и пестициде у међународној трговини, са изменама и допунама**

Сет „еколошких“ закона је изузетно значајан и од велике важности за очување животне средине и озбиљан покушај да генерацијама иза нас оставимо што здравију: земљу, воду и ваздух. Чини се да је законодавац настојао да ову област уреди свеобухватно, тако да је донет велики број закона. Поступањем противно одредбама ових закона субјекти права чине прекршаје, а судије за прекршаје треба такво, противправно понашање да санкционишу.

Овим приручником аутори настоје да судијама за прекршаје што више приближе материју коју регулишу ови закони.

Мирјана Тукар

судијиница Вишег прекршајног суда у Београду

ЗАКОН О ХЕМИКАЛИЈАМА

Живот савременог човека не може се замислити без употребе разних хемикалија и то како у процесу производње робе широке потрошње, тако и у свакодневном животу. Правилна употреба тачно одређених врста хемикалија олакшава и убрзава и процес производње и свакодневни живот. С друге стране, њихова неправилна употреба може да угрози људске животе и животну средину у целини. Зато је постојала потреба да се донесу закони којима ће се уредити ова област људског рада. Закон о хемикалијама, објављен у „Службеном гласнику РС“, бр. 36/09 из маја 2009. године, донет је због потребе државе да побољша безбедност како производње, тако и промета и коришћења хемикалија. Ово подразумева стављање под контролу производње, увоза, промета на велико и мало, и коришћења хемикалија у хемијској и у другим гранама индустрије, као и у домаћинству, на начин који је безбедан за људско здравље и животну околину. Законом је прописана обавеза бољег информисања радника који у свом раду користе или производе хемикалије. Посебна пажња посвећена је спољнотрговинском промету опасних хемикалија. Оно што представља значајну новину у овом Закону је оснивање Агенције за хемикалије и заједничког тела за интегрисано управљање хемикалијама. Оба ова тела баве се ефикасним и безбедним управљањем хемикалијама и биоцидним производима.

Вратимо се теми овог рада, односно прекршајима којима се на непосредан или посредан начин угрожавају здравље људи и животна средина.

Законом о хемикалијама прописана је обавеза произвођача, увозника или даљег корисника који ставља у промет хемикалије, да их класификује и обавезу снабдевача (дистрибутера) да их обележава и пакује на начин прописан законом и подзаконским актима донетим на основу њега. Класификација хемикалија врши се на основу процене њихових физичких и хемијских својстава. Законом су забрањена испитивања на приматима да би се извршила класификација хемикалија.

Лице које стави у промет опасну хемикалију или хемикалију са опасном супстанцом, дужно је да у реклами истакне њена опасна својства како не би кориснике довео у заблуду.

Снабдевач опасне хемикалије дужан је да сваком другом дистрибутеру без накнаде, на српском језику у штампаној или електронској форми, достави безбедносни лист, чији садржај прописује Агенција за хемикалије. Исту обавезу има и извозник према увознику (на језику земље у коју извози).

Поступање противно одредбама о издавању, штампању, дистрибуцији, садржини, изменама и другим својствима безбедносног листа, санкционисано је као привредни преступ за правна лица, а као прекршај за предузетнике.

Произвођач, дистрибутер и даљи корисник, дужни су да опасну хемикалију складиште тако да не угрожава здравље људи, те да њен отпад и празну амбалажу складишти у складу са прописима којима се уређује управљање отпадом.

Правна лица и предузетници који се баве производњом и прометом опасних хемикалија, морају да имају запослено стручно лице, односно саветника за хемикалије.

Посебне диспозитивне одредбе овог Закона, посвећене су интегралном регистру хемикалија, који чине Регистар хемикалија и Регистар биоцидних производа. У Регистар хемикалија уписују се хемикалије које се производе или увозе на тржиште Републике Србије, а пријава за њихов упис мора да буде поднета благовремено. Законом је забрањен извоз хемикалија чије је коришћење забрањено. Ово стога што је Закон о хемикалијама, као и сви други закони из области заштите животне средине, донет на основу међународних уговора и конвенција које су ратификоване. Дакле, листа опасних хемикалија направљена је на основу листе из међународних конвенција, што, најпростије речено, значи да производ који је на листи опасних хемикалија у Србији, на истој таквој листи је и у другим земљама, па је стога и његов извоз забрањен. Стављање у промет нарочито опасних хемикалија санкционисано је кроз више прекршајно - правних одредби. У Закону је посебно наглашена обавеза коришћења детерџената који имају својство потпуне аеробне биоразградљивости (ниво биоразградљивости када се детерџент уз помоћ микроорганизама из природе разгради на угљен диоксид, воду и минералне соли). За ове противправности прописана је одговорност правних лица за привредне преступе, а исте ове радње предузетника прописане су као прекршај.

Одредба члана 97. става 1. тачке 19. Закона о хемикалијама, садржи бланкетну норму јер прекршај чини предузетник који се не придржава огра-

ничења и забрана прописаних Законом о хемикалијама и прописа донетих на основу њега. У диспозитивној одредби чл. 49. и 50. је појашњено да ће Агенција прописати ограничења, односно забране производње промета и коришћења хемикалија које представљају неприхватљив ризик по здравље људи и животну средину. Ово би значило да прекршајни суд, треба да утврди тачно, у вези са којим ограничењем или забраном, из акта Агенције, је окривљени у конкретном случају поступио, и тиме учинио прекршај из члана 97. став 1. тачка 19. Закона. Без тачног одређења одредбе подзаконског акта Агенције, изрека пресуде ће бити неразумљива јер неће садржати начин извршења прекршаја. Ово наравно подразумева да и сам захтев за покретање прекршајног поступка мора то да садржи. У противном, захтев се упућује на допуну и евентуално одбацује.

За нешто лакше противправности правних лица прописана је прекршајна одговорност. То би између осталог било, невођење разних евиденција о производњи и стављању у промет хемикалија, њиховој количини, невођење евиденција о извозу, недостављање Агенцији података о транзит у хемикалија у складу са Ротердамском конвенцијом и сл.

За ове прекршаје за правно лице је прописана новчана казна у распону, као и новчана казна у висини до двадесетоструког износа причињене штете, неизвршене обавезе, вредности робе и др. Дакле, уколико се ради о прекршају где је причињена већа материјална штета или је у питању значајнија имовинска корист проистекла из прекршаја, суд ће утврдити износ штете (односно имовинске користи), те изрећи казну прописану овим Законом. Циљ овако прописане, а наравно и изречене новчане казне је да обесхрабри како окривљеног, тако и друге учеснике у производњи и промету хемикалија, да чињењем прекршаја, због очигледне имовинске користи, не наносе штету здрављу људи и животной средини.

У казним одредбама прописано је и више прекршаја одговорног лица у Агенцији за хемикалије. Већина прекршаја односи се на обавезе Агенције при извозу опасних хемикалија из земље, као и одговарајуће обавезе при увозу. Други прекршаји проистичу из обавезе чувања пословне тајне, као и обавезе поступања у складу са доступношћу информација од јавног значаја.

ЗАКОН О БИОЦИДНИМ ПРОИЗВОДИМА

Законом о биоцидним производима, донетим 15. маја 2009. године, уређује се значајна област која за крајњи циљ има очување животне средине, на тај начин што се њиме посебно уређују:

- листе активних супстанци;
- поступци: доношења аката, ограничења и забране стављања у промет, коришћења биоцидних производа;
- истраживање и развој, класификација, паковање, обележавање, рекламирање и безбедносни лист биоцидног производа, регистар и безбедно коришћење биоцидних производа;
- надзор и друга питања од значаја за безбедно стављање у промет и коришћење биоцидних производа.

Закон је донет на основу обавеза које је наша држава преузела након приступања Савету Европе. Усаглашен је са Директивом 98/8/ЕЦ Европског парламента и Савета од 16. фебруара 1998. о стављању у промет биоцидних производа.

Циљ доношења европске Директиве био је регулисање процедуре ауторизације биоцидних производа и њихово стављање на тржиште, узajамно признавање, ауторизација у оквирима држава чланица Савета и успостављање заједничке позитивне листе активних супстанци које се могу користити у биоцидним производима.

Државе чланице Савета Европе обавезне су да донесу пропис о начину коришћења ових производа. Он ће укључити одредбе Директиве у оквиру тога и рационалну примену у комбинацији са одговарајућим физичким, биолошким, хемијским или другим мерама ради ограничења употребе ових производа на неопходни минимум. Директивом је утврђена процедура за ауторизацију производа.

Државе чланице су обавезне да дају дозволу за биоцидни производ под општим условима Директиве, што подразумева и то да биоцидни производ за који се даје дозвола мора да буде довољно ефикасан да нема неочекиване утицаје на циљане организме, неочекиване ефекте на здравље људи и животиња као и на животну средину у целини (нпр. контаминација површинских вода, подземних вода и вода за пиће).

Директивом је прописано да се активне супстанце означене као токсичне, врло токсичне, канцерогене, или мутагене, као и токсичне за репродукцију, неће стављати у промет, нити користити јавно. Дозвола ће се повући, ако се активна супстанца коју производ садржи, повуче са одговарајуће листе из Директиве, уколико захтеви у вези са ефектима више не важе или ако се услови под којима је дозвола издата не поштују.

Директива садржи упутство за подношење захтева за издавање дозволе за нови биоцидни производ са детаљима о свим претходним радњама које треба обавити, заједно са тестирањем производа.

Класификовање, паковање и етикетање биоцидних производа мора да буде у складу са Директивом, односно једнообразно за све државе чланице.

Власник дозволе дужан је да, уколико дође до сазнања о штетности производа или активних супстанци, одмах обавести надлежни орган о потенцијалној опасности по људско здравље, животиње или животну средину. Држава чланица може ограничити или забранити његову употребу. Она ће одмах о томе обавестити Комисију и друге државе чланице. Директивом се прописују и услови под којима се могу вршити истраживања и тестирања биоцидних производа.

Државе чланице су обавезне да сваке треће године достављају Комисији извештај о њиховој активности на овом пољу и да пријаве сва тровања због биоцидних производа.

Директивом се оснива Одбор ради асистенције Комисији.

Да би боље разумели садржину Закона, потребно је да дефинишемо основне појмове:

Активна супстанца је супстанца или микроорганизам укључујући вирус или фунгус (гљиву) који има опште или специфично дејство на непожељне организме

Биоцидни производ је активна супстанца (смеша), припремљена у облику у коме се снабдевају корисници, а чија је намена да хемијски или биолошки уништи, одврати, учини безопасним, спречи деловање или контролише непожељне организме.

Биоцидни производи су систематизовани у четири главне групе са укупно 23 типа производа (један од типова су и производи за дезинфекцију воде за пиће).

У биоцидна средства нарочито спадају:

1. **средства за дезинфекцију, односно** за личну хигијену људи, дезинфекцију ваздуха, површина, материјала и прибора у домаћинству и површина које се користе у области здравства. Такође, ту спадају и средства за дезинфекцију намештаја који није у директном контакту са храном за људе или животиње, за дезинфекцију јавних и индустријских подручја, укључујући и болнице, као и производи који се употребљавају као алгициди (средства против алги).

Подручја примене укључују, између осталог: базене, акваријуме, воде за купање и друге воде; системе за климатизацију; зидове и подове у здравственим и другим установама; хемијске тоалете, отпадне воде, болнички отпад, земљиште и друге супstrate (игралишта);

2. **биоцидни производи у ветеринарској хигијени**, укључујући и производе који се употребљавају на подручјима на којима животиње живе, бораве или се транспортују;
3. **средства за дезинфекцију у области хране за људе и хране за животиње**, укључујући и производе који се употребљавају за дезинфекцију опреме, амбалаже и прибора за јело. Овим средствима дезинфикују се и површине или цевоводи повезани с производњом, транспортом, складиштењем или конзумирањем хране за људе, животиње или пићем (укључујући и воду за пиће) за људе и животиње;
4. **конзерванси за све готове производе**, осим хране за људе и животиње;
5. **средства за заштиту површине** од микробиолошког кварења, да би се одржала иницијална својстава површине материјала или предмета, као што су: боје, пластика, китови за заптивање и лепљење, лепила, везива, папир, уметничка дела;
6. **средства за заштиту дрвета** у свим фазама обраде;
7. **средства за заштиту од микробиолошког кварења** влакана, коже, гуме и полимерисаних материјала, као што су: кожа, гума или папир, или производи од текстила и гуме;
8. **средства за заштиту у грађевинарству (зидарству)** од микробиолошког кварења и напада алги;

9. **средства за заштиту течности** у климатским системима и постројењима од штетних **организама, микроба, алги и шкољки (мекушаца)**;
10. **слимиди (средства против настајања слузи)** за спречавање или сузбијање настанка слузи на материјалима, опреми и предметима који се употребљавају у индустријским процесима, нпр. на дрвеној и папирној пулпи, на порозним пешчаним слојевима код екстракције нафте;
11. **средства за заштиту од микробиолошког кварења течности за обраду метала**;
12. **средства за уништавање мишева, пацова и осталих глодара, птица, шкољки (мекушаца), риба** (осим производа за лечење болесних риба), **зглавкара** (нпр. инсеката, паука и ракова), бува, и др;
13. **конзерванси за храну људи или животиња**;
14. **производи за сузбијање обрастања** бродова, опреме за аквакултуру или друге структуре у води;
15. **течности за балсамовање и препарирање и др.**

Биоцидни производи подразумевају хемијске препарате који садрже једну или више активних супстанци и служе за оштећење, елиминацију или спречавање настајања штетних организма, без штетних ефеката на друге организме или животну средину.

Биоцидни производ може да се користи и стави у промет ако је за њега издато одобрење и ако је класификован, обележен, пакован и има безбедносни лист.

Одобрење за стављање у промет издаје Агенција за хемикалије на основу захтева произвођача или увозника биоцидног производа. Подносилац захтева је дужан да достави документацију предвиђену прописима. Одобрење се, у зависности од врсте биоцидног производа, издаје у законом прописаним роковима.

Биоцидни производ може да се стави у промет и користи ако за њега није издато одобрење за стављање у промет, али је донето решење о упису тог производа у Привремену листу за достављање техничког досијеа у складу са законом.

Биоцидни производ уписује се у Привремену листу ако је стављен у промет у Републици Србији пре дана ступања на снагу овог Закона или ако је активна супстанца у том биоцидном производу уписана у листу активних супстанци, или листу активних супстанци садржаних у биоцидном

производу мањег ризика, или у Програм, осим ако постоји сумња да тај биоцидни производ представља неприхватљив ризик за здравље људи и животиња и животну средину.

Правна и одговорна лица биће процесуирана у поступку за привредне преступе уколико прекрше највећи број одредаба Закона, што је разумљиво када се има у виду могућност степена повреде (па чак и уништења) животне средине при неправилном коришћењу биоцидних производа.

Законом је, за поступање противно појединим његовим одредбама, прописана прекршајно - правна одговорност свих субјеката: правних лица, одговорних лица, предузетника и физичких лица.

Оно што је важно истаћи је да, без обзира на то да ли ће због поступања противно Закону одговарати пред привредним или прекршајним судом, носилац решења о упису биоцидног производа у Привремену листу, носилац одобрења и носилац привремене дозволе дужан је да надокнади штету која настане на територији Републике Србије у вези са биоцидним производом. Обавезу накнаде штете носилац решења има и када штета настане због одређених својстава биоцидног производа, на које је то лице могло да утиче.

Носилац решења о упису биоцидног производа у Привремену листу и носилац одобрења (а то је по правилу произвођач, односно увозник биоцидног производа) дужан је да води више врста евиденција:

- евиденцију о количинама биоцидног производа **стављеног у промет;**
- евиденцију о количинама **залиха** биоцидног производа;
- евиденцију о количинама биоцидног производа **повученог са тржишта;**
- евиденцију **о лицима** којима је биоцидни **производ продат,** односно уступљен.

Податке из евиденције, носилац решења о упису биоцидног производа у привремену листу и носилац одобрења, дужан је да достави агенцији за хемикалије најкасније до 31. марта текуће године за претходну годину, као и да их чува најмање 10 година.

За поступање противно обавези вођења евиденција и њиховог достављања Агенцији у наведеном року, Законом је прописана новчана казна за носиоца решења који може да буде правно лице, предузетник и физичко лице. Уз новчану казну за правно лице прописана је новчана казна за одговорно лице у правном лицу. Овде су казне прописане на два различита начина и то у распону утврђеног посебног минимума и посебног

максимума за учиниоце прекршаја, као и новчане казне која је у сразмери са висином причињене штете или неизвршене обавезе, вредности робе или других ствари које су предмет прекршаја, а највише до двадесетоструког износа тих вредности. И до сада је у појединим законима, као што је Закон о шумама, била прописана могућност изрицања таквих казни, али су се оне, у пракси, ретко изрицале јер је неопходно претходно утврдити тачне износе причињене штете, вредности робе итд, да би се могла изрећи казна у складу са законом. Сем тога, Законом о прекршајима који почиње са применом 01. 01. 2010. године, дата је могућност да се у прописима из тачно одређених области, међу којима је и заштита животне средине, новчана казна одреди на наведени начин. Ово значи да се новчана казна пресудом може изрећи и онда када прелази општи максимум прописан чланом 35. Закона о прекршајима.

За учиниоца прекршаја, и то за правно, одговорно лице и предузетника, прописана је и могућност изрицања заштитне мере забране вршења одређене делатности, односно одређених послова. Заштитна мера тече од дана правоснажности пресуде, што у пракси ствара потешкоће, јер од правоснажности до извршења по правилу, протекне не мало времена, те извршена мера краће траје него што је изречена. Исте ове санкције су прописане и за поступање противно следећим одредбама:

- Поред одговорности носиоца решења, закон прописује и одговорност правног, физичког лица или предузетника који врши научно истраживање и развој, уколико не сачини извештај о биоцидном производу за који је вршио истраживање, а који мора да садржи податке о идентитету, обележавању, количинама које користи, лицима која их користе, као и податке о утицају активне супстанце или биоцидног производа на здравље људи и животиња и животну средину, уколико су познати. Прекршајна одговорност постоји и уколико тај извештај не доставе Агенцији на њен захтев. Дакле, прекршај из члана 60. став 1 тачке 3. Закона, у суштини се може извршити на три начина. Прво, прекршајно је одговорно лице уколико предметни извештај уопште не сачини, затим, уколико извештај не садржи све податке који су таксативно набројани у члану 35. став 4. Закона и на крају, уколико сачињени извештај не доставе Агенцији за хемикалије на њен захтев.
- Поједини биоцидни производи, као што су одређени инсектициди и средства за дезинфекцију и сл. могу да се користе свакодневном, а и за обављање регистроване делатности. Тада је реч о професионалном коришћењу биоцидних производа. Прекршај из члана 60. став 1. тачка 4. Закона, чини професионални корисник који не води прописану евиденцију о количинама набављених биоцидних произ-

вода, затим о количинама залиха, количинама употребљених биоцидних производа и евиденцију о намени за коју су употребљени. Исти овај прекршај чини професионални корисник који ове податке из евиденције не чува 10 година, као и онај који ту евиденцију не достави Агенцији за хемикалије на њен захтев. Дакле, и у погледу овог прекршаја постоји више противправности, у зависности од врсте евиденција које се воде, у вези са поступањем противно обавези чувања и достављања евиденција надлежној Агенцији.

- Закон о биоцидним производима детаљно регулише и доступност података који се пријављују Агенцији за хемикалије. Циљ ове одредбе је заштита пословања произвођача биоцидног производа и Агенција ће сматрати пословном тајном и неће учинити доступне јавности податке о пуном саставу биоцидног производа. Лице које пословну тајну учини доступном јавности биће одговорно због прекршаја из члана 60. става 1. тачке 5. Закона, за који су прописане казне у распону, као и казне до двадесетоструког износа причињене штете и могућност изрицања заштитне мере забране обављања одређених послова, односно делатности.
- Тајност података се, како је то већ речено, обезбеђује због заштите пословања произвођача биоцидног производа. Но, та тајност не може да буде неограничена нити у супротности са основним начелом овог Закона, а то је заштита човекове средине. Стога, чланом 47. Закона, прописани су случајеви и подаци који се не могу прогласити службеном тајном. Они су таксативно наведени у Закону. Поступање противно овој одредби, односно проглашавањем за тајну неког од података, који би, према Закону о доступности информација од јавног значаја, као и према начелу заштите човекове средине, морали бити јавни, представља прекршај из члана 60. става 1. тачке 6. овог Закона.
- И одговорно лице у Агенцији за хемикалије под одређеним условима може одговарати за прекршај. У питању су прекршаји прописани чланом 61. Закона. Одговорност овог лица у Агенцији управо се тиче тајности података и то лице може да одговара уколико тајне податке учини доступним јавности и обрнуто, уколико податке о биоцидном производу не учини доступне јавности, односно сакрије оне податке који би, према члану 47. морали да буду јавни. Уз новчану казну за одговорно лице у Агенцији, прописана је и могућност изрицања заштитне мере забране вршења одређених послова у трајању од једне године.

- Законом о биоцидним производима је, како је то већ напоменуто, предвиђен највећи број противправности које чине привредне преступе. Но, према овом Закону, привредне преступе могу да чине само правна лица и одговорна лица у правним лицима, а уколико те противправности изврши предузетник, у питању је прекршај из члана 62. Закона где је за предузетника прописана казна у износу од 50.000,00 до 500.000,00 динара, као и могућност изрицања заштитне мере забране вршења одређене делатности до три године. Предузетник ће одговорати за прекршај у следећим случајевима:
 - уколико пре стављања у промет биоцидног производа не прибави одобрење, ако га не класификује и обележи, односно нема безбедносни лист у складу са Законом;
 - уколико се не придржава услова за стављање у промет биоцидног производа из решења о упису истог у привремену листу;
 - уколико не прати све околности у вези са коришћењем биоцидног производа који могу штетно деловати на здравље људи, животиња и животну средину;
 - уколико одмах по сазнању не обавести Агенцију о новим дејствима активне супстанце или биоцидног производа, о промени произвођача активне супстанце, о променама у саставу како активне супстанце тако и биоцидног производа, о појави резистенције и о другим променама основних информација или података из техничког досијеа;
 - уколико не поступи са биоцидним производом у року и на начин одређен у решењу о престанку важења одобрења;
 - уколико стави у промет биоцидни производ којим се може сузбити појава непожељних организама;
 - ако не упути корисника биоцидних производа на услове за ограничено и контролисано коришћење биоцидног производа (уколико су у питању пестициди, инсектициди, средства за уништавање глодара и сл.);
 - ако по престанку коришћења производа за који је издата привремена дозвола Агенцији не достави извештај о искоришћеним и неискоришћеним количинама и резултатима праћења и коришћења тог производа;
 - ако ставља у промет биоцидни производ за процес, оријентисано истраживање и развој без потврде;

- ако ставља у промет биоцидни производ за научно истраживање и развој без дозволе за то истраживање;
- ако се не придржава услова из дозволе;
- ако се биоцидни производ не користи на прописан начин;
- ако се одређени описан биоцидни производ ставља у промет за општу употребу;
- ако одређени опасан биоцидни производ, односно одређену врсту биоцидног производа користи, а не испуњава услове у погледу кадрова, опреме и просторија или нема саветника за хемикалије у складу са прописима којима се уређују хемикалије.

И на крају још само неколико речи о прекршајно - правној одговорности физичких лица из овог Закона.

Чланом 63. Закона, прописана је новчана казна за прекршај физичког лица уколико не чува поверљиве податке по престанку обављања послова. За овај прекршај, као и за претходне, може се изрећи новчана казна у сразмери са висином причињене штете, највише до двадесетоструког износа те вредности. Ово значи да свако физичко лице које престане да обавља функцију у правном лицу, а знало је за податке који су означени као поверљиви, по престанку обављања тих послова је стално у обавези да поверљиве податке чува као пословну тајну. Дакле, у конкретном случају, реч је о прекршају нечињења, чија чинидба није везана за рок, односно о тзв. трајном прекршају. Овај прекршај учињен је онда када је откривен и ни у ком случају не може бити речи о застарелости за покретање и вођење прекршајног поступка након истека рока од две године од дана када је то лице престало да ради у одређеном правном лицу или да буде предузетник. Наведени прекршај може исто лице да изврши више пута. Наиме, не ради се о пресуђеној ствари када је физичко лице једном правоснажно кажњено за откривање тајне једном лицу, а након тога, против њега буде поднет захтев за покретање прекршајног поступка због откривања исте тајне другом лицу.

Заједничке карактеристике оба закона:

Са правно техничког аспекта Закон о хемикалијама и Закон о биоцидним производима су написани веома слично. На исти начин су распоређене казнене одредбе, прописујући одговорност правних лица за радње или пропуштања која имају обележја привредних преступа за правна лица, као и за прекршаје за исте радње одговорног предузетника. Поред тога,

сличне су им и прописане казне и могућност изрицања заштитних мера забране обављања појединих послова, односно делатности.

Заједничко за оба закона је и питање надзора над његовом применом. Надлежност над применом Закона о хемикалијама и Закона о биоцидним производима, према одредбама оба закона, врши министарство надлежно за заштиту животне средине преко својих ресорних републичких (или покрајинских када су им поверени послови) инспектора за заштиту животне средине. Уколико се надзор односи на класификацију паковања, обележавање хемикалија и биоцидних производа, ограничења промета и коришћење хемикалија и биоцидних производа, као и на услове продаје и складиштење хемикалија у малопродаји, тада надзор над применом оба закона врши Министарство трговине преко тржишних инспектора.

Надзор над радом Агенције за хемикалије врши Министарство надлежно за заштиту животне средине, у складу са прописима којима се уређује државна управа, пошто је реч о пословима које је Министарство, односно држава, поверило Агенцији за хемикалије.

Неопходно је да судије које воде прекршајни поступак за прекршаје из Закона о хемикалијама и Закона о биоцидним производима разликују хемикалије од биоцидних производа. Најуопштеније речено, Закон о хемикалијама се односи на супстанце и смеше, осим радиоактивних хемикалија у транзиту, отпада (према одговарајућем закону), биоцидних производа, средстава за заштиту биља, лекова, козметике, хране и др. Ово значи да је судија дужан да као претходно питање утврди да ли конкретна супстанца или смеша представља хемикалију у смислу тог Закона и да обрати пажњу на изузетке од примене који су прописани чланом 4. Закона о хемикалијама. Када утврди наведено, судија извођењем доказа утврђује постојање прекршаја и кривице учиниоца.

За разлику од хемикалија, код биоцидних производа треба водити рачуна о значењима појединих израза, као и о њиховој основној функцији, а то је борба против непожељних организама. Када се у поступку утврди да је предметна супстанца или смеша биоцидни производ, како је то већ напред за хемикалије речено, тек тада се приступа извођењу доказа да би се утврдило постојања прекршаја и кривице окривљеног. Како је за вођење оваквих прекршајних поступака често потребно знање из других научних области којима судија не располаже, он ће, веома често, у овим предметима одређивати вештачења из тих области.

Мирјана Тукар

судијиница Вишег прекршајног суда у Београду

ЗАКОН О ЗАШТИТИ ОД ЈОНИЗУЈУЋИХ ЗРАЧЕЊА И НУКЛЕАРНОЈ СИГУРНОСТИ

Свакога дана човек је изложен некој врсти зрачења. Основ сваког природног зрачења је сунчева светлост и топлота. Она је истовремено основни услов за опстанак целокупног живота на земљи. У односу на ово зрачења се деле на природна и она која су резултат људске делатности.

Ипак, критеријум основне поделе зрачења је могући ефекат јонизације који настаје проласком зрачења кроз материју. С обзиром на то, зрачења се деле на јонизујућа или радиоактивна и нејонизујућа. У јонизујућа зрачења спадају космичка зрачења, г-зрачења, икс - зрачења и а- и б-честична зрачења. Јонизујућа зрачења као резултат људске делатности при неконтролисаној употреби могу да буду веома опасна по људско здравље. Стога у пакету закона из области заштите животне средине, значајно место заузима Закон о јонизујућим зрачењима. Разлог за доношење овог закона је, како наводи предлагач, потреба за хармонизацијом домаћих прописа из области екологије са регулативом Европске Уније и поштравање режима нуклеарне и радијационе сигурности. Законом се прописују следеће области:

1. Мере за заштиту живота и здравља људи и животне средине од штетног дејства јонизујућих зрачења.
2. Мере нуклеарне сигурности при поступцима у вези са нуклеарним активностима.
3. Уређују се услови за обављање делатности са изворима јонизујућих зрачења и нуклеарним материјалима.
4. Уређује се управљање радиоактивним отпадом.

Да би судије у свом свакодневном раду боље разумеле ову материју навешћемо само неке, од преко педесет израза, који се користе у овом Закону и објаснити њихово значење.

Тако, под **јонизујућим зрачењима** у смислу тог Закона, подразумевају се електромагнетска или честична зрачења која могу да произведу јоне и проузрокују штетне ефекте по живот и здравље људи и животну средину.

Контаминација је непланирано и непожељно присуство радиоактивног материјала.

Носилац лиценце за обављање радијационе делатности јесте правно лице или предузетник који има лиценцу за обављање радијационе делатности. Из овог општег појма произлази да физичко лице ни у ком случају не може да обавља радијациону делатност. То мора да буде или предузетник или правно лице које добија од надлежног органа одговарајућу дозволу односно лиценцу.

Радијациони ризик јесте угрожавајући здравствени ефекат при излагању јонизујућим зрачењима, узимајући у обзир и вероватноћу таквог излагања, било који ризик везан за сигурност, укључујући и екосистеме у животној средини, који може настати као последица излагања јонизујућим зрачењима.

Радионуклид јесте атом (нуклид) који је радиоактиван.

На осталим изразима се овом приликом нећемо задржавати. Поменули смо само изразе који имају највише везе са обележјима прекршаја из овог Закона.

У циљу заштите здравља људи и животне средине Законом су изричито прописане одређене забране као и санкције за поступање противно истини:

1. **Забрана обављања делатности са изворима јонизујућих зрачења и нуклеарним материјалима без претходно прибављеног одобрења** које издаје Агенција за заштиту од јонизујућих зрачења и нуклеарну сигурност Србије. Имајући у виду опасност обављања делатности које су везане за изворе јонизујућих зрачења држава је нашла за сходно да стави под контролу лица, а и само обављање делатности на тај начин што ће, уколико су испуњени законом прописани услови, правном лицу и предузетнику издати одговарајуће одобрење и након тога надzirати њихов рад.
2. **Забрана сваког истраживања и делатности у циљу развоја производње и употребе нуклеарног оружја.** Ова забрана је директна последица међународних споразума о ограничењу производње нуклеарног оружја и њиховог стављања под контролу због опасности наступања несагледивих штетних последица уколико та контрола није изричита и јасна.

3. **Забрана увоза радиоактивног отпада на територију Републике Србије и ислуженог нуклеарног горива иностраног порекла.** Из средстава јавног информисања обавештавани смо да развијеније земље уз некакве новчане накнаде сопствени радиоактивни отпад који је најчешће стваран у нуклеарним реакторима нуклеарних електрана превозе у мање развијене земље. Тиме штите сопствено становништво од негативних јонизујућих зрачења, али истовремено и стварају опасност за становништво неразвијених држава. Стога је ова забрана од изузетне важности.
4. **Забрана уградње радиоактивних громобрана као и јонизујућих детектора дима који имају извор јонизујућих зрачења.**

Поступање противно овим забранама је за правна лица санкционисано као привредни преступ, а за предузетнике као прекршај.

Предузетник ће одговарати за прекршај и уколико отпочне да обавља радијациону делатност или уколико врши делатност промета јонизујућих зрачења, радиоактивних и нуклеарних материјала без одговарајућих лиценци, као и када врши промет једног или више извора јонизујућих зрачења, радиоактивних и нуклеарних материјала, а није прибавио дозволу за обављање те врсте промета.

За све ове прекршаје предузетника Законом је прописана новчана казна у распону од 250.000,00 до 500.000,00 динара.

Оно што за судије различитих казних реферата може да буде занимљиво је прописивање одговорности за прекршај предузетника који проузрокује контаминацију лица, радне или животне средине, а одмах не спроведе деконтаминацију и о томе одмах не достави извештај Агенцији. Прекршајна одговорност важи и за предузетника, који професионално изложена лица, лица на школовању или становништво изложи јонизујућем зрачењу изнад прописаних граница. У глави 24. Кривичног законика Републике Србије, са насловом Кривична дела против животне средине, прописане су сличне, па чак и исте радње и оне представљају кривична дела. Тако, чланом 266. Кривичног законика је прописана затворска казна од 6 месеци до 5 година и новчана казна лицу које противно прописима унесе у Србију радиоактивне или друге опасне материје или опасне отпатке или ко превози, прерађује, одлаже, сакупља или складишти такве материје или отпатке. Чл. 267. и 268. Кривичног законика су прописана кривична дела са дужим затворским казнама (које зависе од последица које су наступиле извршењем кривичног дела) за сличне радње.

На ово указујем стога што судија прекршајног суда сваки пут треба да води рачуна о томе да ли се против истог лица води кривични посту-

пак, односно да ли је то лице правоснажно осуђено за кривично дело које обухвата и обележја прекршаја.

С друге стране, надлежни јавни тужилац који је истовремено универзални подносилац захтева за покретање прекршајног поступка, уколико нађе да у радњама правног лица или предузетника нема обележја кривичног дела, дужан је да поднесе захтев надлежном прекршајном суду.

Радионуклиди, односно радиоактивни атоми не егзистирају искључиво као последица људске активности, него се јављају и у природи у виду руде уранијума, радијума, торијума и других радиоактивних елемената. Правно лице и предузетници који поседују законом прописану дозволу и лиценцу за обављање те делатности врше техничко – технолошки поступак производње радиоактивних супстанци из руде уранијума, радијума, торијума и других метала. Приликом производње може се десити да дође до повећане концентрације природних радионуклеида изнад граница прописаних за контаминацију животне средине. Зато је Законом прописана обавеза вођења евиденције о томе и редовног достављања евидентираних података надлежној Агенцији. Уколико поступи противно овој обавези правно лице и предузетник чини прекршај из члана 86. Закона, за који је прописана новчана казна у распону од 500.000,00 до 1.000.000,00 динара, као и могућност изрицања казне која је у сразмери са висином причињене штете или неизвршене обавезе, вредности робе или друге ствари која је предмет прекршаја, а највише до двадесетоструког износа тих вредности. И ова одредба као и сличне одредбе у Закону о хемикалијама и биоцидним производима је у складу са чланом 35. новог Закона о прекршајима и све што је тамо речено за овакво прописивање казне, а нарочито за изрицање од стране судије у току прекршајног поступка, важи и за наведене прекршаје. Подсећања ради, треба само да се нагласи да је судија дужан да неспорно утврди вештачењем или извођењем неких других доказа висину вредности која је основ за изрицање казне, па да се онда определи за то колико пута ће новчана казна бити већа од те вредности, да би правилно индивидуализовао казну и остварио циљ њеног изрицања, а то је специјална и генерална превенција.

Лица која се баве производњом и прометом супстанци са јонизујућим зрачењима дужна су да надлежној Агенцији достављају извештај о мониторингу радиоактивности у животној средини у прописаном року. Иста лица су дужна да спроводе прописана мерења ради процене нивоа излагања јонизујућим зрачењима професионално изложених лица, пацијената и становништва и да води евиденцију о извршеним мерама ради процене нивоа излагања. Обавеза правних лица је и да воде евиденцију о извршеним пословима из области заштите од јонизујућих зрачења и да те податке доставе Агенцији у законом прописаном року.

Поред наведеног, правно лице и предузетник су прекршајно одговорни уколико Агенцији не пријаве сваку промену података о испуњености услова на основу којих су добили лиценцу за обављање радијационе делатности. Наиме, постоје прописани елементи који су услов за добијање те дозволе из чега произлази да уколико неки од елемената нестане и дозвола би морала да буде повучена.

Правно лице и предузетници дужни су да професионално изложеним лицима обезбеде личну дозиметријску контролу, лична заштитна средства, проверавање исправности тих средстава и њихово правилно коришћење. Њихова је дужност, такође, да лица која су професионално изложена, упућују на редовне здравствене прегледе, обуку и периодичну обнову знања. Професионално изложена су најчешће лица која раде са рендгенским зрацима којима се врши снимање одређених људских или животињских органа.

Правно лице и предузетник, имаоци лиценце за обављање радијационе делатности или нуклеарне активности, дужни су да радиоактивни отпад, који је настао при раду, привремено чувају на прописан начин у свом спремишту. Чување траје најдуже годину дана након чега га предају носиоцу лиценце за управљање складиштем радиоактивног отпада. Законом је прописана и обавеза вођења евиденције о изворима јонизујућих зрачења, о професионално изложеним лицима, изложености пацијената радиоактивном отпаду, обавеза успостављања и спровођења система управљања квалитетом мера заштите од јонизујућих зрачења, обавеза запослења лица које мора да има прописану стручну спрему, које је оспособљено за рад, за спровођење мера заштите и које испуњава здравствене услове.

Законом су побројане категорије лица којима је забрањено излагање јонизујућем зрачењу. То су лица млађа од 18 година, жене за време трудноће и дојења детета, уколико раде са отвореним изворима јонизујућих зрачења. Граница старости испод 18 година не важи за лица старија од 16 година, за време њихове прописане обуке, у току редовног школовања, за рад са изворима јонизујућих зрачења.

Јонизујућа зрачења се у свакодневном животу најчешће користе у области медицине и то при коришћењу апарата за озрачивање у дијагностичкој радиологији, у раду са апаратима за озрачивање у радиотерапији као и са радиоактивним материјалима у нуклеарној медицини, што значи да сваки просечан грађанин најчешће у додир са јонизујућим зрачењима долази приликом снимања тзв. рендген односно икс зрацима у дијагностичкој радиологији. Дужност лекара радиолога, као и особља које ради на рендген апаратима је да ограничи снимање на најнеопход-

нију меру, која је нужна за сузбијање болести. Агенција за заштиту од јонизујућих зрачења и нуклеарну сигурност, прописује врсте и начин мерења за процену нивоа медицинског излагања јонизујућим зрачењима и иста се врше искључиво на њен захтев.

Законом је забрањено систематско рендгенско снимање становништва, осим у изузетним случајевима ако такву меру пропише Министарство здравља уз прибављену сагласност Агенције о испуњености мера заштите од јонизујућих зрачења за систематско рендгенско снимање становништва. Правно лице које изврши недозвољено снимање учинило је прекршај за који је прописана напред описана новчана казна.

Надзор над применом овог Закона, врши министарство надлежно за послове заштите од јонизујућих зрачења преко инспектора за заштиту од јонизујућих зрачења. Инспекцијски надзор над спровођењем мера нуклеарне сигурности врши министарство надлежно за послове нуклеарне сигурности и управљање радиоактивним отпадом преко надлежних инспектора. У вршењу инспекцијског надзора инспектор за заштиту од јонизујућих зрачења има право и дужност да утврди да ли су испуњени услови за обављање радијационе делатности, да ли су испуњени услови за обављање послова из области заштите од јонизујућих зрачења и др. Инспектор је овлашћен да нареди отклањање недостатака у вези са радом са изворима јонизујућих зрачења, да обустави рад са овим изворима, да забрани производњу исл., са циљем очувања здравља људи и животне околине. Носилац лиценце за обављање радијационе делатности, без обзира да ли је у питању правно лице или предузетник, дужан је да да инспектору за заштиту од јонизујућих зрачења, односно инспектору за нуклеарну сигурност и управљање радиоактивним отпадом **без одлагања** омогући вршење инспекцијског надзора, увид у документацију, несметан рад и да му обезбеди податке и материјал потребан за вршење инспекцијског надзора. Уколико то не учини одговараће за прекршај из члана 87. став 1. тачка 22. Закона, где су прописане напред наведене новчане казне.

Мирјана Тукар

судијиница Вишег прекршајног суда у Београду

ЗАКОН О ЗАШТИТИ ОД НЕЈОНИЗУЈУЋИХ ЗРАЧЕЊА

У законодавству наше земље први пут се регулише ова област. Потреба за доношењем закона резултат је све веће употребе уређаја који емитују ову врсту зрачења. Закон уређује услове и мере заштите здравља људи и заштите животне средине од штетног дејства нејонизујућих зрачења у коришћењу извора истих, осим заштите од професионалног излагања изворима нејонизујућих зрачења.

Нејонизујућа зрачења јесу електромагнетска зрачења одређене енергије фотона. Она обухватају:

1. ултраљубичасто или ултравиолетно зрачење;
2. видљиво зрачење одређених таласних дужина;
3. инфрацрвено зрачење;
4. радио-фреквенцијско зрачење;
5. електромагнетска поља ниских фреквенција;
6. ласерско зрачење;
7. ултразвук или звук већих фреквенција.

Извор нејонизујућих зрачења јесте уређај, инсталација или објекат који емитује нејонизујуће зрачење, а уколико је у питању извор који може бити опасан по здравље људи, ради се о извору нејонизујућих зрачења од посебног интереса.

Закон почива на следећим основним начелима:

1. Начело забране излагања нејонизујућим зрачењима изнад прописане границе и сваког непотребног излагања нејонизујућим зрачењима.
2. Начело сразмерности између користи коју извор нејонизујућих зрачења од посебног интереса пружа друштву у односу на по-

тенцијалне ризике наступања штетног дејства услед њиховог коришћења.

3. Начело јавности значи да су подаци о нејонизујућим зрачењима доступни јавности.

Специфичност овог Закона је и то што ову област регулише на један веома уопштен начин, а прописи за извршавање закона би требало да буду донети у првој половини 2010. године. Тек након доношења подзаконских аката може се очекивати подношење првих захтева за покретање прекршајног поступка из области нејонизујућих зрачења.

Закон прописује мере за спровођење заштите од нејонизујућих зрачења и то:

1. прописивање граница излагања које је у надлежности министра;
2. откривање присуства и нивоа излагања нејонизујућим зрачењима након систематског испитивања нивоа истих које могу да врше само правна лица која испуњавају услове које ће прописати министар;
3. одређивање услова за коришћење извора од посебног интереса (које прописује министар);
4. обезбеђивање услова за спровођење заштите од нејонизујућих зрачења;
5. вођење евиденције о изворима нејонизујућих зрачења од посебног интереса (садржину евиденције прописује министар);
6. означавање извора нејонизујућих зрачења од посебног интереса и зоне опасног зрачења на прописани начин;
7. спровођење контроле и обезбеђивање квалитета извора нејонизујућих зрачења од посебног интереса на прописани начин, које може да врше само правна лица која испуњавају услове које ће прописати министар;
8. примена средстава и опреме за заштиту од нејонизујућих зрачења;
9. контрола степена излагања нејонизујућем зрачењу у животној средини и контрола спроведених мера заштите од нејонизујућих зрачења;

10. обезбеђивање материјалних, техничких и других услова за систематско испитивање и праћење нивоа нејонизујућих зрачења у животној средини;
11. образовање и стручно усавршавање кадрова у области заштите од нејонизујућих зрачења у животној средини;
12. информисање становништва о здравственим ефектима излагања нејонизујућим зрачењима и мерама заштите и обавештавање о степену изложености нејонизујућим зрачењима у животној средини.

Наиме, обезбеђење високог нивоа информисаности је један од основних услова за заштиту становништва. Поред информисања, неопходан је и рад на обучавању становништва. Све наведено, у суштини представља скуп превентивних мера са циљем свеукупне заштите животне средине.

Осим обезбеђења превентивних мера, законом су прописане и репресивне мере у виду казних одредби. Теже противправности правних лица прописане су као привредни преступ.

За поступање противно појединим одредбама Закона за правна лица и предузетнике, прописане су прекршајне санкције. Тако, правна и одговорна лица прописано су прекршајно одговорна за:

- недостављање извештаја министарству, односно надлежном органу Аутономне Покрајине, резултата систематског испитивања нивоа нејонизујућих зрачења у животној средини у прописаном року;
- невођење прописане евиденције о изворима нејонизујућих зрачења од посебног интереса;
- неодређивање лица одговорног за примену мера заштите од нејонизујућих зрачења;
- невођење евиденције о извршеним испитивањима нивоа зрачења и извора нејонизујућих зрачења од посебног интереса у животној средини.

Посебно је прописана одговорност предузетника, који ће бити кажњен новчаном казном уколико:

- не испуњава услове, које је прописао министар, за коришћење извора нејонизујућих зрачења од посебног интереса или ако користи изворе нејонизујућих зрачења од посебног интереса пре него што је добило дозволу за коришћење;

- не води прописану евиденцију о изворима нејонизујућих зрачења од посебног интереса и не одреди лице одговорно за примену мера заштите од нејонизујућих зрачења;
- не обезбеди испитивање нивоа зрачења извора нејонизујућих зрачења од посебног интереса у животној средини;
- не води евиденцију и не чува документацију о извршеним испитивањима нивоа зрачења извора нејонизујућих зрачења од посебног интереса у животној средини;
- у прописаном року не обавести о ванредном догађају надлежни орган.

Поред новчане казне за прекршај предузетнику може се изрећи и заштитна мера забране вршења одређене делатности у трајању до три године.

Надзор над спровођењем Закона врши Министарство преко инспектора за заштиту животне средине у оквиру законом утврђеног делокруга. Министарство је део својих послова поверило другим органима.

Аутономној Покрајини поверено је вршење инспекцијског надзора над изворима нејонизујућих зрачења на њеној територији.

Јединици локалне самоуправе поверено је вршење инспекцијског надзора над изворима нејонизујућих зрачења за које одобрење за изградњу и почетак рада издаје надлежни орган јединице локалне самоуправе.

Органи који врше надзор над спровођењем Закона о заштити од јонизујућих зрачења и нуклеарној сигурности су, за разлику од претходно наведеног, без изузетка надлежни **државни** (републички) органи. Поред наведеног, тај Закон је детаљније и конкретније уредио институте, поступак и уопште правила понашања. Разлог оваквим решењима је у чињеници да је по цео екосистем много погубнија злоупотреба извора јонизујућих, него нејонизујућих зрачења.

Закључна разматрања

Развој свеукупне људске цивилизације у крајњој линији има за циљ квалитетнији и лакши живот људи. Може се слободно рећи да човек у том стремљењу успева: продужен је људски век, огромне раздаљине се са лакоћом прелазе, просечан човек има више времена да се бави стварима које воли. Но, успех је делимичан. Правећи корисне супстанце, са друге стране се повећава ризик да би исте могле да загаде воду и ваздух и угрозе живи свет. Поједини биоцидни производи при неправилној употреби

могу да нашкоде и пожељним организмима и тиме угрозе танану равнотежу екосистема.

Проблем нуклеарног отпада из електрана развијених земаља света људи понекад покушавају да реше преношењем истог у неразвијене земље. Нерреаговањем на ову појаву, надлежни ризикују вишедеценијски проблем обољевања и смрти свог становништва. Неконтролисано и неправилно коришћење извора нејонизујућих зрачења (мобилни телефон, микроталасна пећ, соларијум и сл.) штете нашем здрављу.

Дакле, било је неопходно да наша земља, као део европске и светске породице на ваљан начин кроз доношење закона уреди ову област. Претходно је кроз измене Закона о прекршајима у коме су дати оквири за строжије кажњавање и чак три пута већи рок застарелости створен ваљани оквир за њихово доношење.

И на крају, законит и ефикасан прекршајни поступак са одговарајућом казненом политиком представља део репресивних мера према прекршиоцима. Такав поступак има за циљ да утиче, како на окривљеног, тако и на друга лица да се клоне вршења не само прекршаја, него и тежих деликата – привредних преступа и кривичних дела из ове области.

Миланка Димитријевић

судијиница Вишег прекршајног суда у Београду

ЗАКОН О ПРОЦЕНИ УТИЦАЈА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ

Овим законом **уређује се** поступак процене утицаја за пројекте који могу имати значајне утицаје на животну средину; садржај студије о процени утицаја на животну средину, учешће заинтересованих органа и организација и јавности, прекогранично обавештавање за пројекте који могу имати значајне утицаје на животну средину друге државе, надзор и друга питања од значаја за процену утицаја на животну средину. Предмет процене утицаја су: пројекти који се планирају и изводе, промене технологије, реконструкције, проширења капацитета, престанка рада и уклањања пројеката који могу имати значајан утицај на животну средину, као и пројекти који су реализовани без израде студије о процени утицаја, а немају одобрење за изградњу или се користе без употребне дозволе.

Процена утицаја врши се, иначе, за пројекте из области: индустрије, рударства, енергетике, саобраћаја, туризма, пољопривреде, шумарства, водопривреде, управљања отпадом и комуналних делатности, као и за пројекте који се планирају на заштићеном природном добру и у заштићеној околини непокретног културног добра.

Овим законом се детаљно уређује поступак процене утицаја по следећим фазама: одлучивање о потреби процене утицаја за пројекте из члана 4. става 1. тачке 2. Закона, одређивање обима и садржаја студије о процени утицаја и одлучивање о давању сагласности на студију о процени утицаја.

Трећи део Закона односи се на **надзор**, па су тако одредбама члана 36. одређена права, дужности и овлашћења инспектора за заштиту животне средине, која укључују и дужност сарадње надлежних инспекција и других органа, у случају да инспектор заштите животне средине у току вршења инспекцијског надзора оцени да су повређени други закони, а затим и преношење надлежности на аутономну покрајину и јединице локалне самоуправе у одређеним случајевима (члан 39).

Четврти део Закона се односи на казнене одредбе. У тим одредбама су одређене радње које представљају привредне преступе и прекршаје.

Када су у питању **прекршаји** предвиђена је одговорност носиоца пројекта, правно и одговорно лице у правном лицу, (члан 42) и одговорности одговорног лица у надлежном органу (члан 43), а надлежни орган јесте орган одговоран за спровођења поступка процене утицаја у оквиру овлашћења утврђених овим Законом и то:

- министарство надлежно за послове заштите животне средине, за пројекте за које одобрење за градњу издаје републички орган;
- орган Аутономне Покрајине, управе надлежан за послове заштите животне средине – за пројекте за које одобрење за извођење издаје орган Аутономне Покрајине;
- орган јединице локане самоуправе надлежан за послове заштите животне средине, за оне пројекте за које одобрење за извођење издаје орган локане самоуправе.

Одредбе овог закона, треба нагласити, не примењују се на пројекте намењене одбрани земље, а што је прописано одредбама члана 1. става 2.

ЗАКОН О ЗАШТИТИ ВАЗДУХА

Овим законом **уређује се** управљање квалитетом ваздуха и одређују мере, начин организовања и контрола спровођења заштите и побољшања квалитета ваздуха као природне вредности од општег интереса која ужива посебну заштиту. Заштита ваздуха се остварује:

- 1) успостављањем, одржавањем и унапређивањем јединственог система управљања квалитетом ваздуха на територији Републике Србије;
- 2) очувањем и побољшањем квалитета ваздуха кроз утврђивање и остваривање мера у области заштите како би се спречиле или смањиле штетне последице по здравље људи и/или животну средину;
- 3) избегавањем, спречавањем и смањењем загађења која утичу на оштећење озонског омотача и климатске промене;
- 4) праћењем, прибављањем и процењивањем одговарајућих података о квалитету ваздуха на основу мерења и стандардизованих метода;
- 5) обезбеђивањем доступности података о квалитету ваздуха;
- 6) извршавањем обавеза у складу са потврђеним међународним уговорима;
- 7) међународном сарадњом у области заштите и побољшања квалитета ваздуха и осигурањем доступности тих података јавности.

У оквиру основних одредби, овим законом су прописана и овлашћења и дужности у заштити и побољшању квалитета ваздуха, а из одредаба закона произлази да заштиту и побољшање квалитета ваздуха обезбеђују, у оквиру својих овлашћења: Република Србија, Аутономна Покрајина, јединица локалне самоуправе, привредна друштва, предузетници, као и друга правна и физичка лица. Привредна друштва, друга правна лица и предузетници који у обављању делатности утичу или могу утицати на

квалитет ваздуха дужни су да обезбеде техничке мере за спречавање или смањивање емисија у ваздух, планирају трошкове заштите ваздуха од загађивања у оквиру инвестиционих и производних трошкова, прате утицај своје делатности на квалитет ваздуха, обезбеде друге мере заштите, у складу са овим законом и законима којима се уређује заштита животне средине, а да праћење квалитета ваздуха и праћење емисија у ваздух обављају надлежни органи државне управе и правна лица која имају дозволу за обављање ове делатности.

У другом делу закона прописана је **контрола квалитета ваздуха** у оквиру које се одређују зоне и агломерације, оцењивање квалитета ваздуха у зонама и агломерацијама, а у односу на ниво загађујућих материја у зависности од доње и горње границе оцењивања, па тако:

- 1) у свим зонама и агломерацијама у којима ниво загађујућих материја прелази горњу границу оцењивања за те загађујуће материје, за оцењивање квалитета ваздуха користе се подаци добијени фиксним мерењима који се могу допуњавати подацима добијеним техникама моделовања и/или индикативним мерењима;
- 2) у свим зонама и агломерацијама у којима је ниво загађујућих материја испод горње границе оцењивања установљене за те загађујуће материје за оцењивање квалитета ваздуха може се користити комбинација фиксних мерења и техника моделовања и/или индикативних мерења;
- 3) а у свим зонама и агломерацијама у којима је ниво загађујућих материја испод доње границе оцењивања установљене за те загађујуће материје за оцењивање квалитета ваздуха користе се технике моделовања и/или технике процењивања.

Изузетно, у свим зонама и агломерацијама у којима је ниво загађујућих материја испод доње границе оцењивања установљене за те загађујуће материје, мерење се врши и на основним руралним локацијама, удаљеним од значајних извора загађења ваздуха, да би се обезбедио минимум информација о нивоу загађујућих материја.

Обавезно оцењивање квалитета ваздуха врши се у односу на концентрацију: сумпор-диоксида, азот-диоксида и оксида азота, суспендованих честица (ПМ10, ПМ2.5), олова, бензена и угљенмоксида, приземног озона, арсена, кадмијума, никла и бензо(а)пирена, који спадају у загађиваче. Њима се могу придодати и друге загађујуће материје које су као такве утврђене релевантним међународним прописима (члан 8).

Ради ефикасног управљања квалитетом ваздуха успоставља се јединствени функционални систем праћења и контроле степена загађења

ваздуха и одржавања базе података о квалитету ваздуха – мониторинг квалитета ваздуха. Системом мониторинга квалитета ваздуха успостављају се државна и локалне мреже мерних станица и/или мерних места за фиксна мерења.

Праћења квалитета ваздуха може се обављати и наменски индикативним мерењима, на основу акта надлежног органа за послове заштите животне средине када је потребно утврдити степен загађености ваздуха на одређеном простору који није обухваћен мрежом мониторинга квалитета ваздуха.

О спровођењу Програма контроле квалитета ваздуха у државној мрежи стара се Министарство које обавља и координацију активности државне мреже и сарађује са другим органима државне управе који на основу посебних прописа учествују у праћењу квалитета ваздуха, посебно са органима надлежним за заштиту здравља људи, заштиту природе, праћење метеоролошких услова и др. као и са органима Аутономне Покрајине и јединицама локалне самоуправе.

Праћење квалитета ваздуха у државној мрежи, у оквиру својих надлежности, врше Агенција за заштиту животне средине, републичка организација надлежна за хидролошке и метеоролошке послове и овлашћена правна лица, а републичка организација и овлашћена правна лица су дужна да податке о извршеним мерењима достављају Агенцији.

У случају регионалног и прекограничног атмосферског преноса загађујућих материја у ваздуху и аероседиментима у оквиру међународних обавеза, републичка организација надлежна за хидролошке и метеоролошке послове може, у складу са прописима и у складу са Програмом контроле квалитета ваздуха, успоставити и једну или више заједничких мерних станица, које покривају суседне зоне у нашој и суседним државама, а да би се добила неопходна просторна резолуција.

За праћење квалитета ваздуха на нивоу Аутономне Покрајине и јединице локалне самоуправе успоставља се локална мрежа мерних станица и/или мерних места.

У случајевима када постоји основана сумња да је дошло до загађења ваздуха које може нарушити здравље људи и/или животну средину, морају се обавити наменска мерења нивоа загађујућих материја. За те случајеве одлуку доноси Министарство, односно надлежни орган Аутономне покрајине и надлежни орган јединице локалне самоуправе.

Трећи део закона односи се на захтеве квалитета ваздуха, односно њиме се регулише одређивање захтева квалитета ваздуха, забрана прекора-

чења граничних и/или циљних вредности, продужење рокова и изузеци од тога, категорије квалитета ваздуха којих има три:

1. чист или незнатно загађен ваздух;
2. умерено загађен ваздух;
3. прекомерно загађен ваздух, заштита и унапређење квалитета ваздуха, обавештавање јавности у случају прекорачења концентрација и посебне врсте загађења (загађења из природних извора и прекорачења због посипања путева).

Што се тиче обавештавања јавности, прописана је обавеза Министарства, надлежног органа Аутономне Покрајине и надлежног органа јединице локалне самоуправе да обавести јавност путем радија, телевизије, дневних новина, интернета и/или на други погодан начин да је прекорачена концентрација утврђена актом којим се прописују захтеви квалитета ваздуха или концентрација поједине загађујуће материје опасне по здравље људи.

Четврти део закона односи се: на Стратегију, планове и програме, циљ и садржај Стратегије, Акциони план, Извештај о реализацији Стратегије, доношење планова квалитета ваздуха, садржај планова квалитета ваздуха, доношење краткорочних акционих планова, садржај тих планова, доступност јавности планова, на планове у случају прекограничног аерозагађења, национални програм за постепено смањивање годишњих максималних националних емисија загађујућих материја и план оператора за смањење емисија из стационарних постројења.

Пети део закона односи се на **мере за побољшање квалитета ваздуха** и то мере за спречавање и смањење загађивања ваздуха, а које обухватају:

1. прописивање граничних вредности емисија загађујућих материја из стационарних извора загађивања;
2. прописивање граничних вредности емисија загађујућих материја из покретних извора загађивања;
3. усклађивање са максималним националним емисијама након њиховог утврђивања за поједине загађујуће материје;
4. прописивање дозвољених количина појединих загађујућих материја у одређеним производима;
5. смањење емисија гасова са ефектом стаклене баште;
6. постепено смањивање употребе супстанци које оштећују озонски омотач;

7. остале мере за спречавање и смањење загађења.

Шести део закона односи се на **послове мерења емисије и нивоа загађујућих материја у ваздуху** (ко су овлашћена правна лица, ко издаје дозволу за правна лица, од кога се прибавља сагласност за оператере, услови за добијање дозволе – стручна и техничка оспособљеност, одузимање дозволе и сагласности).

Седми део закона се односи на информисање и извештавање.

Осми део закона односи се на информациони систем. У оквиру информисања говори о дужностима надлежног органа, садржају информација о квалитету ваздуха, као и роковима за информисање јавности. У оквиру информационог система казује која је садржина информационог система квалитета ваздуха и зашта се користе подаци из информационог система квалитета ваздуха.

Девети део закона односи се на финансирање заштите и побољшања квалитета ваздуха и у том делу је регулисано одакле се обезбеђују средства за финансирање, као и зашта се та средства користе.

Десети део закона односи се на прецизирање ко врши надзор над радом и на инспекцијски надзор (која су права и дужности: инспектора, овлашћена инспектора и обавезе оператера, другог правног лица и предузетника у поступку инспекцијског надзора).

Овде треба истаћи да Министарство врши надзор над радом Агенције, надлежног органа Аутономне Покрајине, надлежног органа јединице локалне самоуправе и овлашћених правних лица у вршењу поверених послова. Инспекцијски надзор врши инспектор за заштиту животне средине, а послови инспекцијског надзора поверавају се и Аутономној Покрајини, јединици локалне самоуправе и граду, односно граду Београду. Тај надзор се односи на спровођење мера заштите ваздуха од загађења у објектима за које су надлежни органи Аутономне Покрајине, јединице локалне самоуправе и града Београда задужени за издавање одобрења за градњу, односно употребну дозволу.

Једанаести део закона односи се на надлежност за решавања по жалби, а надлежни за решавање по жалбама су ресорни министар, надлежни орган Аутономне Покрајине и Влада, а у зависности од тога ко је донео првостепено решење.

Дванаести део закона односи се на казнене одредбе и у том делу су одређене радње које представљају привредне преступе и радње које представљају прекршаје.

Када су у питању **прекршаји**, предвиђена је одговорност правног и одговорног лица у правном лицу, предузетника и одговорног лица у органу државне управе, аутономне покрајине и јединице локалне самоуправе, односно у имаоцу јавних овлашћења и овлашћеном правном лицу.

Интересантно је подвући, да је правном лицу и предузетнику, за прекршаје прописане овим законом, дата могућност да се изрекне и **новчана казна у сразмери** са висином причињене штете или неизвршене обавезе, вредности робе или друге ствари која је предмет прекршаја, а највише до двадесетоструког износа тих вредности.

Дата је и могућност да се правном лицу и предузетнику изрекне и **заштитна мера - забрана вршења одређене делатности**, а одговорном лицу забрана вршења **одређених послова**, као и одговорном лицу у органу државне управе, Аутономне Покрајине и јединице локалне самоуправе, односно у имаоцу јавних овлашћења и овлашћеном правном лицу.

Последњи део закона чине прелазне и завршне одредбе.

Одредбе овог закона се, иначе, не примењују на загађења проузрокована радиоактивним материјама, индустријским удесима и елементарним непогодама.

Миланка Димитријевић

судијиница Вишег прекршајног суда у Београду

ЗАКОН О ЗАШТИТИ ПРИРОДЕ

Природа, као добро од општег интереса за Републику Србију, ужива посебну заштиту. Овим законом се уређује заштита и очување природе, њене биолошке, геолошке и предеоне разноврсности као дела животне средине.

Циљ закона је: заштита, очување и унапређење биолошке, геолошке и предеоне разноврсности, усклађивање људских активности, економских и друштвених развојних планова, програма, основа и пројеката са одрживим коришћењем обновљивих и необновљивих природних ресурса и дугорочним очувањем природних екосистема и природне равнотеже, одрживо коришћење и/или управљање природним ресурсима и добрима, обезбеђивање њихове функције уз очување природних вредности и равнотеже природних екосистема, благовремено спречавање људских активности и делатности које могу довести до трајног осиромашења биолошке, геолошке и предеоне разноврсности, као и поремећаја са негативним последицама у природи, утврђивање и праћење стања у природи и унапређење стања нарушених делова природе и предела.

Основне одредбе овог закона садрже још и значење појединих израза употребљених у закону, начела заштите природе и субјекте заштите природе.

У другом делу Закона прописано је: на који начин се спроводи заштита природе, на основу чега се спроводи планирање, уређење и коришћење простора, природних ресурса и заштићених подручја; које услове садрже планови, основе и програми; које су обавезе носилаца пројекта и корисника природних ресурса; у којим случајевима се може ограничити, привремено или трајно обуставити коришћење природних ресурса; које су компензацијске мере, за ублажавање штетних последица по природу, отклањање штетних последица; начин заштите биолошке разноврсности, заштите врста, заштита станишта, екосистема, шумских, влажних и водених екосистема и станишта унутар агроекосистема; употреба биолошких, биотехничких и хемијских средстава у заштити екосистема и заштићеним подручјима; очување генетичке разноврсности, приступ

изворима генетичког материјала, оснивање банке гена; начин остваривања заштите геолошке разноврсности, спелеолошких објеката и коришћење истих и заштите предела.

У трећем делу Закона се говори о заштићеним природним добрима. Ту спадају:

1. заштићена подручја која имају изражену геолошку, биолошку, екосистемску и/или предеону разноврсност, а које се могу прогласити за заштићена подручја од општег интереса, а то су строги и специјални резерват природе, национални парк, споменик природе, заштићено станиште, предео изузетних одлика и парк природе;
2. заштићене врсте, а то су строго заштићена дивља врста и заштићена дивља врста, то су врсте које имају посебан значај са генетичког, еколошког, екосистемског, научног, здравственог, економског и другог аспекта и штите се као строго заштићене дивље врсте или заштићене дивље врсте.
3. покретна заштићена природна документа, а то су делови геолошког и палеонтолошког наслеђа, као и биолошка документа која имају изузетан научни, образовни и културни значај (фосили, кристали и минерали, ботаничке и зоолошке збирке и др.).

Четврти део Закона говори о поступку којим се природна добра проглашавају заштићеним и то по врстама: заштићена подручја, заштићене врсте и покретна заштићена природна документа.

Тако, на пример, путем закона, Народна скупштина проглашава одређену територију националним парком. Министар, споразумно са Министром надлежним за послове пољопривреде, шумарства и водопривреде, а на предлог завода, проглашава дивље врсте строго заштићеним дивљим врстама или заштићеним дивљим врстама. Геолошка, палеонтолошка и биолошка документа која су угрожена у смислу овог закона, на предлог Природњачког музеја, по прибављеном мишљењу завода, проглашава заштићеним природним добром такође министар, споразумно са министром надлежним за послове заштите културних добара.

Пети део Закона се односи на управљање и коришћење заштићених подручја и то: планирање управљања заштићеним подручјем, план управљања заштићеним подручјем, садржај плана управљања, спровођење плана управљања, просторни план подручја посебне намене; Правилник о унутрашњем реду и чуварској служби, радове и активности на заштићеном подручју; коришћење и посеђивање заштићених подручја; обавезе корисника или власника непокретности, права прече куповине, стицања власништва у заштићеном подручју, одузимање (експроприја-

ција) и ограничење права својине, накнаде за ускраћивање или ограничавање права коришћења; одговорности за штету, права на накнаду штете, надокнаду штете проузроковане недозвољеном радњом; управљање заштићеним подручјем, обавезе управљача; финансирање заштићеног подручја и накнаде за коришћење заштићеног подручја.

Шести део говори о заштити и очувању дивљих врста, под тим се подразумева спречавање свих радњи које утичу на нарушавање повољног стања популација дивљих врста, уништавање или оштећивање њихових станишта, легла, гнезда или нарушавање њиховог животног циклуса односно повољног стања. То повољно стање се обезбеђује заштитом њихових станишта и заштитним мерама за поједине врсте у складу са овим законом.

У том делу се даље регулише: заштита станишта дивљих врста, строго заштићене дивље врсте, мере заштите строго заштићених дивљих врста. Мере се састоје у забрани:

- уништавања јединке биљака и гљива и њихових развојних облика, брањем, сакупљањем, сечењем или ископавањем и чупањем из корена, у свим фазама биолошког циклуса и угрожавања или уништавање њихових станишта, држање и трговање самониклим строго заштићеним биљкама и гљивама и њиховим развојним облицима;
- хватањем, држањем и/или убијањем строго заштићених врста животиња у свим фазама биолошког циклуса, оштећивањем или уништавањем њихових развојних облика, јаја, гнезда и легла, као и подручја њиховог размножавања, одмарања и угрожавања или уништавања њиховог станишта и узнемиравањем нарочито у време размножавања, подизања младих, миграције и хибернације, пресецањем миграторних путева, прикривањем, држањем, узгајањем, трговањем, извозом, превозом, отуђивањем или на било који начин прибављањем и јавним излагањем животиња укључујући све њихове деривате и развојне облике;
- дозвољене радње са строго заштићеним дивљим врстама, заштићене дивље врсте, начин коришћења заштићених дивљих врста, дозволе за истраживање строго заштићених и заштићених дивљих врста, забрањена средства за хватање и убијање дивљих животиња, у које нарочито спадају: замке, лепак, хемијска средства типа атрактаната, употреба живих животиња као мамца у лову птица и дивљачи, самострели, лукови, стреле, односно друго оружје са тетивом, које потиском тетиве или друге еластичне материје избацује стрелу или други пројектил, лов птица мрежама, електричне, убојите или ома-

мљујуће направе, светлеће направе, огледала и друге заслепљујуће направе и тако даље;

- мере заштите миграторних врста, мере заштите птица и слепих мишева, уношење алохтоних врста, а то је врста која је у екосистеме наших подручја доспела намерним или ненамерним уношењем; ненамерно уношење алохтоних врста, премештање јединки аутохтоних врста, а то је врста која је природно распрострањена у екосистемима наших подручја;
- реинтродукција дивљих врста, а то је метод заштите и очувања биолошке разноврсности вештачким враћањем врсте на некадашња станишта са којих је ишчезла или на станишта на којима је бројност њене популације драстично смањена;
- регулишу се услови за држање дивљих животиња, порекло примерака строго заштићених и заштићених дивљих врста, дозволе за држање дивљих животиња, узгој дивљих животиња, трговина дивљим животињама, прихватилиште за дивље животиње, одузимање дивљих животиња, поступање са нађеним примерцима заштићених дивљих животиња, прекогранични промет заштићених врста, пријава прекограничног промета заштићених врста;
- обавезе царинске службе.

Седми део овог Закона се односи на заштиту покретних заштићених природних докумената и у оквиру тог дела се прописује да се заштићена геолошка, палеонтолошка и биолошка документа чувају на месту где су нађени, а налазиште ужива заштиту као заштићено природно добро. Ако се поједина заштићена геолошка и палеонтолошка документа не могу заштити на налазишту, треба их дати на чување правном лицу, као што је Природњачки музеј, које је дужно да осигура њихову стручну музеолошку заштиту и омогући њихову употребу у образовне, научне и културне сврхе.

У оквиру поменутог дела прописана су и ограничења и забране, затим поступање са геолошком и палеонтолошком материјалном документацијом и промет покретних заштићених природних докумената, где је важно истаћи да је, заправо, забрањен извоз свих покретних заштићених природних докумената који су проглашени заштићеним природним добрима осим, уз посебну дозволу Министарства које може дозволити извоз, односно изношење покретних заштићених природних добара ради научног истраживања, образовања или излагања, у ком случају се утврђују услови извоза покретних заштићених природних докумената у складу са њиховом врстом.

Осми део Закона говори о томе ко обавља управне послове заштите природе, затим дужности државног органа, органа аутономне покрајине и органа јединице локалне самоуправе у оквиру тих послова, затим ко обавља стручне послове заштите природе и нашта се ти послови односе, организације за заштиту природе, где се наводи да послове заштите природе и природних добара која се налазе на територији Републике Србије обавља Завод за заштиту природе Србије и на крају на основу чега се обављају стручни послови, а то су средњорочни и годишњи програм заштите природних добара, које доносе организације за заштиту природе.

У деветом делу прописује се и знак заштите природе, као и Дан заштите природе, а то је 11. април у ком дану се организују васпитне, образовне, рекреативне, стручне и друге активности којима се на примерен начин подстиче и унапређује заштита природе.

Десети део се односи на финансирање заштите природе и у том делу је прописано обезбеђење средстава за заштиту природе и подстицајне мере за очување и заштиту биолошке и предеоне разноврсности.

Једанаести део говори о чувању заштићених подручја у оквиру тога и: о чуварима природе, правима и дужностима чувара.

Дванаести део говори о документима заштите природе и у оквиру тога о основним документима за заштиту природе, о стратегији за заштиту природе, програму за заштиту природе и извештају о стању природе.

Тринаести део се односи на приступ информацијама и учешће јавности.

Четрнаести део говори о надзору и, у оквиру тога: о надзору над радом и применом закона, инспекцијском надзору, правима и дужностима инспектора, овлашћењима инспектора, обавештавању других надлежних органа где је прописана обавеза да ако, у току вршења инспекцијског надзора, инспектор оцени да су поред повреде овог закона повређени и други закони и прописи којима се уређују питања од значаја за заштиту природе или појединог њеног дела, поред предузимања мера за које је овлашћен треба да обавести други надлежни орган.

У овом делу је прописано и право и дужност инспектора да привремено одузме предмет и заштићена природна добра.

Петнаести део Закона се односи на надлежност за решавање по жалби.

Шеснаести део односи се на казнене одредбе и у њему су прописане исте радње као за привредне преступе и прекршаје.

Када су у питању прекршаји предвиђена је одговорност правног и одговорног лица у правном лицу, предузетника, физичког лица, одговорног

лица у органу државне управе, имаоцу јавних овлашћења, односно овлашћеном правном лицу. То се односи и на родитеља, староца или одговорно лице у органу старатељства, ако због пропуштања дужног надзора над малолетником, малолетник учини одређене прекршаје.

За правно лице, поред прописане новчане казне, дата је могућност да се изрекне и новчана казна у сразмери са величином причињене штете или неизвршене обавезе, вредности робе или других ствари, која је предмет прекршаја, а највише до двадесетоструког износа тих вредности.

Такође је за ове прекршаје дата могућност да се правном, одговорном лицу у правном лицу, предузетнику и физичком лицу поред новчане казне изрекне и заштитна мера одузимања предмета који су употребљени или намењени за извршење прекршаја, односно који су настали извршењем прекршаја.

Седамнаести део овог закона се односи на прелазне и завршне одредбе. Оно што још треба рећи је да се одредбе овог закона не примењују у случају сузбијања и спречавања непосредне опасности по живот или здравље људи или имовину, спасавања људи и имовине и то само док трају наведене околности које се утврђују посебним актом надлежног органа.

Миланка Димитријевић

судијиница Вишег прекршајног суда у Београду

ЗАКОН О ЗАШТИТИ ОД БУКЕ У ЖИВОТНОЈ СРЕДИНИ

Овим Законом уређују се:

Субјекти заштите животне средине од буке, мере и услови заштите од буке у животној средини; мерење буке у животној средини, приступ информацијама о буци; надзор и друга питања од значаја за заштиту животне средине и здравље људи.

Одредбе овог Закона се не односе на буку која настаје у радном месту и у радној околини, у превозном средству, ону која потиче од војних активности на армијским полигонима и активности на заштити од елементарних непогода, природних и других удеса, буку од активности у домаћинству или буку из суседног домаћинства, као и на буку којој су изложени они који је стварају.

У оквиру дела закона о основним одредбама, прописано је и како се обезбеђује заштита животне средине од буке, као и значење појединих израза који су употребљени у овом закону од којих су најинтересантнији бука у животној средини и извор буке. **Бука** у животној средини дефинише се као нежељен или штетан звук, а **извор буке** сваки емитер нежељеног или штетног звука, а то може да буде: сваки уређај, средство за рад, саобраћајно средство, инсталација постројења, технолошки поступак, електроакустички уређаји, људска активност. Изворима звука се сматрају: покретни и непокретни објекти који под одређеним околностима генеришу звук, а такође и отворени и затворени простори за спорт, игру, плес, концерте, слушање музике и слично, као и угоститељски објекти, гараже, паркинг простори и друго.

У другом делу се налазе одредбе којима се дефинишу субјекти заштите животне средине, а то су: Република Србија, Аутономна Покрајина, општина, град, односно град Београд, привредна друштва, правна лица и предузетници која у обављању привредне делатности емитују буку и научне и стручне организације и друге јавне службе, удружења, грађани и друга правна и физичка лица.

Прописане су и надлежности појединих субјеката заштите животне средине од буке, где се помиње и Агенција за заштиту животне средине, која обезбеђује израду стратешких карата буке из надлежности Републике Србије, води и ажурира базу података из мониторинга буке у информационом систему заштите животне средине, у складу са законом којим се уређује заштита животне средине.

Прописана је и одговорност субјеката заштите животне средине од буке за сваку активност или непредузимање мера којима се проузрокује изложеност буци изнад граничних вредности, као и дужност правних и физичких лица која обављањем својих делатности утичу или могу утицати на изложеност буци. Они су дужни да обезбеде: учешће у трошковима заштите од буке у животној средини у оквиру инвестиционих, текућих и производних трошкова, праћење утицаја своје делатности на јачину буку, спровођење одговарајућих мера заштите од буке, у складу са овим законом и законом којим се уређује заштита животне средине. На крају прописана је и сарадња у заштити животне средине од буке и то: међусобна сарадња субјеката заштите животне средине од буке, а и сарадња Републике Србије са другим државама и међународним организацијама, посебно са суседним државама за подручја уз државну границу.

Трећи део Закона односи се на превентивне мере и услове заштите од буке у животној средини У оквиру њих је обрађено просторно, урбанистичко и акустичко планирање, звучна заштита и утврђивање испуњености услова за заштиту од буке, затим индикатори буке и граничне вредности (у оквиру њих посебно индикаторе буке, а посебно и граничне вредности), затим појединачне изворе буке (у оквиру њих, производњу промет и употребу извора буке, зонирање и одржавање јавних скупова и активности) и на крају, стратешке карте буке и у оквиру њих израду стратешких карата и акционих планова, а у оквиру планова: Акциони план заштите од буке у животној средини, а затим и садржину самих планова.

У четвртм делу, који се односи на мерење буке у животној средини, говори се о мониторингу буке који се врши систематским мерењем, оцењивањем или прорачуном одређеног индикатора буке у складу са овим законом. У њему је обрађено и појединачно мерење буке где се прописује обавеза правног или физичког лица које је власник, односно корисник извора буке да на прописан начин обезбеди њено мерење и израду извештаја о мерењу, да сноси трошкове мерења у зони утицаја, у складу са овим законом. Као и о томе да контролише ко су овлашћене стручне организације за мерење буке и да Агенција, ради праћења и евиденције буке у животној средини, у оквиру информационог система заштите животне средине, води податке из мониторинга буке, на прописан начин.

Пети део овог Закона говори о приступу информацијама о буци и у оквиру тога о обавештавању јавности и подацима о буци.

Шести део Закона односи се на надзор, и у оквиру тога, говори се о надзору над радом Агенције, Аутономне Покрајине, јединице локалне самоуправе као и овлашћених правних лица у вршењу поверених послова од стране Министарства, затим о инспекцијском надзору, о правима и дужностима инспектора и о овлашћењима инспектора.

Седми део говори о надлежности за решавање о жалби.

Осми део говори о казним одредбама и у том делу су само одређене **радње које представљају прекршаје** где је предвиђена одговорност привредног друштва, предузећа или другог правног лица, одговорног лица у правном лицу, предузетника и физичког лица.

Поред прописаних **новчаних казни** дата је могућност да се за прекршаје изрекне и **заштитна мера забране вршења одређене делатности** правном лицу, а одговорном лицу **заштитна мера забране вршења одређених послова**.

Поред поменуте две заштитне мере дата је могућност и изрицања **заштитне мере одузимања предмета** који су употребљени или намењени за извршење прекршаја односно који су настали извршењем прекршаја како правном и одговорном лицу у правном лицу, тако и предузетнику и физичком лицу.

Казне су прописане и за одговорно лице у органу државне управе, имаоцу јавних овлашћења, односно овлашћеном правном лицу.

Последњи, девети део Закона, односи се на прелазне и завршне одредбе.

Весна Крстићевић

дипломирана правница - стручњакиња за прекршаје из области животне средине

ЗАКОН О ЗАШТИТИ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Закон о заштити животне средине донет је 2004. године, а у мају 2009. године објављен је Закон о изменама и допунама Закона о заштити животне средине.

Овим Законом уређује се интегрални систем животне средине којим се обезбеђује остваривање права човека на живот и развој у здравој животној средини и уравнотежен однос привредног развоја и животне средине у Републици Србији.

Систем заштите животне средине чине мере, услови и инструменти за одрживо управљање, очување природне равнотеже, целовитости, разноврсности и квалитета природних вредности, услови за опстанак свих живих бића и спречавање, контролу, смањивање и санацију свих облика загађивања животне средине.

Одрживо управљање природним вредностима и заштитом животне средине остварује се у складу са овим Законом и посебним законима.

Прекршаји прописани овим Законом

Законом су прописани прекршаји које учини **правно лице** и то чланом 117. став 1. тач. 1. до 13. Закона. Правно лице ће се казнити новчаном казном од 500.000,00 динара до 1.000.000,00 динара.

За прекршај из става 1. овог члана може се изрећи новчана казна у сразмери са висином причињене штете или неизвршене обавезе, вредности робе или друге ствари која је предмет прекршаја, а највише до двадесетоструког износа тих вредности (члан 116. став 2. Закона).

За прекршај из става 1. овог члана казниће се **одговорно лице у правном лицу** новчаном казном од 25.000,00 динара до 50.000,00 динара (члан 116. став 3. Закона).

За прекршај из става 1. овог члана може да се изрекне и заштитна мера забране вршења одређене делатности у трајању до 3 године, а одговорном лицу да се забрани вршење одређених послова у трајању до једне године (члан 116. став 4. Закона).

За прекршаје које учини **предузетник** и то чланом 117а став 1. тач. 1. до 17. Закона казниће се новчаном казном од 250.000,00 динара до 500.000,00 динара.

За прекршај из става 1. овог члана може се изрећи заштитна мера забране вршења делатности у трајању до 3 године (члан 117а став 2. Закона).

За прекршаје које учини **физичко лице** и то чланом 118. став 1. тач. 1. до 4. Закона, казниће се новчаном казном од 5.000,00 динара до 50.000,00 динара или казном затвора до 30. дана.

Новчаном казном у износу од 5.000,00 динара до 50.000,00 динара или казном затвора до 30. дана казниће се за прекршај физичко лице – акредитовани ЕМАС верификатор, ако на захтев Министарства не доставља податке о поступку проверавања система ЕМАС, у правном и физичком лицу, односно поступи противно одредбама члана 47. став 4. Закона (члан 118. став 2. Закона).

За прекршаје које учини **малолетник**, применом члана 118а, због пропуштања дужног надзора над малолетником, казниће се родитељ, старацац, односно одговорно лице у органу старатељства, новчаном казном у износу од 5.000,00 динара, а за прекршај из члана 118. ст. 1. до 3. Закона.

За прекршај који учини **одговорно лице у органу управе односно јединици локалне самоуправе, односно организацији која врши јавна овлашћења (у даљем тексту: органи управе...)** и то чланом 120. став 1. тач. 1. до 18. Закона, казниће се новчаном казном од 25.000,00 динара до 50.000,00 динара.

За прекршај из става 1. овог члана, одговорном лицу у органу управе, односно јединици локалне самоуправе, односно организацији која врши јавна овлашћења, може се уз изречену казну изрећи и заштитна мера забране вршења одређених послова у трајању до једне године.

За прекршај из чл. 117, 117а, 118. и 118а, овог закона, може се уз казну изрећи и заштитна мера одузимања предмета који су употребљени или намењени за извршење прекршаја, односно који су настали или прибављени извршењем прекршаја (члан 121. Закона).

У даљем раду биће наведене одредбе овог Закона којима се уређује заштита животне средине, а биће наведени чланови који регулишу ову материју као и прекршаји који се чине поступањем противно одредбама овог Зако-

на. Како је поступање противно појединим одредбама овог Закона прекршај који евентуално чине правна лица, предузетник, физичко лице као и одговорна лица у органима управе, јединице локалне самоуправе, односно организације која врши јавна овлашћења, то ће бити наведен сваки појединачни прекршај који чине напред наведена лица.

Надлежни орган не може издати одобрење за коришћење природних ресурса или добара без сагласности на пројекат који садржи мере заштите и санације животне средине. **Поступање противно одредбама – члана 15. став 1. је прекршај који чини предузетник из члана 117а став 1. тачка 1. и одговорно лице у органу управе... из члана 120. став 1. тачка 1. Закона.**

Правно и физичко лице које деградира животну средину дужно је да изврши њену ремедијацију или да је на други начин санира, у складу са пројектима санације и ремедијације. **Поступање противно одредбама – члана 16. став 1. је прекршај који чини предузетник из члана 117а став 1. тачка 2. Закона.**

На пројекте санације и ремедијације сагласност даје Министарство. **Поступање противно одредбама – члана 16 став 2 је прекршај који чини предузетник из члана 117а став 1. тачка 3. и одговорно лице у органу управе... из члана 120. став 1. тачка 2. Закона.**

Забрањено је узнемиравати, злостављати, повређивати и уништавати дивљу фауну и разарати њена станишта. **Поступање противно одредбама – члана 27. став 2. је прекршај који чини физичко лице из члана 118. став 1. тачка 1. и родитељ, старалац, односно лице у органу старатељства из члана 118а Закона.**

Забрањено је уништавати, кидати или на други начин пустошити дивљу флору, односно уништавати и разарати њена станишта. **Поступање противно одредбама – члана 27. став 3. је прекршај који чини физичко лице из члана 118. став 1. тачка 2. и родитељ, старалац, односно лице у органу старатељства из члана 118а Закона.**

Одређене врсте дивље флоре и фауне, њихови развојни облици и делови могу се сакупљати и стављати у промет на начин и под условима утврђеним у дозволи коју издаје Министарство, а по претходно прибављеном мишљењу организације надлежне за заштиту природе. **Поступање противно одредбама – члана 27. став 4. је прекршај који чини физичко лице из члана 118. став 1. тачка 3. Закона, родитељ, старалац, односно лице у органу старатељства из члана 118а Закона, одговорна лица у органу управе... из члана 120. став 1. тачка 3. Закона и предузетник из члана 117а став 1. тачка 4. Закона.**

Увоз и извоз угрожених и заштићених врста дивље флоре и фауне, њихових развојних облика и делова врши се под условом да увоз, односно извоз није забрањен, односно да извесна количина или број примерака угрожених и заштићених врста дивље флоре и фауне неће угрозити опстанак те врсте у Републици Србији, као и под другим условима прописаним законом, на основу дозволе коју издаје министар. **Поступање противно одредбама – члана 28. став 1. је прекршај који чини физичко лице из члана 118. став 1. тачка 4. Закона, предузетник из члана 117. став 1. тачка 5. Закона и родитељ, старалац, односно лице у органу старатељства из члана 118а Закона.**

Уз захтев за издавање дозволе за увоз и извоз подносилац захтева прилаже: мишљење овлашћене научне и стручне организације да се извозом угрожених и заштићених врста дивље флоре и фауне у траженој количини или броју примерака неће угрозити опстанак те врсте у Републици Србији; изјаву увозника, односно извозника у које сврхе ће се користити примерак врсте; и другу прописану документацију. **Поступање противно одредбама – члана 28. став 3. је прекршај који чини одговорно лице у органу управе... из члана 120. став 1. тачка 4. Закона.**

У просторним и урбанистичким плановима обезбедиће се мере и услови за заштиту животне средине, а нарочито: утврђивање посебних режима очувања и коришћења подручја заштићених природних добара, изворишта водоснабдевања, термалних и минералних изворишта, шума, пољопривредног земљишта, јавних зелених површина, рекреационих подручја и бања; одређивање подручја угрожених делова животне средине и утврђивања мера за санацију ових подручја; утврђивања мера интеграционе заштите и планирања предела који обухватају подручја изван заштићених природних добара, ради утврђивања дугорочне концепције, намене и организације предела и усклађивања вишенаменског коришћења простора које угрожава предео; утврђивање подручја у којима ће се дугорочно сачувати одговарајуће удаљености између објеката у којима је присутна или може бити присутна једна или више опасних материја у количинама које су веће од прописаних и стављених подручја, јавних простора, као и подручја од посебног значаја, ради заштите живота и здравља људи и животне средине; утврђивање мера и услова за заштиту животне средине, према којима ће се користити простор намењен експлоатацији минералних сировина, односно према којима се врши изградња индустријских и енергетских објеката, објеката за прераду и одлагање отпада, објеката инфраструктуре и других објеката чијом изградњом или коришћењем може да се угрози животна средина. Условне за обезбеђење мера даје Министарство, орган Аутономне Покрајине, односно јединице локалне самоуправе, на захтев органа надлежног за

примену и доношење плана, а на основу услова и мишљења надлежних стручних организација. **Поступање противно одредбама – члана 34. је прекршај који чини одговорно лице у органу управе... из члана 120. став 1. тачка 5. Закона.**

Превозна средстава која се производе и/или пуштају у промет морају испуњавати услове у погледу емисије за мобилне изворе загађивања. **Поступање противно одредбама – члана 40. став 3. је прекршај који чини правно лице из члана 117. став 1. тачка 1. Закона и предузетник из члана 117а став 1. тачка 6. Закона.**

Министарство обавештава јавност и доноси акт о увођењу посебних мера у случајевима непосредне опасности или прекорачења прописаних граничних вредности загађења. **Поступање противно одредбама – члана 42. став 1. је прекршај који чини одговорно лице у органу управе... из члана 120. став 1. тачка 6. Закона.**

У систем ЕМАС могу се укључити правна и физичка лица која у свом пословању испуњавају захтеве система управљања заштитом животне средине који се односе на утврђивање и вођење политике, планирање, спровођење, контролу и проверу система управљања и примене мера за његово унапређивање. Ради испуњавања услова за успостављања система управљања заштитом животне средине и регистрације у систем ЕМАС правно и физичко лице дужно је да изради извештај о утицајима активности, производа и услуга на животну средину, организује и спроведе проверу усаглашености система управљања коју врши задужена особа... Регистрација у систем ЕМАС врши се на основу захтева правног и физичког лица које се подноси Министарству. Одлуке о регистрацији доноси Министарство на основу: документације, инспекцијске контроле и примене прописа о заштити животне средине. Упис у регистар врши се на период од три године и може се продужити на захтев правног и физичког лица. Провера испуњености услова правног и физичког лица уписаног у регистар врши се једном годишње. **Поступање противно одредбама – члана 45. је прекршај који чини одговорно лице у органу управе... из члана 120. став 1. тачка 7. Закона.**

Министарство води регистар правних и физичких лица укључених у систем ЕМАС. **Поступање противно одредбама – члана 47. став 1. је прекршај који чини одговорно лице у органу управе... из члана 120. став 1. тачка 8. Закона.**

Министарство ће одбити захтев за упис у регистар ако правно и физичко лице не испуњава услове за укључење у систем ЕМАС. Из регистра система ЕМАС брише се правно и физичко лице: ако у прописаном року не поднесе захтев за продужење регистрације са попуњеном изјавом, образцем

регистрације и доказом о уплаћеној накнади; ако се утврди да правно и физичко лице не испуњава један или више услова за регистрацију; ако је акредитационо тело доставило Министарству негативан извештај о контроли рада, акредитованог оцењивача ЕМАС. Министарство може одлучити да регистрацију правног и физичког лица суспендује на одређено време до испуњења услова за регистрацију. **Поступање противно одредбама – члана 48 је прекршај који чини одговорно лице у органу управе... из члана 120. став 1. тачка 9. Закона.**

Знак ЕМАС могу користити само правна и физичка лица која су регистрована у систем ЕМАС у случајевима и на начин утврђен законом. **Поступање противно одредбама – члана 49. је прекршај који чини правно лице из члана 117. став 1. тачка 2. Закона.**

Извођач или дистрибутер је обавезан да на декларације сировине, полупроизвода или производа упозори на загађење животне средине и штету по људско здравље које производ или његово паковање узрокује или може узроковати. **Поступање противно одредбама – члана 52. став 1. Закона је прекршај који чини правно лице из члана 117. став 1. тачка 3. Закона и предузетник из члана 117а став 1. тачка 7. Закона.**

Еколошки знак утврђује се за производе намењене општој потрошњи, изузев производа за исхрану, пољопривредних и других производа добијених у складу са прописима којима се регулише органска производња, производња пића, производња фармацеутских производа и медицинске опреме који у поређењу са сличним производима мање загађују животну средину при производњи, пласману, промету, потрошњи и одлагању или су добијени рециклажом отпада. Еколошки знак утврђује се и за производе и услуге који мање загађују животну средину. За производе или услуге правно или физичко лице може добити право на коришћење еколошког знака ако се његовом производњом односно пружањем услуга смањује: потрошња енергетских ресурса, емисија штетних и опасних материја, производња отпада, потрошња природних ресурса и др. Министар прописује ближе услове, критеријуме и поступак за добијање права на коришћење еколошког знака, елементе, изглед и начин употребе еколошког знака за производе и услуге. **Поступање противно одредбама – члана 53. Закона је прекршај који чини правно лице из члана 117. став 1. тачка 4. Закона.**

Оператер-севесо постројења, односно комплекса у коме се обављају активности у којима је присутна или може бити присутна једна или више опасних материја, у једнаким или већим количинама од прописаних дужан је да достави Обавештење, односно изради Политику превенције удеса или Извештај о безбедности и План заштите од удеса, у зависности

од количина опасних материја којима се врше те активности и да предузме мере за спречавање хемијског удеса и ограничавања утицаја тог удеса на живот и здравље људи и животну средину, утврђене у тим документима. **Поступање противно одредбама – члана 58. став 1. Закона је прекршај који чини предузетник из члана 117а став 1. тачка 8. Закона.**

Оператер који је обавезан да изврши Политику превенције удеса дужан је да Министарству, а пре израде Политике превенције удеса достави обавештење: о новом севесо постројењу, односно комплексу најмање три месеца пре почетка рада, постојећем севесо постројењу – односно комплексу најкасније шест месеци од дана ступања на снагу овог закона, постојећем севесо постројењу, односно комплексу чије су активности биле такве да су опасне материје биле присутне у количинама мањим од прописаних. У случају повећања количина опасних материја до количина једнаких или већих од прописаних обавестити најкасније три месеца од дана промене, као и о трајном престанку рада севесо постројења, односно комплекса, а и у случају модификације севесо постројења, односно комплекса, односно о свакој промени која може утицати на могућност настанка хемијског удеса. **Поступање противно одредбама – члана 59. став 1. Закона је прекршај који чини правно лице из члана 117. став 1. тачка 5. Закона и предузетник из члана 117а став 1. тачка 9. Закона.**

Оператер-севесо постројења дужан је да изради и достави Министарству Извештај о безбедности и План заштите од удеса за севесо постројења из члана 59. став 1. Закона. Оператер подноси захтев за давање сагласности на Извештај о безбедности и План заштите од удеса заједно са документима. Оператер је дужан да извештај о безбедности периодичног прегледа по потреби ажурира најмање сваких 5 година самоиницијативно или на захтев Министарства због нових чињеница до којих се дошло на основу анализе других хемијских удеса или избегнутих удеса. У случају модификације процеса рада, промене природе или количине опасне материје или других промена, које могу утицати на опасност од настанка хемијског удеса, оператер мора одмах да изврши промене у Извештају о безбедности и Плану заштите од удеса и достави их Министарству, а у случају да се измене односе на модификацију постројења или складишта, пре спровођења тих модификација. План заштите од удеса оператер је дужан да прегледа, тестира и по потреби ажурира најмање сваке 3 године. **Поступање противно одредбама – члана 60а Закона је прекршај који чини правно лице из члана 117. став 1. тачка 6. Закона и предузетник из члана 117а став 1. тачка 10. Закона.**

Оператер је дужан да обезбеди Извештај о безбедности и списак опасних материја које су присутне у севесо постројењу, односно комплексу, буде

достављен јавности. Надлежни орган обезбеђује јавни увид, организује презентацију и спроводи јавну расправу о Извештају о безбедности у поступку одлучивања, о давању сагласности на Извештај о безбедности. Подносилац овог извештаја може, по одобрењу надлежног органа, да не изнесе одређене делове извештаја на јавни увид и презентацију због чувања индустријске, комерцијалне и личне тајне, јавне безбедности или одбране земље. Надлежни орган у року од 7 дана од дана пријема Извештаја о безбедности обавештава подносиоца извештаја, заинтересоване органе и организације и јавност о времену и месту јавног увида, јавне презентације као и јавне расправе о овом извештају. Јавна расправа може се одржати најраније 20 дана од дана обавештавања јавности. Подносилац овог извештаја учествује у презентацији и јавној расправи. На поступак јавног увида, презентације и јавне расправе о Извештају о безбедности сходно се примењује пропис о поступку јавног увида, презентације и јавне расправе о студији процене утицаја на животну средину. **Поступање противно одредбама – члана 60в Закона је прекршај који чини правно лице из члана 117. став 1. тачка 7. Закона и предузетник из члана 117а став 1. тачка 11. Закона.**

Оператер-севесо постројења, односно комплекса, дужан је одмах да о хемијском удесу обавести Министарство, јединицу локалне самоуправе и органе надлежне за поступање у ванредним ситуацијама у складу са прописима којима се уређује заштита и спасавање и то о: околностима везаним за хемијски удес, присутним опасним материјама, расположивим подацима за процену последица хемијског удеса за људе и животну средину и о предузетим хитним мерама. Оператер је дужан да обавести надлежне органе о накнадно прикупљеним подацима који утичу на раније утврђене чињенице и закључке. Он је дужан да у разумном року обавести надлежне органе о планираним мерама за отклањање средњорочних и дугорочних последица хемијског удеса и за спречавање настанка поновног удеса. Такође је дужан да спроведе хитне, средњорочне и дугорочне мере отклањања последица хемијског удеса, као и да, након извршене анализе свих аспеката хемијског удеса пружи препоруке за будуће превентивне мере. **Поступање противно одредбама – члана 60. Закона је прекршај који чини правно лице из члана 117. став 1. тачка 8. Закона и предузетник из члана 117а став 1. тачка 12. Закона.**

Државни органи, органи Аутономне Покрајине и јединица локалне самоуправе, на основу надлежности из прописа којима се уређује заштита и спасавање, доносе екстремне планове, који су саставни део планова за реаговање у ванредним ситуацијама. **Поступање противно одредбама – члана 61. Закона је прекршај који чини одговорно лице у органу управе... из члана 120. став 1. тачка 10. Закона.**

У случају удеса, зависно од његовог обима, унутар или ван постројења и процене последица које могу изазвати директну или одложу опасност по људско здравље и животну средину, проглашава се стање угрожености животне средине и обавештава јавност о предузетим мерама. Стање угрожености животне средине проглашава Министарство, односно орган Аутономне Покрајине, односно орган јединице локалне самоуправе. **Поступање противно одредбама – члана 62. Закона је прекршај који чини одговорно лице у органу управе... из члана 120. став 1. тачка 11. Закона.**

Република Србија, Аутономна Покрајина и јединица локалне самоуправе у оквиру своје надлежности утврђене законом, обезбеђују континуалну контролу и праћење стања животне средине (у даљем тексту: мониторинг) у складу са овим и посебним законима. Мониторинг је саставни део јединственог информационог система животне средине. Влада доноси програме мониторинга на основу посебних закона. Аутономна Покрајина, односно јединица локалне самоуправе доноси програм мониторинга на својој територији који мора бити у складу са програмом из става 3. овог члана. **Поступање противно одредбама – члана 69. Закона је прекршај који чини одговорно лице у органу управе... из члана 120. став 1. тачка 12. Закона.**

Мониторинг може да обавља и овлашћена организација ако испуњава услове у погледу кадрова, опреме, простора, акредитације за мерење датог параметра и СРПС стандарда, у области узорковања, мерења, анализа и поузданости података, у складу са законом. **Поступање противно одредбама – члана 7 Закона је прекршај који чини правно лице из члана 117. став 1. тачка 9. Закона и предузетник из члана 117а став 1. тачка 13. Закона).**

Оператер постројења, односно комплекса које представља извор емисија и загађивања животне средине дужан је да у складу са законом, преко надлежног органа, овлашћене организације или самостално, уколико испуњава услове прописане законом, обавља мониторинг, односно да прати индикаторе емисија, односно индикаторе утицаја својих активности на животну средину, индикаторе ефикасности примењених мера превенције настанка или смањења нивоа загађења; обезбеђује метеоролошка мерења за велике индустријске комплексе или објекте од посебног интереса за Републику Србију, Аутономну Покрајину или јединицу локалне самоуправе; загађивач је дужан да изради план обављања мониторинга, да води редовну евиденцију о мониторингу и да доставља извештаје, у складу са овим законом. **Поступање противно одредбама – члана 72. Закона је прекршај који чини правно лице из члана 117.**

став 1. тачка 10. Закона и предузетник из члана 117а став 1. тачка 14. Закона.

Државни органи, односно организације, органи Аутономне Покрајине и јединице локалне самоуправе, овлашћене организације и загађивачи дужни су да податке из мониторинга достављају Агенцији за заштиту животне средине на прописан начин. **Поступање противно одредбама – члана 73. Закона је прекршај који чини правно лице из члана 117. став 1. тачка 11. Закона, предузетник из члана 117а став 1. тачка 15. Закона и одговорно лице у органу управе... из члана 120. став 1. тачка 13. Закона.**

Ради ефикасног идентификовања, класификовања, обраде, праћења и евиденције природних вредности и управљања животном средином у Републици Србији успоставља се и води информациони систем заштите животне средине (у даљем тексту: информациони систем. **Поступање противно одредбама – члана 74. став 1. Закона је прекршај који чини одговорно лице у органу управе... из члана 120. став 1. тачка 14. Закона.**

Национални регистар извора загађивања животне средине води Агенција за заштиту животне средине. **Поступање противно одредбама – члана 75. став 2. Закона је прекршај који чини одговорно лице у органу управе... из члана 120. став 1. тачка 15. Закона.**

Загађивач је дужан да о свом трошку доставља прописане податке на начин и у роковима утврђеним у складу са законом. **Поступање противно одредбама – члана 75. став 5. Закона је прекршај који чини правно лице из члана 117. став 1. тачка 12. Закона и предузетник из члана 117а став 1. тачка 16. Закона.**

Информације које се односе на заштиту животне средине надлежни орган доставља подносиоцу захтева у року од 30 дана од дана подношења захтева. Ако су информације обимне или би њихова припрема захтевала дужи временски период, рок за достављање је 60 дана од дана подношења захтева. **Поступање противно одредбама – члана 79. Закона је прекршај који чини одговорно лице у органу управе... из члана 120. став 1. тачка 16. Закона.**

Ради обезбеђивања финансијских средстава за подстицање заштите и унапређивање животне средине у Републици Србији оснива се Фонд за заштиту животне средине (у даљем тексту: фонд) Фонд доставља Министарству извештај о остваривању програма рада за протеклу годину најкасније до 31. марта текуће године. Извештај о програму рада Фонд доставља Министарству и у друго време на његов захтев. **Поступање противно одредбама – члана 95. ст. 3. и 4. Закона је прекршај који**

чини одговорно лице у органу управе... из члана 120. став 1. тачка 17. Закона.

Фонд благовремено и истинито обавештава јавност о обављању своје делатности за коју је основан, на начин прописан статутом фонда. **Поступање противно одредбама – члана 98. став 2. Закона је прекршај који чини одговорно лице у органу управе... из члана 120. став 1. тачка 18. Закона.**

Инспекцијски надзор над применом одредаба овог прописа донетих на основу овог закона врши Министарство преко инспектора за заштиту животне средине, у оквиру делокруга утврђеног овим законом. Аутономна покрајина врши инспекцијски надзор над извршавањем послова поверених овим законом и прописа донетих на основу овог закона, а јединица локалне самоуправе врши инспекцијски надзор над извршавањем послова поверених овим законом и прописа донетих на основу ових закона. **Онемогућавање инспектору обављања контроле, односно непоступање по решењу инспектора који су описаном чланом 111. тач. 1. до 29. Закона представљају прекршаје које чини правно лице из члана 117. став 1. тачка 13. и предузетник из члана 117а став 1. тачка 17. Закона.**

Весна Крстићевић

дипломирана правница - стручњакиња за прекршаје из области животне средине

ЗАКОН О ЗАШТИТИ И ОДРЖИВОМ КОРИШЋЕЊУ РИБЉЕГ ФОНДА

Законом се уређује управљање рибљим фондом (све врсте риба, мекушаца, ракова и осталих водених организама који се штите и одрживо користе) у риболовним водама (копнене, природне и вештачке, текуће и стајаће воде у којима живе рибе). Управљање обухвата заштиту и одрживо коришћење рибљег фонда као природног богатства и добра од општег интереса врши се у складу са принципом одрживог коришћења риболовних ресурса. Рибљи фонд у риболовним водама је у државној својини.

Ради одрживог коришћења рибљег фонда у риболовним водама установљавају се рибарска подручја која се могу (у целини или у делу) уступити на коришћење привредном друштву или јавном предузећу (у даљем тексту: корисник) уз накнаду о уступању рибарског подручја на коришћење, министар, односно надлежни покрајински орган закључује уговор са корисником рибарског подручја.

Прекршаји прописани овим Законом

Корисник је дужан да видно обележи границе рибарског подручја у року од три месеца од дана потписивања уговора о уступању на коришћење рибарског подручја. **Поступање противно одредбама – члана 9. став 1. је прекршај из члана 56. став 1. тачка 1. Закона.**

Корисник је дужан да програмом управљања рибарским подручјем одреди поједине делове рибарског подручја за мрест и развиће риба (рибља плодишта и сл.), да забрани риболов на тим деловима рибарског подручја и да их видно означи до дана почетка забране риболова. **Поступање противно одредбама – члана 9. став 2. је прекршај из члана 56. став 1. тачка 2. Закона.**

Министар ближе прописује начин обележавања граница рибарског подручја. **Поступање противно одредбама – члана 9. став 3. је прекршај из члана 56. став 1. тачка 3. Закона.**

Корисник је дужан да обезбеди чување рибарског подручја. Чување рибарског подручја врши лице које је запослено на неодређено време код корисника, који има положен стручни испит и лиценцу за рибочувара и оно је службено лице (у даљем тексту: рибочувар). **Поступање противно одредбама – члана 10. ст. 1. и 2. је прекршај из члана 56. став 1. тачка 4. Закона.**

Рибочувар при вршењу својих послова мора имати рибочуварску значку, рибочуварску легитимацију коју издаје корисник. Волонтер за послове чувања рибарског подручја, које обавља као пратња рибочувару мора имати значку рибочувар – волонтер и рибочуварску легитимацију коју издаје корисник, а у којој је назначен његов волонтерски статус. **Поступање противно одредбама – члана 10. став 4. је прекршај из члана 56. став 1. тачка 5. Закона.**

Корисник је дужан да извести Министарство о учињеном прекршају од стране рибара ради евидентирања прекршаја у регистру рибара, једном месечно. **Поступање противно одредбама – члана 14. став 7. је прекршај из члана 56. став 1. тачка 6. Закона.**

Корисник рибарског подручја које се налази у националном парку, односно другом заштићеном природном добру, дужан је да програм управљања рибарским подручјем усклади са програмом заштите и развоја националног парка, односно заштићеног природног добра. **Поступање противно одредбама – члана 18. је прекршај из члана 56. став 1. тачка 7. Закона.**

Корисник рибарског подручја дужан је да припреми годишњи извештај о коришћењу рибарског подручја и достави га Министарству или надлежном покрајинском органу и Агенцији за заштиту животне средине најкасније до 01. марта текуће године за претходну годину. Корисник је дужан да најкасније 90 дана пре истека периода на који му је рибарско подручје додељено на коришћење, припреми извештај о коришћењу рибарског подручја и достави га Министарству или надлежном покрајинском органу и Агенцији за заштиту животне средине. **Поступање противно одредбама – члана 19. је прекршај из члана 56. став 1. тачка 8. Закона.**

Министар, на основу указане потребе, а према метеоролошким, хидролошким и биолошким показатељима, доноси решење о промени режима риболова или периода ловостаја за поједине врсте риба на рибарском подручју. У рибљим плодиштима забрањен је сваки вид риболова, као и

било какве друге активности које ометају мрест, развој и кретање риба осим риболова у научно истраживачке сврхе. **Поступање противно одредбама – члана 23. став 3. је прекршај из члана 56. став 1. тачка 9. Закона.**

Корисник је дужан да предузме одговарајуће мере да се риба са поплавлених подручја врати у корито риболовне воде, а власник земљишта које је поплавлено дужан је да омогући кориснику спровођење мера и активности враћања рибе са поплавленог подручја у корито риболовне воде (**поступање противно одредбама – члана 26. ст. 2. и 3. је прекршај из члана 56. став 1. тачка 10. Закона.**)

Привредни риболов на рибарском подручју може да обавља привредно друштво или предузетник који испуњава услове прописане овим законом. Привредно друштво може да обавља привредни риболов, ако има два запослена лица са VII степеном стручне спреме (или мастер студије), биолошког, еколошког или сточарског усмерења; запослена лица која су уписана у регистар привредних рибара. Предузетник може да обавља привредни риболов ако је уписан у регистар привредних рибара. Привредно друштво или предузетник обавља привредни риболов на основу уговора са корисником рибарског подручја и годишње дозволе за привредни риболов у складу са Програмом управљања рибарским подручјем, односно Привременим програмом управљања рибарским подручјем и категоризацијом риболовних вода. **Поступање противно одредбама – члана 30 је прекршај из члана 56. став 1. тачка 11. Закона.**

Годишња дозвола за привредни риболов која се издаје привредном друштву важи само за једно лице, у радном односу код привредног друштва, које има положен стручни испит за рибара. **Поступање противно одредбама – члана 33. је прекршај из члана 56. став 1. тачка 12. Закона.**

Корисник рибарског подручја ради очувања рибљег фонда као природног ресурса, издаје број годишњих дозвола за привредни риболов утврђен програмом управљања рибарским подручјем и категоризацијом риболовних вода. **Поступање противно одредбама – члана 34. је прекршај из члана 56. став 1. тачка 13. Закона.**

Привредно друштво и предузетник обавља привредни риболов мрежарским, удичарским и самоловним алатима који не угрожавају јувенилне примерке риба и животиње којима се риба храни. **Поступање противно одредбама – члана 35. став. 1. је прекршај из члана 56. став 1. тачка 14. Закона.**

Привредна друштва и предузетници који обављају привредни риболов дужни су да поштују ограничења које корисник рибарског подручја

својим програмом може да ограничи. Он, може да забрани употребу потребних алата за привредни риболов и ради заштите рибљег фонда може, уз сагласност министра, односно надлежног покрајинског органа привремено, а најдуже на период од годину дана, да забрани привредни риболов на одређеном делу рибарског подручја. **Поступање противно одредбама – члана 36. став 4. је прекршај из члана 56. став 1. тачка 15. Закона.**

Привредно друштво или предузетник које обавља привредни риболов обавезно је да свакодневно води евиденцију о улову рибе и сачини месечни и годишњи извештај и достави кориснику рибарског подручја на крају текућег месеца, односно године. Корисник не може издати дозволу за привредни риболов у текућој години привредном друштву или предузетнику које му није доставило годишњи извештај за претходну годину. **Поступање противно одредбама – члана 37. ст. 1. и 2. је прекршај из члана 56. став 1. тачка 16. Закона.**

Корисник не може да изда дозволу за текућу годину риболовцу који није доставио евиденцију улова за претходну годину. **Поступање противно одредбама – члана 43. став 3. је прекршај из члана 56. став 1. тачка 17. Закона.**

На рибарском подручју може се организовати такмичење – спортски риболов и организатор такмичења обавезан је да обезбеди да сви учесници, на дан такмичења, имају одговарајуће дозволе за рекреативни риболов. Риболовне организације обавезне су да своје такмичење организују у складу са мерама заштите и очувања рибљег фонда прописаним овим законом. **Поступање противно одредбама – члана 44. ст. 3. и 4. је прекршај из члана 56. став 1. тачка 18. Закона.**

Риболов у научноистраживачке сврхе обавља се у присуству инспектора надлежног за послове заштите и одрживог коришћења рибљег фонда, а на основу дозволе које издаје министар. У њој се утврђује рибарско подручје и риболовне воде где ће се обављати риболов, сврха риболова, временски период у коме ће се обављати, имена лица која обављају риболов са подацима о научноистраживачким установама из којих су та лица, случајеве и обим одступања од прописа о ловостају и врста и начин употребе средстава и алата за обављање риболова. Ималац ове дозволе дужан је да обавести корисника и Министарство о времену у коме ће обављати риболов у научноистраживачке сврхе и да по обављеном риболову сачини извештај и достави га Министарству. **Поступање противно одредбама – члана 45. је прекршај из члана 56. став 1. тачка 19. Закона.**

Риболов у научноистраживачке сврхе може се обављати свим мрежарским, удичарским, самоловним алатима и апаратом за електрориболов,

у мери и обиму који не нарушава састав ихтиофауне и не умањује битно постојећи рибли фонд. Овај риболов могу обављати организације које су регистроване за стручна и научна истраживања из области риболовног рибарства ихтиологије, рибарствене биологије или екологије копнених вода. **Поступање противно одредбама – члана 46. је прекршај из члана 56. став 1. тачка 20. Закона.**

Риболов електричном струјом у научноистраживачке сврхе (у даљем тексту: електрориболов) на рибарском подручју обавља се у присуству инспектора за заштиту животне средине на основу дозволе коју издаје министар. Изузетно, електрориболов се може обављати у случају изловљавања рибе ради порибљавања и у случајевима спасавања рибе са поплављеног подручја уз дозволу министра. Овај риболов могу да врше само лица која су стручно оспособљена за ту врсту риболова. Апарат за електрориболов мора бити таквих одлика да доводи до реверзибилне електромаркозе риба и да не изазива њихово угинуће. Ималац дозволе дужан је да обавести корисника и Министарство о времену обављања електрориболова и о апаратима за електрориболов које ће користити и да о обављеном риболову сачини извештај и достави га Министарству. **Поступање противно одредбама – члана 47. ст. 1, 2, 3, 4. и 6. је прекршај из члана 56. став 1. тачка 21. Закона.**

Апарат за електрориболов могу поседовати само научноистраживачке и стручне организације, овлашћене од стране министра. **Поступање противно одредбама – члана 46. став 6. је прекршај из члана 56. став 1. тачка 22. Закона.**

Промет рибе могу да обављају произвођачи, привредна друштва и предузетници регистровани за промет рибе, као и привредна друштва и предузетници који обављају привредни риболов, у складу са посебних прописима. Удружење грађана, риболовци и друга лица не могу уловљену рибу стављати у промет. **Поступање противно одредбама – члана 48. је прекршај из члана 56. став 1. тачка 23. Закона.**

Забрањује се стављање у промет риба које немају прописану величину или су уловљене у време ловостаја. Рибе уловљене у риболовној води пре успостављања ловостаја не могу се стављати у промет после истека 24 часа од установљења ловостаја. Промет риба које немају прописану величину или у време ловостаја дозвољен је само за рибе пореклом из објеката регистрованих за гајење риба. При промету риба које немају прописану величину или у време водостаја продавац мора имати писмени доказ о произвођачу, односно увознику рибе, врсти и количини рибе, као и о датуму и месту улова, односно куповине рибе. Забрањен је промет препарираних трофејних примерака риба или делова риба без

сагласности министра. **Поступање противно одредбама – члана 49. је прекршај из члана 56. став 1. тачка 24. Закона.**

Инспекцијски надзор над применом одредаба овог прописа, донетих на основу овог закона, врши министарство преко инспектора за заштиту животне средине, а Аутономна Покрајина врши инспекцијски надзор над извршавањем послова поверених овим законом на територији Аутономне Покрајине преко инспектора за заштиту животне средине. Онемогућавањем инспектору да обавља контролу, односно непоступање по решењу инспектора који су описани **чланом 53. Закона, представљају прекршај из члана 56. став 1. тачка 25 Закона.**

Казнене одредбе по овом закону односе се на прекршаје и прописане су чланом 56. овог Закона.

Чланом 56. став 1. тач. 1. до 25. предвиђене су новчане казне за прекршај који учини **привредно друштво, удружење грађана или јавно предузеће** у износу од 500.000,00 динара до 1.000.000,00 динара.

Одговорно лице у привредном друштву, удружењу грађана или јавном предузећу казниће се новчаном казном од 25.000,00 динара до 50.000,00 динара (члан 56. став 2. Закона).

Уколико предузетник поступи супротно члану 20. став 1. тач. 1, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 14, 15, 16, 17, 18. и 19. и ставу 1. тач. 9, 10, 11, 14, 15, 16, 20, 21, 22, 23, 24. и 25. овог члана, казниће се новчаном казном за прекршаје од 250.000,00 до 500.000,00 динара (члан 56. став 3. Закона).

За прекршаје из ст. 1. и 3. члана 56. поред новчане казне, изрећи се ће и заштитна мера одузимања предмета који су употребљени или били намењени извршењу прекршаја или су настали његовим извршењем, а може се изрећи и заштитна мера забране вршења делатности правном лицу и предузетнику у трајању до 3 године (члан 56. став 4. Закона).

Законом је превиђено да **физичко лице** одговара за прекршаје које учини по овом закону и то чланом 57. став 1. Закона.

У вршењу својих послова рибочувар, као службено лице, дужно је да предузме следеће мере: да затражи од лица затеченог на риболовној води или у непосредној близини риболовне воде, или у риболову на увид исправе којима се утврђује његов идентитет и да покаже дозволу за привредни риболов, односно дозволу за рекреативни риболов; изврши преглед објеката, пловних објеката, возила, риболовног алата, опреме и улова и да утврди да ли се риболов обавља у складу са законом; приступи свакој риболовној води на рибарском подручју у циљу контроле; врши продају дневних, вишедневних и доплатних дозвола за рекреативни риболов; привремено одузме дозволу, средстава, алат и опрему као и друге

предмете пронађене на риболовној води или њеној непосредној близини, ако постоји основана сумња да су употребљени или намењени за извршавање радњи које су забрањене овим законом; одузме улов уколико постоји основана сумња да је риба уловљена у супротности са одредбама овог Закона. Он врши и друге послове у складу са програмом управљања рибарским подручјем. **Поступање противно одредбама – члана 13. је прекршај из члана 57. став 1. тачка 1. Закона.**

На рибарском подручју забрањено је: ловити, поседовати и уништавати рибу млађ и примерке рибе у време мреста и ловостаја; ловити рибу непосредно руком; ловити рибу експлозивом и другим распрскавајућим средствима, харпуном, остима, подводном пушком и другим забрањеним или недозвољеним средствима и алатима, ватреним оружјем, струјом, вештачким извором светлости или хемијским и другим средствима која убијају, трују или омамљују рибу; преграђивати водени ток привременим или сталним преградама које ометају пролаз рибе, ако то није предвиђено инвестиционо-техничком документацијом за изградњу односно реконструкцију објеката или постројења, осим за хидроенергетска постројења инсталиране снаге веће од један MW; ловити ноћу младицу липљана или пастрмки; затварати, одвраћати и исцрпљивати воду из риболовне воде ако се тиме проузрокује опасност за опстанак рибе; нагло, технички неоправдано, испуштати воду из природних и вештачких језера и других акумулација ако се тиме проузрокује опасност за опстанак рибе; ометати постављање знакова којима се обележава рибарско подручје, рибе плодиште, природно добро, рибњак или риболовна вода за риболов под посебним условима и местима на којима је риболов забрањен, као и вршити оштећивање и премештање знакова; спречавати спасавање рибе и рибе млађи, са земљишта које је поплављено; кретање лица без дозволе за привредни или рекреативни риболов са средствима и алатима за риболов ван путева на рибарском подручју, а у непосредној близини риболовне воде; држање алата и средстава за привредни риболов и електрориболов у објектима, возилима и пловним објектима која се налазе на риболовној води или на другим објектима на рибарском подручју од стране лица која нису овлашћена за обављање привредног риболова, или риболова у научноистраживачке сврхе; мочити лан, дивизму и конопљу, ловити рибу потезањем, односно качењем удицом за тело – грабуљањем; спречавати на било који начин рибочувара у извршавању одредби из члана 13. овог закона; спречавати или ометати лица која поседују дозволу за привредни или рекреативни риболов да на риболовној води обављају исти; постављање ограда или било каквих препрека којима се спречава приступ рибочувара риболовној води; употреба алата за привредни риболов на риболовној води која није намењена за обављање привредног риболова; загађивати риболовну воду штетним и опасним

материјама које могу мењати или погоршавати устаљени квалитет риболовне воде и на тај начин угрожавати рибли фонд; и поседовање рибе која је уловљена супротно одредбама овог закона. **Поступање противно одредбама – члана 20. је прекршај из члана 57. став 1. тачка 2. Закона.**

Ради очувања и заштите рибљег фонда установљава се ловостај за све или поједине врсте риба на рибарском подручју, као и забрана лова риба које немају прописану величину. **Поступање противно одредбама – члана 21. став 1. је прекршај из члана 57. став 1. тачка 3. Закона.**

У рибљим плодиштима, на којима је одређен неометан мрест риба, забрањен је сваки вид риболова, као и било какве друге активности које ометају мрест, развој и кретање риба, осим риболова у научноистраживачке сврхе. **Поступање противно одредбама – члана 23. став 3. је прекршај из члана 57. став 1. тачка 4. Закона.**

Изградња или реконструкција водопривредног објекта или постројења на риболовној води може се вршити само под условом да се обезбеди не-сметано размножавање риба, миграције риба и очување рибљег фонда. Корисници доводних, турбинских или других канала дужни су да уграде и одржавају одговарајуће уређаје који спречавају улаз рибе у те канале, а корисници брана су дужни да обезбеде адекватне рибље пролазе (стазе) или да сведу на минимум негативне ефекте препрека које ометају или спречавају миграцију рибљег фонда. Ограђивање или преграђивање рибље воде врши корисник уз сагласност министра. У риболовној води забрањено је постављање кавезних система или других објеката за узгој рибе. У рибљим плодиштима забрањено је вађење песка, шљунка, камења, пањева, као и предузимање свих радњи којима се, нарушавањем еколошких одлика риболовних вода, угрожава рибли фонд. **Поступање противно одредбама – члана 25. је прекршај из члана 57. став 1. тачка 5. Закона.**

На поплављеном подручју забрањено је обављање риболова док се вода не повуче у корито риболовне воде. Власник земљишта које је поплављено дужан је да омогући кориснику спровођење мера и активности враћања рибе са поплављеног подручја у корито риболовне воде. **Поступање противно одредбама – члана 26. ст. 1. и 3. је прекршај из члана 57. став 1. тачка 6. Закона.**

Забрањено је у риболовну воду испуштати штетне и опасне материје или на њу деловати другим агенсима који би нарушили њене физичке, хемијске, биолошке и амбијенталне одлике, пореметили устаљени квалитет воде, угрозили здравствено стање, живот и опстанак риба и довели до нарушавања фаунистичког састава риболовне воде. Забрањено је депоновање и одлагање смећа на риболовној води. **Поступање против-**

но одредбама – члана 27. ст. 1. и 3. је прекршај из члана 57. став 1. тачка 7. Закона.

Забрањено је уносити алкохолне врсте риба у риболовну воду. **Поступање противно одредбама – члана 28. је прекршај из члана 57. став 1. тачка 8. Закона.**

Забрањено је стављати у промет рибу уловљену ради спасавања. **Поступање противно одредбама – члана 29. став 5. је прекршај из члана 57. став 1. тачка 9. Закона.**

Рекреативним риболовом може да се бави лице на основу дозволе за обављање рекреативног риболова. Лица млађа од 14 година могу обављати рекреативни риболов без дозволе у присуству лица за обављање рекреативног риболова. **Поступање противно одредбама – члана 38. је прекршај из члана 57. став 1. тачка 11. Закона.**

Дозволу за рекреативни риболов лице купује у месту пребивалишта (**поступање противно одредбама – члана 39. став 5. је прекршај из члана 57. став 1. тачка 12. Закона**).

Корисник може програмом управљања рибарским подручјем, односно посебним актом одредити случајеве у којима се може ограничити или забранити рекреативни риболов на рибарском подручју, односно употреба појединих риболовних алата, опреме и средстава за рекреативни риболов, уз сагласност министра. Корисник је дужан, да о овим ограничењима, јавно обавести све заинтересоване за обављање рекреативног риболова. Риболовац је дужан да поштује ограничења. **Поступање противно одредбама – члана 42. је прекршај из члана 57. став 1. тачка 13. Закона.**

Апарат за електрориболов могу користити и поседовати само научно-истраживачке и стручне организације, овлашћене од стране министра. **Поступање противно одредбама – члана 47. је прекршај из члана 57. став 1. тачка 14. Закона.**

Удружења грађана, риболовци и друга лица не могу уловљену рибу стављати у промет. **Поступање противно одредбама – члана 48. став 2. је прекршај из члана 57. став 1. тачка 15. Закона.**

Забрањује се стављање у промет риба које немају прописану величину или су уловљене у време ловостаја, а у складу и са осталим ставовима члана 49. Закона. **Поступање противно одредбама – члана 49. је прекршај из члана 57. став 1. тачка 16. Закона.**

Онемогућавање инспектору обављања контроле односно непоступање по решењу инспектора који су описани **чланом 53. Закона представљају прекршај из члана 56. став 1. тачка 25.**

За прекршаје из става 1. овог члана, поред новчане казне изриче се и заштитна мера одузимања предмета који су употребљени или били намењени извршењу прекршаја или су настали његовим извршењем, а може се изрећи и заштитна мера забране риболова. **Поступање противно одредбама – члана 57. став 2. Закона.**

Одговорно лице у надлежном органу које не води регистар привредних рибара казниће се новчаном казном од 25.000,00 до 50.000,00 динара. **Поступање противно одредбама – члана 58. Закона.**

Весна Крстићевић

дипломирана правница - стручњакиња за прекршаје из области животне средине

ЗАКОН О УПРАВЉАЊУ ОТПАДОМ

Законом се уређују: врсте и класификација отпада; планирање управљања отпадом; субјекти управљања отпадом; одговорности и обавезе у управљању отпадом; организовање управљања отпадом; управљање посебним токовима отпада; услови и поступак издавања дозвола; прекогранично кретање отпада; извештавање о отпаду и поседовање база података; финансирање управљања отпадом; надзор, као и друга питања од значаја за управљање отпадом.

Циљ овог Закона је да обезбеди и осигура: услове за управљање отпадом на начин којим се не угрожава здравље људи и животна средина; превенцију настајања отпада, посебно развојем чистијих технологија и рационалним коришћењем природних богатстава, као и отклањањем опасности од његовог штетног дејства на здравље људи и животну средину; поновно искоришћење и рециклажу отпада; издавање секундарних сировина их отпада и коришћење отпада као енергената; развој поступака и метода за одлагање отпада; санацију неуређених одлагалишта отпада; праћење стања постојећих и новоформираних одлагалишта отпада и развијање свести о управљању отпадом.

Отпадом се управља на начин којим се обезбеђује најмањи ризик по угрожавање живота и здравља људи и животне средине тако да се контролише и смањује загађење вода, ваздуха и земљишта; којим се спречавају: опасности по биљни и животињски свет; опасности од настајања удеса, експлозија или пожара; негативни утицаји на пределе и природна добра посебних вредности и нивои буке и непријатних мириса.

У смислу овог Закона врсте отпада су: комунални отпад (кућни отпад), комерцијални отпад и индустријски отпад, а у зависности од опасних карактеристика отпада које утичу на здравље људи и животну средину отпад може бити: интерни, неопасан и опасан.

Прекршаји прописани овим Законом

Законом су прописани прекршаји који ће бити обрађени тако што ће се навести одредба закона, па за случај поступања противно тој одредби, назначиће се члан, став и тачка прекршаја.

Отпад се разврстава према каталогу отпада. Власник отпада односно оператер, дужан је да класификује отпад на прописан начин у складу са законом, а ради утврђивања састава и опасних карактеристика отпада, власник отпада, односно оператер, дужан је да изврши испитивање опасног отпада, као и отпада који према пореклу, саставу и карактеристикама може бити опасан отпад. Министар надлежан за послове заштите животне средине (у даљем тексту: министар), прописује: каталог отпада, листу категорија отпада (Q листа); листу категорија опасног отпада према пореклу и саставу (Y листа); листу опасних карактеристика отпада (N листа); листу компоненти отпада због којих се отпад сматра опасним (S листа); граничне вредности концентрације опасних компоненти у отпаду на основу којих се одређују карактеристике отпада; листу поступака и метода одлагања и поновног искоришћења отпада (D листа и R листа); врсте, садржину и образац извештаја о испитивању отпада; врсте параметара за одређивање физичко-хемијских особина опасног отпада намењеног за физичко-хемијски третман; врсте параметара за испитивање отпада за потребе термичког третмана; врсте параметара за испитивања отпада и испитивање елуата намењеног одлагању; начин и поступак класификације отпада. **Поступање противно одредбама – члана 8. ст. 4, 5. и 6. је прекршај из члана 90. став 1. тачка 1. Закона.**

Произвођач или увозник чији производ после употребе постаје опасан отпад дужан је да тај отпад преузме после употребе, без накнаде трошкова и са њима поступи у складу са овим законом и другим прописима. Ова лица могу овластити друго правно лице да у њихово име и за њихов рачун преузима производе после употребе. **Поступање противно одредбама – члана 25. ст. 2. и 3. је прекршај из члана 90. став 1. тачка 2. Закона.**

Произвођач отпада дужан је да: сачини план управљања отпадом и организује његово спровођење, ако годишње производи више од 100 тона отпада који није опасан или више од 200 кг опасног отпада; прибави извештај о испитивању отпада и обнови га у случају промене технологије, промене порекла сировине, других активности које би утицале на промену карактера отпада и да га чува најмање 5 година; прибави одговарајућу потврду о изузимању од обавезе прибављања дозволе; обезбеди примену начела хијерархије управљања отпадом; сакупља отпад одвојено у складу са потребом будућег третмана; складишти отпад на начин

који минимално утиче на здравље људи и животну средину; преда отпад лицу које је овлашћено за управљање њиме ако није у могућности да организује поступање са отпадом; води евиденцију о отпаду који настаје, који се предаје или одлаже; одреди лице одговорно за управљање отпадом; и омогући надлежном инспектору контролу над локацијама, објектима, постројењима и документацијом. **Поступање противно одредбама – члана 26. став 1. је прекршај из члана 90. став 1. тачка 3. Закона.**

Превозник отпада дужан је да обавља транспорт у складу са дозволом за превоз отпада и захтевима који регулишу посебни прописи о транспорту (АДР/РИД/АДН и др.); води евиденцију о сваком транспорту и пријављује транспорт опасног отпада у складу са законом; . омогућава надлежном инспектору надзор над возилом, теретом и пратећом документацијом. **Поступање противно одредбама – члана 28. је прекршај из члана 90. став 1. тачка 4. Закона.**

Оператер постројења за третман отпада и оператер на депонији дужан је да сачини радни план постројења (чија је делатност управљање отпадом) и за које се издаје интегрисана дозвола или дозвола за управљање отпадом) и обезбеди његово спровођење и ажурирање; да води евиденцију о отпаду у складу са овим законом и да обезбеди квалификовано лице одговорно за стручни рад у постројењу за третман отпада. **Поступање противно одредбама – члана 29. став 1. тач. 1, 8. и 9. и члан 30. став 1. тач. 1, 8. и 9. је прекршај из члана 90. став 1. тачка 5. Закона.**

Лице које врши сакупљање односно транспорт отпада сакупља отпад од произвођача или власника и транспортује га до постројења за управљање отпадом, односно до центра за сакупљање, складиштење, трансфер станице (место до којег се отпад опрема и привремено складишти ради раздвајања или претовара пре транспорта на третман или одлагање) или постројења за третман или одлагање. Отпад намењен за складиштење, третман или одлагање може бити транспортован до трансфер станице одакле се даље транспортује до постројења за складиштење, третман или одлагање. Јединица локалне самоуправе одређује локацију за трансфер станицу. Лица која врше сакупљање односно транспорт отпада дужна су да обезбеде да различите врсте отпада остану одвојене током транспорта. Да би се спречило расипање или испадање отпада приликом транспорта, утовара или истовара и како би се спречило загађење ваздуха, воде, земљишта и животне средине отпад се транспортује у затвореном возилу, контејнеру или на други одговарајући начин. У случају загађења насталог током транспорта превозник отпада је одговоран за чишћење и отклањање загађења подручја. Превозник транспортује отпад само на одредиште које одреди пошиљалац. Ако се отпад не може испоручити на одредиште превозник га враћа пошиљаоцу. Опасан отпад се посебно

сакупља и транспортује. **Поступање противно одредбама – члана 35. је прекршај из члана 90. став 1. тачка 6. Закона.**

Комунални отпад се сакупља, третира и одлаже у складу са овим законом и посебним прописима којима се уређују комуналне делатности. Забрањено је мешати опасан отпад са комуналним. Комунални отпад који је већ измештен са опасним отпадом раздваја се ако је то економски исплативо у противном и тај отпад се сматра опасним. Домаћинства су дужна да одлажу свој отпад у контејнере или на друге начине које обезбеђује јединица локалне самоуправе, а опасан отпад из домаћинства (отпадне батерије, уља, боје и лакови, пестициди и др.), да предају на место одређено за селективно сакупљање опасних отпада или овлашћеном правном лицу за сакупљање опасног отпада. Јединица локалне самоуправе обезбеђује и опрема центре за сакупљање комуналног отпада који није могуће одложити у контејнере за комунални отпад (кабасти и други отпад). Домаћинства и други произвођачи комуналног отпада врше селекцију отпада ради рециклаже. Јединица локалне самоуправе уређује организовање и начин селекције и сакупљања отпада ради рециклаже, локалним планом уклањања отпада, а који мора да буде у складу са посебним програмом који, на предлог Министарства, утврђује Влада. **Поступање противно одредбама – члана 43. је прекршај из члана 90. став 1. тачка 7. Закона.**

Кретање отпада, осим отпада из домаћинства, прати посебан Документ о кретању отпада. Произвођач, односно власник отпада мора да класификује отпад пре отпочињања његовог кретања. Они морају да чувају копије докумената о отпреми отпада све док не добију примерак попуњеног Документа о кретању отпада од примаоца који потврђује да је отпад прихваћен. Ако, у року од 15 дана, не приме примерак попуњеног Документа о кретању отпада од примаоца, морају покренути поступак провере кретања отпада и дужни су да о налазу известе Министарство, без одлагања, као и надлежни орган Аутономне Покрајине, ако се кретање отпада врши на територији Аутономне Покрајине. Дужни су да чувају комплетни Документ о кретању отпада најмање две године. **Поступање противно одредбама – члана 45. ст. 1, 2, 3, 4. и 5. је прекршај из члана 90. став 1. тачка 8. Закона.**

Кретање опасног отпада прати посебан Документ о кретању опасног отпада, који попуњава произвођач, односно власник и свако ко преузима опасан отпад. Документ о кретању опасност отпада састоји се од копије претходног обавештења, који произвођач односно власник отпада шаље 3 дана пре започињања кретања опасног отпада, Министарству са подацима о произвођачу, односно власнику, врсти и количини отпада, класификацији отпада, врсти превоза и одредишту коју је потписао

произвођач односно власник. Ову копију, коју је потписало лице које је преузело отпад ради превоза (превозник), чува произвођач односно власник. Копију коју су потписали превозник и лице које је преузело отпад на одредишту (прималац), чува превозник, а и прималац је, такође, дужан да чува копију овог документа. Копију документа прималац отпада шаље Министарству као и надлежном органу Аутономне Покрајине, ако се кретања отпада врши на територији Аутономне Покрајине. Прималац отпада копију документа, такође, шаље произвођачу, власнику, односно пошиљаоцу. Копије докумената које прималац шаље Министарству као и надлежном органу Аутономне Покрајине и које шаље произвођачу, власнику, односно пошиљаоцу, користе надлежни орган и произвођач, односно власник, ради комплетирања документације о кретању опасног отпада. Произвођач, односно власник отпада чува документа коју је потписало лице које је преузело отпад ради превоза (превозник) док не добије копију документа коју прималац шаље произвођачу, власнику, односно пошиљаоцу, и примерак попуњеног документа о кретању опасног отпада којом се потврђује да је отпад прихваћен. Произвођач, односно власник, пошиљалац, дужан је да копију документа коју му шаље прималац чува трајно. Ако произвођач односно власник, у року од 15 дана од дана добијања копије документа коју је потписало лице које је преузело отпад ради превоза (превозник), не прими копију документа од прималаца, којим се потврђује да је отпад преузет, он мора покренути поступак провере кретања отпада и дужан је да о налазу извести Министарство без одлагања. **Поступање противно одредбама – члана 46. ст. 1, 2, 3, 4, 5. и 6. је прекршај из члана 90. став 1. тачка 9. Закона.**

Овим законом је прописано управљање посебним токовима отпада, а односи се на управљање истрошеним батеријама и акумулаторима, отпадним уљима, отпадним гумама, отпадом од електричних и електронских производа, управљање отпадним флуоресцентним цевима које садрже живу, управљање ПЦБ и РСВ отпадом који садржи, састоји се или је контаминиран дуготрајним органским загађујућим материјама (ПОПс отпад), отпадом који садржи азбест, отпадним водама и отпадом из производње титан-диоксида. Начин управљања посебним токовима отпада прописан је чл. 47. до 57. **Поступање противно члановима је прекршај из члана 90. став 1. тачка 10. Закона.**

Дозвола за сакупљање и/или транспорт отпада издаје се лицу регистрованој за обављање делатности сакупљања, односно лицу које има својство превозника у складу са законима којима се уређује превоз у јавном саобраћају, односно домаћем превознику у складу са законима којима се уређује међународни јавни превоз. Ово се не односи на: произвођача отпада који сам транспортује отпад у постројење за управљање отпадом

које за то има дозволу, користећи своја транспортна средства, а количине отпада не прелазе 1000 кг по једној пошиљци, искључујући опасан отпад; лице које преноси отпад из домаћинства у контејнере, центре за сакупљање или у постројење за управљање отпадом или враћа амбалажу или искоришћене производе произвођачу или продавцу; физичка лица, односно индивидуалне сакупљаче отпада, који су код надлежног органа јединице локалне самоуправе регистровани за сакупљање разврстаног неопасног отпада. Захтев за издавање дозволе за напред набројане случајеве садржи податке: о подносиоцу захтева, регистрацији за обављање делатности, врсти и количини отпада, локацији и опреми за сакупљање, превозним средствима и друге податке на захтев надлежног органа за издавање дозволе. Овом дозволом утврђују се обавезне мере поступања приликом сакупљања, односно транспорта, интерног, безбедног и опасног отпада у складу са одредбама овог закона и других прописа. Ова дозвола се издаје на период од пет година и може се обновити. Уколико правно или физичко лице не поступи у складу са условима прописаним дозволом, надлежни орган за издавање дозволе доноси решење о одузимању дозволе. **Поступање противно одредбама – члана 70. је прекршај из члана 90. став 1. тачка 11. Закона.**

Произвођач и власник отпада, изузев домаћинстава, дужан је да води и чува дневну евиденцију о отпаду и доставља редовни годишњи извештај Агенцији. Ова лица су дужна да чувају најмање 5 година основна документа и податке из напред наведеног извештаја. **Поступање противно одредбама – члана 75. ст. 1. и 3. је прекршај из члана 90. став 1. тачка 12. Закона.**

Произвођач и увозник производа који после употребе постају посебни токови отпада, плаћа накнаду и дужан је да води и чува дневну евиденцију о количини, врсти произведених и увезених производа, односно доставља редовни годишњи извештај Агенцији. **Поступање противно одредбама – члана 79. став 5. је прекршај из члана 90. став 1. тачка 13. Закона.**

Инспекцијски надзор над применом одредаба овог закона и прописа донетих за његово извршење врши Министарство преко инспектора за заштиту животне средине. Овим законом поверава се вршење инспекцијског надзора Аутономној Покрајини, граду, односно граду Београду и општини над активностима управљања отпадом који се у целини обављају на територији Аутономне Покрајине, града, града Београда и општине.

Казнене одредбе по овом закону односе се на прекршаје и прописане су чланом 90 овог закона.

Чланом 90. став 1. тач. 1. до 13. предвиђене су новчане казне за прекршај који учини **привредно друштво, предузеће или друго правно лице** у износу од 500.000,00 динара до 1.000.000,00 динара.

За ове прекршаје може се изрећи новчана казна овим лицима у сразмери са: висином причињене штете или извршене обавезе, вредношћу робе или друге ствари која је предмет прекршаја, а највише до двадесетоструког износа тих вредности (члан 90. став 2. Закона).

Одговорно лице у привредном друштву, предузећу или другом правном лицу казниће се новчаном казном од 25.000,00 динара до 50.000,00 динара (члан 90. став 3. Закона).

Предузетник ће се казнити новчаном казном за прекршаје од 250.000,00 до 500.000,00 динара или казном затвора до 30 дана (члан 90. став 4. Закона).

Физичко лице ће се казнити за прекршаје новчаном казном од 5.000,00 динара до 50.000,00 динара или казном затвора до 30 дана (члан 90. ст. 3, 6, 7, 9, 10 и 11. Закона).

Закон је одредио да се за прекршаје из члана 90. овог Закона може изрећи и заштитна мера одузимања предмета који су употребљени или намењени за извршење прекршаја односно који су настали извршењем прекршаја (члан 91. Закона).

Овим законом и то чланом 92. Закона је прописана казна од 25.000,00 динара до 50.000,00 динара за одговорно лице у органу државне управе, одговорно лице у јединици локалне самоуправе, имаоцу јавних овлашћења, односно овлашћеном правном лицу.

Јединица локалне самоуправе доноси локални план управљања отпадом, обезбеђује услове и стара се о његовом спровођењу. **Поступање противно одредбама – члана 20. став 1. тачка 1. је прекршај из члана 92. став 1. тачка 1 Закона.**

Испитивање отпада врше стручне организације и друга правна лица која су овлашћена за узорковање и карактеризацију према обиму испитивања за која су акредитована у складу са Законом. **Поступање противно одредбама – члана 23. став 2. је прекршај из члана 92. став 1. тачка 2. Закона.**

Јединица локалне самоуправе обезбеђује и опрема центре за сакупљање комуналног отпада који није могуће одложити у контејнере за комунални отпад (кабасти и други отпад) и уређује организовање и начин селекције и сакупљања отпада ради рециклаже локалним планом управљања

отпада. **Поступање противно одредбама – члана 43. ст. 5. и 7. је прекршај из члана 92. став 1. тачка 3. Закона.**

Оператери постројења за складиштење, третман и одлагање отпада подносе захтев за издавање дозволе који мора да садржи сва документа прописана овим чланом, а надлежни орган за издавање дозволе за складиштење третман и одлагање отпада, по потреби, може захтевати додатне податке, информације или документацију за издавање дозволе. **Поступање противно одредбама – члана 62. је прекршај из члана 92. став 1. тачка 4. Закона.**

Надлежни орган за издавање дозволе обавештава јавност о пријему захтева, документацији која је поднета уз захтев и издатој дозволи путем средстава јавног информисања или интернета, односно на уобичајен локални начин. **Поступање противно одредбама – члана 69. је прекршај из члана 92. став 1. тачка 5. Закона.**

Јединица локалне самоуправе води и чува евиденцију о прикупљеном комуналном отпаду, као и попис неуређених депонија и податке о томе доставља Агенцији, а Агенција једанпут годишње, најкасније до 31. маја текуће године, а и по потреби, односно на захтев доставља податке Министарству. **Поступање противно одредбама – члана 75. ст. 4. и 6. је прекршај из члана 92. став 1. тачка 6. Закона.**

Регистар издатих дозвола установљава и води надлежни орган за издавање дозволе и податке из регистра доставља Агенцији. **Поступање противно одредбама – члана 76. став 1. је прекршај из члана 92. став 1. тачка 7. Закона.**

Република Србија, Аутономна Покрајина, односно јединица локалне самоуправе користи наменска средства буџета Републике Србије која су приход: Фонда за заштиту животне средине, кредита, донација и средстава правних и физичких лица која управљају отпадом, накнада и других извора финансирања, нпр. преко посебних рачуна, у складу са одлуком Скупштине Аутономне Покрајине или јединице локалне самоуправе. **Поступање противно одредбама – члана 81. је прекршај из члана 92. став 1. тачка 8. Закона.**

Јединица локалне самоуправе дужна је: да, у року од годину дана од дана ступања на снагу Закона изради попис неуредних депонија на свом подручју које не испуњавају услове из овог закона; да, у року од две године од дана ступања на снагу овог закона, изради пројекте санације и рекултивације неуређених депонија, на које сагласност даје Министарство, односно Аутономна Покрајина; у року од годину дана од дана ступања на снагу Закона, у споразуму са једном или више јединица локалне самоуправе, да одреди локацију за изградњу и рад постројења за сакупљање,

третман или одлагање отпада на својој територији; да сачини попис неу-
ређених депонија који садржи: податке о локацији, просторним и геомет-
ријским карактеристикама, врстама и количинама одложеног отпада,
рокове њихове санације и рекултивације, као и друге податке од значаја
за утврђивање и спровођење пројеката. **Поступање противно одредба-
ма – члана 97. је прекршај из члана 92. став 1. тачка 9 .Закона.**

Весна Крстићевић

дипломирана правница - стручњакиња за прекршаје из области животне средине

ЗАКОН О АМБАЛАЖИ И АМБАЛАЖНОМ ОТПАДУ

Законом се уређују услови заштите животне средине које амбалажа (производ направљена од материјала различитих својстава који служи за смештај, чување, руковање, испоруку, представљање робе и заштиту њене садржине, а ту спадају и предмети који се користе као помоћна средстава за паковање, умотавање, везивање, непропусно затварање, припрему за опрему и означавање робе) мора да испуњава за стављање у промет. Уређује се и управљање амбалажом и амбалажним отпадом (свака амбалажа или амбалажни материјал који се може искористити у првобитне сврхе изузев остатака насталих у процесу производње), извештавање о амбалажи и амбалажном отпаду и економск инструменти као и друга питања од значаја за управљање амбалажом и амбалажним отпадом.

Циљ закона је да се обезбеди: очување природних ресурса, заштита животне средине и здравља људи, развој савремених технологија, производња амбалаже, успоравање оптималног система управљања амбалажом и амбалажним отпадом у складу са начелом поделе одговорности, функционисање тржишта у Републици Србији и превенција стварања трговинских препрека, избегавање поремећаја и ограничења у конкуренцији.

Овим Законом су прописани прекршаји за поступање противно одредбама члана 51. Закона о амбалажи и амбалажном отпаду. Циљ рада на овом пројекту је да се на најбољи могући начин судије за прекршаје упознају са прекршајима који су прописани законом на тај начин што ће се за сваки прописани прекршај описати и радња прекршаја, односно навешће се одредбе закона чијом повредом ће се чинити прекршаји.

Чланом 51. став 1. тачка 1. Закона предвиђено је да је прекршај стављање у промет амбалаже која не испуњава прописане услове предвиђене **чл. 7. до 14.** Закона. Амбалажа се ставља у промет када испуни услове

заштите животне средине. Министар надлежан за послове заштите животне средине прописује критеријуме за одређивање шта може бити амбалажа и одређује листу српских стандарда који се односе на основне захтеве (српски стандард). Прописују се специфични захтеви за стављање у промет амбалаже који се односе на комплетан систем паковања, а такође се прописују специфични захтеви за састав амбалаже који се примењују на комплетну амбалажу као и специфични захтеви за поновну употребу амбалаже, амбалажу која је поновно искористива рециклажом материјала, амбалажу која је поновно искористива компостирањем и биоразградњом и амбалажу која је поновно искористива у облику енергије и примењује се на функционалну јединицу амбалаже.

Амбалаже се идентификује и означава према природним својствима амбалажних материјала који су коришћени у њеној производњи и са циљем да се олакша сакупљање, поновна употреба и поновно искоришћавање и рециклажа, компостирање и биоразградња и искоришћење у енергетске сврхе. Она носи одговарајућу ознаку или на самој амбалажи или на етикету или приложеном упутству. **Поступање противно одредбама члана 15. Закона је прекршај из члана 51. тачка 2. Закона.**

Произвођач, уводник, пакер/пунилац и испоручилац дужан је да бесплатно преузме отпад од секундарне или терцијалне амбалаже на захтев крајњег корисника. Ови субјекти су дужни да на захтев крајњег корисника бесплатно преузму амбалажни отпад који није комунални отпад, а потиче од примарне амбалаже, уколико за такву амбалажу није прописан посебан начин преузимања и сакупљања. **Поступање противно одредбама члана 18. ст. 1. и 4. Закона је прекршај из члана 51. став 1. тачка 3. Закона.**

Напред побројани субјекти дужни су да обезбеде одређени простор за преузимање, сакупљање, разврставање и привремено складиштење амбалажног отпада који је у складу са наведеним чланом закона, преузет или настао њиховом делатношћу, уколико годишња количина таквог амбалажног отпада прелази прописану количину. **Поступање противно одредбама члана 19. став 1. Закона је прекршај из члана 51. став 1. тачка 4. Закона.**

Отпад који није комунални отпад не може се прослеђивати или враћати комуналним предузећима, осим када за то постоји закључен уговор. Крајњи корисник мора да обезбеди да амбалажа и амбалажни отпад који није комунални отпад и који се прослеђује или враћа не буде загађен опасним или другим материјама које нису садржане у упакованој роби, а које чине поновно искоришћење или рециклажу немогућом или изводљивом једино по несразмерно вишем трошку. **Поступање противно**

одредбама члана 21. Закона је прекршај из члана 51. став 1. тачка 5. Закона.

Са амбалажним отпадом који је загађен опасним или другим материјама које нису саставни део упаковане робе крајњи корисник као држалац отпада мора да обезбеди да се са њим поступа у складу са Законом којим се уређује управљање отпадом, **Поступање противно одредбама члана 22. Закона је прекршај из члана 51. став 1. тачка 6. Закона.**

Произвођач, увозник, пакер/пунилац и испоручилац су дужни да за амбалажу коју стављају у промет обезбеде да комунално предузеће редовно преузима комунални амбалажни отпад, да амбалажни отпад који није комунални редовно преузимају и сакупљају од крајњих корисника као и да обезбеде поновно искоришћење рециклажу или одлагање у складу са Законом. Ове одредбе примењују се и на трговца на мало који продаје робу у примарној амбалажи и која није комунални отпад, осим ако за такву амбалажу није предвиђен посебан начин преузимања и сакупљања. **Поступање противно одредбама члана 23. Закона је прекршај из члана 51. став 1. тачка 7. Закона.**

Уговором могу напред побројана лица пренети обавезу управљања амбалажним отпадом на оператера, а оператер је дужан да у име тих лица обезбеди да комунално предузеће редовно преузима комунални амбалажни отпад, да редовно преузима и сакупља амбалажни отпад који није комунални отпад од крајњег корисника као и да обезбеди поновно искоришћење, рециклажу или одлагање у складу са Законом. **Поступање противно одредбама члана 24. став 2. Закона је прекршај из члана 51. став 1. тачка 8. Закона.**

Произвођач, увозник, пакер/пунилац и испоручилац може сам да сакупља амбалажни отпад, који није комунални отпад од крајњих корисника и да обезбеди његово поновно искоришћење, рециклажу и одлагање уколико пре пласирања робе на тржиште прибави дозволу Министарства. Дозвола треба да садржи нарочито: врсту амбалажног отпада који треба сакупити, количину коју треба поновно искористити и рециклирати као и количину сировина у амбалажном отпаду која је предвиђена за рециклажу и изражена у процентима. **Поступање противно одредбама члана 25. став 5. Закона је прекршај из члана 51. став 1. тачка 9 Закона.**

Обавеза лица које обезбеђује сопствено управљање амбалажним отпадом је да обезбеди да се овај отпад који преузима и прикупља у свакој календарској години поновно искористи, рециклира или одложи до краја те календарске године. Лице треба да сноси трошкове поновног искоришћавања рециклаже или одлагања овог отпада који се појављује

у систему прикупљања који спроводи оператер и да путем обавештења на амбалажи коју ставља у промет или на други начин обавести крајњег корисника о могућности да амбалажни отпад остави непосредно на место набавке или да га накнадно безбедно врати крајњем снабдевачу на место обезбеђено за ту намену. **Поступање противно одредбама члана 26. Закона је прекршај из члана 51. став 1. тачка 10. Закона.**

Када крајњи корисник, који нема снабдевача купује или увози амбалажу и амбалажну сировину за потребе сопствене делатности, мора да обезбеди управљање тим амбалажним отпадом који није комунални отпад, тако што закључује уговор са оператером, или сам обезбеђује поновно искоришћење, рециклажу или одлагање амбалажног отпада. **Поступање противно одредбама члана 27. Закона је прекршај из члана 51. став 1. тачка 11. Закона.**

Да би оператер могао да управља амбалажним отпадом мора имати дозволу Министарства. **Поступање противно одредбама члана 31. став 1. Закона је прекршај из члана 51. став 1. тачка 12. Закона.**

Центре за сакупљање, разврставање и привремено складиштење прикупљеног амбалажног отпада дужан је да организује оператер. Он може организовати један или више центара и мора узети у обзир густину насељености, количину комуналног амбалажног отпада, распоред места за сакупљање амбалажног отпада и количину отпада који није комунални, просторни распоред или удаљеност уређаја и постројења у којима се прикупља амбалажни отпад, рециклира, искоришћује енергија, као и да предузме мере заштите од пожара и друге мере у складу са Законом. Оператер је дужан такође да организује и места за сакупљање амбалажног отпада који није комунални на која ће крајњи корисник доносити тај отпад у случају да преузимање није обезбеђено директно од крајњег корисника или крајњег снабдевача. **Поступање противно одредбама члана 35. Закона је прекршај из члана 51. став 1. тачка 13. Закона.**

Оператер је дужан да обезбеди да амбалажни отпад који је преузео или прикупио у току сваке календарске године, буде поновно искоришћен, рециклиран или одложен најкасније до краја наредне календарске године у складу са националним циљевима. **Поступање противно одредбама члана 36. Закона је прекршај из члана 51. став 1. тачка 14. Закона.**

Оператер је дужан да обавештава јавност и крајње кориснике о сврси, циљевима, начину и месту сакупљања амбалаже као и могућности поновног искоришћења и рециклаже амбалажног отпада, путем средстава јавног информисања или интернета, односно на уобичајен локални на-

чин. Поступање противно одредбама члана 38. Закона је прекршај из члана 51. став 1. тачка 15. Закона.

До 31. марта текуће године произвођач, увозник, пакер/пунилац и испоручилац, дужан је да достави Агенцији за заштиту животне средине извештај о управљању амбалажом и амбалажним отпадом у претходној години. Крајњи корисник је дужан да достави истој агенцији, до истог датума текуће године, извештај који садржи податке о врсти, количини амбалаже коју је сам увезао за сопствене потребе. **Поступање противно одредбама члана 39. Закона је прекршај из члана 51. став 1. тачка 16. Закона.**

До истог датума оператер је дужан да достави Агенцији за заштиту животне средине извештај о управљању амбалажом и амбалажним отпадом у току претходне године. **Поступање противно одредбама члана 40. Закона је прекршај из члана 51. став 1. тачка 17. Закона.**

Влада може успоставити депозитни систем за једнократну амбалажу и тада крајњи снабдевач који производ упакован у једнократну амбалажу ставља у промет, наплаћује од крајњег корисника депозит по јединици продајне амбалаже. Произвођач или увозник производа који је упакован у повратну амбалажу успоставља кауцијски систем, када је крајњи снабдевач који ставља у промет производ упакован у повратну амбалажу дужан да од крајњег корисника наплати кауцију за ову врсту амбалаже. Крајњи снабдевач је дужан да од крајњег корисника прихвати једнократну и повратну амбалажу, а након повраћаја амбалаже је дужан да врати наплаћени депозит односно кауцију крајњем кориснику. **Поступање противно одредбама члана 44. Закона је прекршај из члана 51. став 1. тачка 18. Закона.**

Произвођач или увозник одређене хемикалије је дужан да утврди износ кауције коју потрошач плаћа за једнократну амбалажу у коју је смештена та хемикалија, а кауција не може бити мања од 10% ни већа од 30% од цене хемикалије која је смештена у амбалажу. Произвођач и увозник хемикалије дужни су да о сопственом трошку од трговца прикупе повратну амбалажу у коју је била смештена хемикалија и настао амбалажни отпад, а ако кауција прикупљена од трговца не може бити враћена због прекида и престанка његове делатности, произвођач или увозник хемикалије дужан је да од потрошача преузме повратну амбалажу у коју је била смештена та хемикалија и врати кауцију потрошачу. **Поступање противно одредбама члана 45. ст. 1. до 4. Закона је прекршај из члана 51. став 1. тачка 19. Закона.**

Кауцију је дужан да наплати трговац за појединачну амбалажу у коју је смештена хемикалија и он је дужан да од потрошача прихвати потрошну

амбалажу у коју је била смештена хемикалија и настао амбалажни отпад како би их предао произвођачу или увознику и у том случају је дужан да потрошачу врати кауцију. **Поступање противно одредбама члана 45. ст. 6. до 8. Закона је прекршај из члана 51. став 1. тачка 20. Закона.**

Надзор над применом одредаба овог Закона врши Министарство преко инспектора за заштиту животне средине, а надзор над применама одредаба овог Закона које се односе на стављање амбалаже у промет врши Министарство надлежно за трговину преко тржишних инспектора.

Казнене одредбе по овом закону односе се на прекршаје и прописане су чланом 51. овог закона. Члан 51. став 1. Закона односи се на прекршаје које чини **привредно друштво, предузеће или друго правно лице** и предвиђена је новчана казна од 500.000,00 до 1.000.000,00 динара.

За ове прекршаје се овим лицима може изрећи и новчана казна у сразмери са висином причињене штете или извршене обавезе, вредности робе или друге ствари која је предмет прекршаја, а највише до двадесетоструког износа тих вредности (члан 51. став 2. Закона).

Одговорно лице у привредном друштву, предузећу или другом правном лицу казниће се новчаном казном од 25.000,00 динара до 50.000,00 динара (члан 51. став 3. Закона).

Предузетник ће се казнити новчаном казном за прекршаје из члана 51. став 1. тач. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 11, 16, 18, 19. и 20. Закона, новчаном казном од 250.000,00 до 500.000,00 динара или казном затвора до 30 дана (члан 51. став 4. Закона).

Физичко лице ће се казнити за прекршаје из члана 51. става 1. тач. 5. и 6. Закона, новчаном казном од 5.000,00 динара до 50.000,00 динара или казном затвора до 30 дана (члан 51. став 5. Закона).

Закон је одредио да се за прекршаје из члана 51. овог Закона може изрећи и заштитна мера одузимања предмета који су употребљени или намењени за извршење прекршаја односно који су настали извршењем прекршаја (члан 52. Закона).

Овим законом је прописана казна од 40.000,00 динара до 50.000,00 динара за **одговорно лице у органу државне управе** ако не успостави и не води регистар издатих дозвола у складу са Законом и ако не објави годишњи извештај о количини произведене, увезене и извезене амбалаже и управљању амбалажним отпадом у Републици Србији и ако овај извештај не достави Министарству (члан 53. Закона).

Миланка Димитријевић

судијиница Вишег прекршајног суда у Београду

ПРИМЕНА НОВОГ ЗАКОНА О ПРЕКРШАЈИМА

Вођење прекршајног поступка за прекршаје прописане напред помену- тим законима је у надлежности прекршајних судова од 01. јануара 2010. године, када почиње примена и новог Закона о прекршајима.

То је системски Закон који регулише правила вођења прекршајног поступка, за који се каже да је „**кривични поступак у малом**“, као посеб- не врсте поступка који карактерише посебно **ефикасност**, али и пошто- вање свих начела поступка као у кривичном поступку.

У пракси је тешко спојити ефикасност са законитошћу и квалитетом који укључује и правичност, што овај поступак чини деликатним, посебно када се има у виду да су у свим законима најбројније одредбе о прекр- шајима, што подразумева велики број предмета у раду, више врста каз- ни, прописивање високих новчаних казни, прописивање новчаних казни везаних за висину причињене штете или неизвршене обавезе, вредност робе или друге ствари која је предмет прекршаја, разноврсност заштит- них мера. С друге стране, кратки су рокови за вођење поступка, због чега је потребно стално стручно усавршавање како подносиоца захтева за покретање прекршајног поступка, тако и самих судија, којима никако не може бити лако да се снађу у мору разноврсних прописа који захтевају велико познавање других стручних области, а не само права. Новим За- коном о прекршајима су предвиђене неке новине које могу бити од ве- ликог значаја за постизање циљева прописаних наведеним еколошким законима. Тако, на пример, у спектру казни које прописује нови Закон о прекршајима предвиђена је и казна : „**рад у јавном интересу**“.

Према одредбама члана 33. Закона о прекршајима, рад у јавном интересу је плаћени рад у корист друштва којим се не вређа људско достојанство и не остварује профит, а може се изрећи само уз пристанак учиниоца, а не може трајати краће од 10 часова нити дуже од 120 часова, нити се оба- вљати дуже од два часа дневно. Приликом изрицања суд треба да има у виду: врсту извршеног прекршаја, узраст, физичку и радну способност,

психичка својства, образовање, склоности и друге посебне околности које се односе на личност учиниоца.

Ова казна је значајна због тога, што кажњени, коме је иста изречена за било који прекршај, може бити ангажован од стране предузећа – организације у чијој су надлежности послови на отклањању последица насталих непоштовањем законских обавеза из еколошких закона. Те последице се, у највећем броју случајева, састоје у некој врсти загађења животне средине, а што је у интересу како шире заједнице тако и сваког појединца, па и самог кажњеног.

Колики се значај придаје заштити животне средине види се по томе што се као санкције за ове прекршаје прописују и **заштитне мере**: забрана предузетнику вршења одређених делатности, забрана правном лицу да врши одређене делатности, забрана одговорном лицу да врши одређене послове, као и одузимање предмета, које иначе прописује и нови Закон о прекршајима у члану 46.

Да би се остварили наведени циљеви прописани наведеним еколошким законима неопходно је и веће ангажовање јавности да би се извршио притисак на све потенцијалне загађиваче животне средине, па је зато значајна и **заштитна мера јавно објављивање пресуде**, која је дефинисана одредбама члана 56. Закона о прекршајима. Ову меру суд изриче ако сматра да би било корисно да се јавност упозна са пресудом, а нарочито ако би објављивање пресуде допринело да се отклони опасност по живот и здравље људи или да се заштити сигурност промета робе и услуга или привреде.

Новим Законом о прекршајима, као и другим правосудним законима којима се утврђује нови статус судије за прекршаје, које постају судије прекршајних судова, даје се већи значај раду ових судова, који су у великој мери надлежни за вођење поступка за прекршаје прописане овим законима, са циљем да се сви субјекти друштва натерају да поштују ове законе.

Да би судија законито, правично и ефикасно водио поступак мора да води посебно рачуна о свим специфичностима када су ови закони у питању, приликом предузимања процесних радњи у току поступка.

С обзиром на то да се ради о законима у којима се користе појмови и стручна терминологија из одређених врло специјализованих стручних области, које нису блиске правницима и правној терминологији уобичајеној у већини поступака који се воде, најчешће из области саобраћаја и слично (терминологија је позната и већини грађана), нужно је да се судија претходно детаљно упозна са садржином Закона којим је прописан прекршај у целини и то посебно са чланом који говори о значењу

појединих појмова, да би могао да оцени да ли је захтев који је поднет у свему, посебно у чињеничном опису прекршаја, у складу са Законом о прекршајима и да ли, уопште, има услова за покретање поступка, а да се не затражи допуна и уређење истог.

У супротном, уколико би дошло до покретања поступка, а да захтев није потпун у смислу одредаба члана 156. Закона о прекршајима, довела би се у питање не само ефикасност поступка. У тим случајевима је најчешће поступак, бар у досадашњој пракси, завршаван његовом обуставом, јер се сви недостаци нису могли отклонити током поступка, који је у односу на друге поступке кратак и не даје времена за исправљање пропуста у вођењу прекршајног поступка.

Из свега произлази да се **пре покретања поступка мора подробно проучити Закон, сам предмет, посебно прекршајни захтев, као и сви списи.**

Како су сви ови закони посебни у односу на Закон о заштити животне средине, **неопходно је да судија има у виду одредбе и овог системског Закона.** То ће посебно бити важно код подношења захтева за покретање прекршајног поступка, због прекршаја који се састоје у онемогућавању инспектора у обављању контроле, односно у непоступању по решењу инспектора, а који је прописан само овим Законом, а и када су решења инспектора донета у вези са применом посебних закона.

Поред наведеног судија мора да води рачуна, пре доношења решења о покретању прекршајног поступка, **да ли захтев у погледу података о лицима против којих се покреће поступак садржи све нужне податке,** посебно када се ради о правним лицима, одговорним лицима у правним лицима, одговорним лицима у државним и другим органима, против којих се може покренути прекршајни поступак, како се то види из напред наведених одредаба еколошких закона, јер је то препрека која се касније не може исправити, посебно у поступку извршења правоснажне пресуде, којом су та лица оглашена кривим.

Просто, мора да се утврди да ли окривљено одговорно лице из захтева има својство одговорног лица у правном лицу или државном органу и другом органу, или то својство нема према важећим општим актима тог правног лица, односно државног органа и другог органа.

Посебну пажњу треба посветити начину саслушања окривљеног као и сведока инспектора, а опет имајући у виду специфичности прекршаја прописаних овим законима и посебну терминологију која се користи приликом дефинисања релевантних чињеница из којих треба да произађе биће прекршаја дефинисано законом.

Имајући све у виду, не може се ни замислити могућност саслушавања окривљеног, а посебно инспектора у односу на околности из захтева, и исказа датих у поступку, а да судија не познаје и најмање финесе у употребљеној стручној терминологији.

Како се ради о једној специфичној области о којој судија не располаже потребним стручним знањем, то ће често постојати потреба за извођењем доказа **вештачењем**, а да би се одређени доказ успешно извео, неопходно је да се вештаку поставе јасна питања и одреди задатак у писаној форми, што опет значи да се ови закони морају изузетно добро проучити и владати терминологијом коју сваки од њих користи, а све у циљу законитог, правичног и ефикасног окончања прекршајног поступка, што треба и да буде циљ сваком судији.

По извођењу свих доказа, оценом сваког доказа посебно и свих доказа заједно и на основу резултата целокупног поступка како је прописано одредбама члана 84. Закона о прекршајима, доноси се пресуда којом се окривљени оглашава кривим или којом се ослобађа кривице. У образложењу пресуде се морају дати, између осталог и оцене доказа и разлози за сваку тачку пресуде, што подразумева прецизност, јасност, логичност, а у вези са тим и **адекватну употребу законске терминологије**.

Пример пресуде којом се окривљени оглашавају кривим:

У ИМЕ НАРОДА

ПРЕКРШАЈНИ СУД У КРАГУЈЕВЦУ, судија (_____) у прекршајном предмету окривљених: Предузећа (_____) из Крагујевца, као правног лица и _____ из Крагујевца, као одговорног лица у правном лицу, због прекршаја из члана 34. става 1. тачке 7. и става 2. у вези са чланом 24. става 1. Закона о заштити од буке у животној средини („Службени гласник РС“, бр. 36/09), дана _____, на основу чл. 91, 214. и 217. Закона о прекршајима („Службени гласник РС“, бр. 101/05 и 116/08), доноси

ПРЕСУДУ

Окривљени:

1. Предузеће _____ из Крагујевца, са седиштем у Крагујевцу, улица _____ број _____, шифра делатности _____, матични број _____, ПИБ _____, као правно лице, које представља по писменом овлашћењу, број _____, од _____ (_____) из Крагујевца, кажњавано за исти прекршај.

2. (_____), одговорно лице у правном лицу из Крагујевца, од оца _____, рођен _____ у _____, држављанин РС, ЈМБГ _____, по занимању _____, са станом у Крагујевцу, улица _____ запослен у предузећу _____, на радном месту директора, ожењен, отац двоје деце, завршио _____, лична зарада _____, служио војни рок, води се у евиденцији у Крагујевцу, није осуђиван, прекршајно кажњаван за исти прекршај, не води се кривични нити прекршајни поступак.

КРИВИ СУ

Што дана _____ као правно и одговорно лице у правном лицу нису обезбедили мерење буке и израду извештаја о мерењу буке коју емитују, поступајући тако, противно члану 24. става 1. Закона о заштити од буке у животној средини, чиме су извршили прекршај из члана 34. става 1. тачке

7. и става 2. истог Закона, па их суд на основу наведеног Закона и члана 39. Закона о прекршајима.

ОСУЂУЈЕ

Правно лице предузеће _____
новчаном казном у износу од 1.000,000,00 динара.

Одговорно лице _____
новчаном казном у износу од 50.000,00 динара.

Изречене казне окривљени су дужни да плате у року од 30 дана по правоснажности ове пресуде, што ако не плате у остављеном року, наплата ће се извршити принудним путем на основу члана 38. става 2. Закона о прекршајима .

Окривљеном правном лицу изриче се заштитна мера забране вршења делатности под шифром број _____, у трајању од 1 године, на основу члана 35. става 1. Закона о заштити од буке у животној средини, а која ће се извршити по правоснажности ове пресуде.

Окривљеном одговорном лицу изриче се заштитна мера забране вршења послова директора предузећа у трајању од 1 године, а на основу члана 35. става 1. Закона о заштити од буке у животној средини, а која ће се извршити по правоснажности ове пресуде.

Обавезују се окривљени да надокнаде трошкове прекршајног поступка у паушалном износу од по 1.000,00 динара у року од 30 дана од дана пријема пресуде, на основу члана 130, 131. става 1. и 132. става 1. и става 4. Закона о прекршајима и члана 27. става 2. Правилника о накнадама трошкова у судским поступцима, што ако не учине у остављеном року исти ће се наплатити принудним путем на основу члана 299. Закона о прекршајима.

Образложење

(У образложењу пресуде укратко ће се изнети садржина захтева за покретање прекршајног поступка, утврђено чињенично стање уз навођење доказа на основу којих су поједине чињенице доказане, прописи на којима се заснива пресуда и разлози за сваку тачку пресуде).

ПРАВНА ПОУКА: Против ове пресуде може се изјавити жалба у року од 8 дана од дана пријема исте, Вишем прекршајном суду, писмено, која се предаје овом суду непосредно или упућује поштом препоручено.

ПРЕКРШАЈНИ СУД У КРАГУЈЕВЦУ, дана _____ број _____

Доставити:

1. подносиоцу захтева,
2. окривљенима,
3. органу који је издао дозволу за обављање делатности правном лицу,
4. надлежној инспекцији,
5. полицији,
6. архиви .

СУДИЈА

Правоснажна пресуда се доставља органу који је издао дозволу за обављање делатности правном лицу, надлежној инспекцији и полицији, на основу члана 295. Закона о прекршајима, а у вези члана 206. Закона о извршењу кривичних санкција („Службени гласник Републике Србије“, бр. 85/05 и 72/09), ради извршења изречених мера!

ЗАКЉУЧЦИ:

Закључујемо да је потребно:

1. да се распоредом послова у судовима од стране председника судова одредити које ће судије водити прекршајни поступак по еколошким законима, посебно у већим прекршајним судовима (специјализација судија);
2. да се предмети са прекршајима прописаним еколошким законима, по правилу, у складу са судским пословником, означавају као “ХИТ-НИ” и да се из тог разлога прекршајни поступак у овим предметима води убрзано и приоритетно;
3. да се на почетку 2010. године изврши посебна обука судија специјализованих за рад на овим предметима, кроз обуку у такозваним радионицама, која подразумева рад са малим бројем судија, за разлику од уобичајених стручних семинара;
4. да би се променила уочена лоша пракса, нужно је да сваки судија задужен за рад на овим предметима, због специфичности прекршаја из еколошких закона, увек претходно темељно обави неопходне припреме, проучавање предмета и одговарајућих еколошких закона, што је општи предуслов за законито и успешно вођење прекршајног поступка у овим предметима;
5. да се, у циљу боље ефикасности поступка, сачини **посебна листа вештака** различитих специјалности неопходних за утврђивање релевантних чињеница из области еколошких закона и иста учини доступном свим прекршајним судовима.

ЈАВНО ТУЖИЛАШТВО И ИНСПЕКТОРИ ЗА ЗАШТИТУ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ У ПРЕКРШАЈНОМ ПОСТУПКУ

1 Уводне напомене

Седамдесетих година XX века почиње да се развија свеобухватна правна заштита животне средине, што је представљало предуслов за развој нове гране права – право животне средине. Право животне средине је скуп начела и правних правила којима је регулисан човеков однос према природи, као и према окружењу које је створено људским радом. Право животне средине обухвата како прописе који се односе на права и обавезе које човек има у односу на заштићена добра у свом окружењу, тако и правну заштиту уколико неко поступи супротно обавези и угрози или повреди заштићена добра.¹

Прекршајно или административно (управно) казнено право представља посебан и специфичан део казног (деликатног) права. Примена новог Закона о прекршајима² очекује се од 1. јануара 2010. године. Овај Закон, за разлику од још увек важећег Закона о прекршајима предвиђа знатно шири овлашћења јавног тужиоца у прекршајном поступку. Према новом Закону јавни тужилац је дужан да предузима мере ради откривања, проналажења и прибављања потребних доказа за гоњење учинилаца прекршаја и за успешно вођење прекршајног поступка пред судом или органом управе, као и да подноси захтев за покретање прекршајног поступка, жалбу и ванредна правна средства против одлука суда, односно надлежног органа управе (члан 117. Закона о прекршајима).

1 *Основе права животне средине*, редактор, проф. др Душан Николић, Универзитет у Новом Саду – Правни факултет, Нови Сад, 2009, стр. 48.

2 Службени гласник РС, бр. 1001/05.

Према Закону о јавном тужилаштву,³ јавно тужилаштво је самостални државни орган који гони учиниоце кривичних дела и других кажњивих дела и предузима мере за заштиту уставности и законитости (члан 2 Закона). Јавно тужилаштво врши своју функцију на основу Устава, закона, потврђеног међународног уговора и прописа донетог на основу закона.

Инспекцијски надзор,⁴ представља врсту управног надзора и може се одредити као надзор инспектора над законитошћу пословања и поступања организација и појединаца, који се остварује непосредним увидом.⁵

Према важећим прописима Републике Србије, у погледу инспекцијског надзора у области заштите животне средине постоји претпоставка надлежности у корист републичких органа државне управе. Послове инспекцијског надзора врши Министарство животне средине и просторног планирања, преко инспектора за заштиту животне средине, а у оквиру делокруга утврђеног Законом о заштити животне средине (члан 109. Закона о заштити животне средине, Службени гласник РС, бр. 135/04). Поред Министарства животне средине, поједини послови могу законом и прописима, донетим на основу Закона о заштити животне средине, бити поверени аутономним покрајинама и јединицама локалне самоуправе (општинама, градовима, граду Београду).

У оквиру Министарства животне средине и просторног планирања постоји Сектор за контролу и надзор који има осам одељења: Одељење за заштиту животне средине у области заштите и коришћења природних добара и ресурса, Одељење за заштиту животне средине од загађивања, Одељење за поступање у хемијском удесу, Одељење за сарадњу инспекције са међународним мрежама, локалном самоуправом и интегрисани приступ на граници, Одељење за заштиту вода од загађивања и рибарство, Одељење за поступање са опасним и осталим отпадом, Одељење републичке урбанистичке инспекције и Одељење републичке грађевинске инспекције, као и Одсек за правна и административна питања у области контроле и надзора.

Укупан број запослених у Сектору за контролу и надзор је 137, од тога је број републичких инспектора за заштиту животне средине 99, а број запослених који обавља послове грађевинске и урбанистичке инспекције

3 Службени гласник РС, бр. 116/08.

4 „Инспекцијским надзором органи државне управе испитују спровођење закона и других прописа непосредним увидом у пословање и поступање физичких и правних лица и, зависно од резултата надзора, изричу мере на које су овлашћени.“ – члан 18. Закона о државној управи.

5 *Основе права животне средине*, редактор, проф. др Душан Николић, Универзитет у Новом Саду – Правни факултет, Нови Сад, 2009, стр. 111.

је 23. Већина инспектора је распоређена у регионалним одсецима широм Србије.

Осим инспектора на републичком нивоу, као што је наведено, Србија има инспекторе на још два нивоа: ниво Аутономне Покрајине и општински, односно градски ниво, где постоји 180 инспектора за заштиту животне средине. У Војводини се послови инспекцијског надзора врше у оквиру Покрајинског секретаријата за заштиту животне средине и одрживи развој, и то у Сектору за инспекцијске послове, који има подручне јединице: Нови Сад, Зрењанин, Панчево, Суботица и Сремска Митровица. У Сектору за инспекцијске послове обављају се сви задаци и послови који се односе на инспекцијски надзор у свим областима заштите животне средине, осним у области опасних материја и очувања биодиверзитета. Већина градова има локалне инспекторе за заштиту животне средине, који имају надлежности у складу са Законом. Инспектор за заштиту животне средине у јединицама локалне самоуправе обавља инспекцијски надзор над применом и спровођењем закона и других прописа донетих на основу закона у области заштите ваздуха од загађивања у објектима за које дозволу за изградњу и почетак рада дају надлежни органи локалне самоуправе. Инспектор врши надзор и над применом мера заштите од буке у граду, односно општини у стамбеним, занатским и комуналним објектима, да би утврдио испуњености прописаних услова за заштиту животне средине за почетак рада и обављање делатности.

Имајући на уму комплексност права животне средине, а у циљу њене свеобухватније заштите у Србији, неопходно је успоставити што бољу координацију између државних органа, који спроводе законе из ове области, а пре свега између инспектора за заштиту животне средине, тужилаштва и суда. На овај начин омогућило би се успостављање јединствене судске и тужилачке праксе, као и унапређење знања носилаца правосудних функција у области права животне средине.

2 Рад инспектора за заштиту животне средине

Поступак вршења инспекцијског надзора

Поступак вршења инспекцијског надзора регулисан је Законом о општем управном поступку и Законом о државној управи. Посебне одредбе које се односе на надлежности и овлашћења инспектора за заштиту животне средине регулисане су Законом о заштити животне средине.

Инспектори за заштиту животне средине имају посебна овлашћења предвиђена чланом 110. Закона о заштити животне средине. Инспектори у вршењу инспекцијског надзора имају право и дужност да утврђују:

- 1) да ли се управљање, односно одрживо коришћење и заштита природних ресурса и добара врши према стратешким документима, условима и мерама утврђеним у складу са овим законом;
- 2) да ли се сакупљање и стављање у промет дивље флоре и фауне, њихових развојних облика и делова врши у складу са прописаним условима;
- 3) да ли се увоз, извоз и транзит угрожених и заштићених врста дивље флоре и фауне, њихових развојних облика и делова врши у складу са прописаним условима;
- 4) да ли се спроводе мере и услови заштите животне средине у планирању и изградњи;
- 5) да ли се примењују стандарди квалитета животне средине и стандарди емисије;
- 6) да ли су испуњени услови за рад постројења и обављање активности;
- 7) да ли су испуњени услови за укључивање у систем ЕМАС, односно да ли је поступање правног и физичког лица укљученог у систем ЕМАС у складу са прописаним условима;
- 8) да ли се знак ЕМАС користи на прописан начин;
- 9) да ли се домаће или увезене технологије или процеси примењују, односно да ли се производња и стављање у промет производа, полупроизвода и сировина врши у складу са прописаним нормама заштите животне средине;
- 10) да ли се примењују прописане забране производње и промета одређених производа и вршења одређених активности;
- 11) да ли се еколошки знак за производе, процесе или услуге користи на прописан начин;
- 12) да ли се увоз и извоз супстанци које оштећују озонски омотач врши у складу са овим законом;
- 13) да ли се увоз, извоз и транзит отпада врши у складу са овим законом;
- 14) да ли се са опасним материјама у производњи, употреби, превозу, промету, преради, складиштењу и одлагању поступа у складу са прописаним мерама;
- 15) да ли се спроводе Национални програм, акциони и санациони планови;

- 16) да ли се спроводи мониторинг стања животне средине;
- 17) да ли се води информациони систем и интегрални катастар загађивача;
- 18) да ли се средства фонда наменски користе;
- 19) да ли се спроводе обавезе из ратификованих међународних уговора у области заштите животне средине;
- 20) да ли се спроводе друге прописане мере и услови заштите животне средине.

Све послове који су у вези са контролом увоза, извоза или транзита свих роба и производа од значаја за заштиту животне средине врши републички инспектор на граници.

Основни метод рада инспектора је инспекцијски преглед, који се састоје у непосредном увиду у рад, пословање и поступање појединаца и организација. О сваком извршеном инспекцијском прегледу и радњама инспектор саставља записник, који садржи налаз стања и предложене, односно наложене мере. Записник се обавезно доставља предузећу, установи и другој организацији или грађанину над чијим је пословањем, односно поступањем извршен увид. Уколико није установљено постојање повреда законитости од стране појединца или организација у записнику се констатује шта је прегледано и околност да није утврђена повреда. Могуће је да је приликом прегледа утврђен недостатак и тада се након записника у којем се то констатује, решењем налаже предузимање одређених мера, или иницира поступак код других надлежних органа. На решење инспектора може се изјавити жалба. По жалби против првостепеног решења надлежног општинског, односно градског органа донетог у вршењу поверених послова, решава Министарство. По жалби против првостепеног решења надлежног општинског, односно градског органа са територије Аутономне Покрајине донетог у вршењу поверених послова решава надлежни орган Аутономне Покрајине. По жалби против првостепеног решења надлежног општинског органа са територије града донетог у вршењу поверених послова, решава надлежни орган града, док по жалби против првостепеног решења надлежног покрајинског органа, решава Министарство. По жалби против првостепеног решења Министарства, решава Влада. Такође, грађани својим жалбама и пријавама могу да помогну у бржем решавању проблема и имају могућност подношења жалби у случају да су незадовољни решењима инспектора на локалном, покрајинском, градском и републичком нивоу.

Овлашћења инспектора

Уколико инспектор за заштиту животне средине утврди одређене недостатке, чланом 111. Закона о заштити животне средине овлашћен је да:

- 1) нареди у одређеном року отклањање неправилности у спровођењу мера заштите, рекултивације и санације животне средине при коришћењу природних ресурса и добара;
- 2) забрани коришћење или употребу природних ресурса и добара без одобрења или противно одобрењу и наложи санацију, односно предузимање других одговарајућих мера заштите;
- 3) забрани уношење и гајење флоре и фауне иностраног порекла ради слободног насељавања у природи, а које би могле угрозити аутохтоне врсте и њихово распрострањење;
- 4) забрани уништавање и оштећивање дивље флоре и фауне и њихових станишта;
- 5) забрани сакупљање и стављање у промет дивље флоре и фауне, њихових развојних облика и делова без дозволе;
- 6) забрани увоз и извоз угрожених и заштићених врста дивље флоре и фауне, њихових развојних облика и делова чији је промет забрањен међународним уговорима;
- 7) забрани увоз и извоз угрожених и заштићених врста дивље флоре и фауне, њихових развојних облика и делова чији је промет дозвољен ако се врши без дозволе;
- 8) забрани изградњу и употребу постројења и обављање активности ако нису испуњени прописани стандарди и нормативи у погледу емисије и имисије, ако немају одговарајућу и исправну опрему и уређаје којима се смањује или спречава емисија загађујућих материја или енергије или ако нису предузете друге мере и услови заштите животне средине;
- 9) забрани производњу и промет превозних средстава која не испуњавају услове у погледу емисије за мобилне изворе загађивања;
- 10) забрани испуштање загађујућих и опасних материја, отпадних вода или енергије у ваздух, воду и земљиште на начин и у количинама, односно концентрацијама или нивоима изнад прописаних;
- 11) забрани коришћење знака ЕМАС супротно одредбама овог закона;

- 12) забрани рад, употребу или коришћење технологије, технолошког процеса, производа, полупроизвода или сировина које по одредбама овог закона нису дозвољене;
- 13) наложи да се у случају сумње одређена технологија, технолошки процес, производ, полупроизвод или сировина испитају у погледу могућег штетног утицаја на животну средину и привремено забрани њихову употребу или коришћење док се резултати испитивања не доставе на увид;
- 14) обустави рад док се не испита ефикасност уређаја који служе за уклањање или пречишћавање загађујућих материја за које нису прописани стандарди;
- 15) забрани стављање у промет сировина, полупроизвода или производа који немају видљиву ознаку о могућој штетности по животну средину;
- 16) забрани коришћење еколошког знака противно одредбама овог закона;
- 17) забрани увоз и извоз супстанци и производа који оштећују озонски омотач чији је промет забрањен ратификованим међународним уговорима и нареди да се врати пошиљаоцу;
- 18) забрани увоз или извоз супстанци које оштећују озонски омотач чији је промет дозвољен ако се врши без прописане дозволе или супротно условима у дозволи;
- 19) нареди вођење прописане евиденције из члана 56. став 6. овог закона;
- 20) забрани увоз опасног отпада иностраног порекла;
- 21) забрани увоз, извоз и транзит отпада супротно одредбама овог закона и нареди да се врати пошиљаоцу;
- 22) забрани поступање са опасним материјама противно одредбама овог закона;
- 23) нареди израду процене опасности од удеса, плана заштите од удеса и израду извештаја о стању сигурности, као и предузимање одговарајућих превентивних и других мера заштите животне средине од опасних материја у складу са законом;
- 24) у случају удеса нареди предузимање интервентних мера и поступака реаговања на удес, спровођење мера у складу са планом заштите од удеса, ангажовање људи, средстава и предузимање мера санације и спречавања ширења загађења од удеса;

- 25) нареди обављање мониторинга на прописан начин;
- 26) нареди спровођење мера заштите животне средине у складу са овим законом;
- 27) нареди извршење других прописаних обавеза у одређеном року.

Као што је већ речено, на решења инспектора може се изјавити жалба, осим ако Законом о заштити животне средине није другачије прописано.

Решење инспектора да: забрани увоз и извоз угрожених и заштићених врста дивље флоре и фауне, њихових развојних облика и делова чији је промет забрањен међународним уговорима; забрани увоз и извоз угрожених и заштићених врста дивље флоре и фауне, њихових развојних облика и делова чији је промет дозвољен ако се врши без дозволе; забрани увоз и извоз супстанци и производа који оштећују озонски омотач чији је промет забрањен ратификованим међународним уговорима и нареди да се врати пошиљаоцу; забрани увоз или извоз супстанци које оштећују озонски омотач чији је промет дозвољен ако се врши без прописане дозволе или супротно условима у дозволи; забрани увоз опасног отпада иностраног порекла; и забрани увоз, извоз и транзит отпада супротно одредбама овог закона и нареди да се врати пошиљаоцу; је коначно.

У појединим ситуацијама, инспектор може одмах издати привремена наређења и забране у складу са Законом. Поред тога, чланом 112. Закона о заштити животне средине, инспектору се додељује специфично овлашћење да може привремено да одузме предмете, робу или уређаје чија употреба није дозвољена или који су настали, односно којима су извршене недозвољене радње.

Ако у току вршења инспекцијског надзора инспектор оцени да су поред повреде Закона о заштити животне средине повређени и други закони и прописи којима се уређују питања од значаја за заштиту животне средине или појединог њеног дела, дужан је, поред предузимања мера за које је овлашћен, да обавести други надлежни орган и министра како би заједнички извршили надзор и предузели одговарајуће мере.

Одговорност инспектора

Инспектори су самостални у раду у границама овлашћења утврђених законом и другим прописима и за свој рад су лично одговорни. Обзиром на то да су они службена лица са посебним овлашћењима, њихова одговорност је посебно регулисана.

Инспектор је посебно одговоран ако у вршењу надзора не предузме, предложи или не одреди меру за коју је овлашћен, ако не предложи или

не покрене поступак пред надлежним органом због утврђене незаконности, односно неправилности и ако прекорачи овлашћења. Одговорност инспектора произлази из дужности да морају употребити своја овлашћења увек када сазнају за чињенице и околности којима се угрожава, нарушава или повређује заштита животне средине. Такође, инспектор одговора и ако не покрене поступак пред надлежним органом због утврђене незаконности, односно неправилности. Посебан основ за одговорност представља прекорачење граница овлашћења. Приликом вршења инспекцијског надзора, као и након извршеног надзора, инспектор сме предузети само оно што је законом предвиђено. Инспектор сноси одговорност за законит и правилан рад и под општим условима одговара у случају да проузрокује штету појединцима или организацијама током вршења инспекцијског надзора.

Надзор над радом локалних, покрајинских и инспектора града Београда имају републички инспектори за заштиту животне средине. Надзор над применом закона и других прописа о државној управи и канцеларијском пословању врши управна инспекција.

Законом о државним службеницима регулисана су права, али и одговорности и дисциплинске мере за државне службенике. Против инспектора се може покренути дисциплински поступак за смењивање са дужности, односно одузимање овлашћења.

3 Прекршаји – казнене одредбе предвиђене Законом о заштити животне средине

У појединим случајевима, инспектори имају овлашћења као прекршајни органи и могу, за одређене прекршаје, да изрекну мандатне казне. У другим случајевима, инспектор ће поднети пријаву надлежном органу за учињено кривично дело или привредни преступ, односно поднети захтев за покретање прекршајног поступка, ако процени да је учињено кривично дело, привредни преступ или прекршај.

Члановима од 117. до 120. Закона о заштити животне средине предвиђене су новчане казне за прекршаје правних и физичких лица, као и одговорних лица у надлежном органу, из области заштите животне средине.

Тако је чланом 117. предвиђена новчана казна од 30.000 до 1.000.000 динара за правно лице ако:

- 1) користи знак ЕМАС, а није регистрован у систем ЕМАС (члан 49);
- 2) употребљава еколошки знак супротно одредбама члана 53. овог закона;

- 3) не доставља податке из члана 56. став 6. овог закона;
- 4) не води евиденције о врстама и количинама опасних материја у производњи, превозу, промету, употреби, преради, складиштењу или одлагању (члан 58. став 3);
- 5) без одлагања не обавести Министарство у случају квара на постројењима или уређајима за заштиту животне средине услед чега настаје прекорачење граничних вредности емисије (члан 58. став 4);
- 6) не прибави дозволу надлежног органа за превоз опасних материја (члан 58. став 5);
- 7) у случају удеса без одлагања не организује и не спроведе планиране мере и поступке реаговања на удес и ангажује људе и средства у складу са израђеним планом заштите од удеса укључујући и обавезу обавештавања надлежних органа (члан 59);
- 8) не достави обавештење надлежним органима са подацима из члана 60. овог закона;
- 9) врши мониторинг без овлашћења (члан 71. став 3);
- 10) не врши мониторинг и праћење других утицаја на стање животне средине (члан 72);
- 11) не доставља податке из мониторинга на прописан начин (члан 73);
- 12) не доставља податке од значаја за вођење интегралног катастра загађивача животне средине на прописан начин (члан 75. став 4);
- 13) не омогући инспектору обављање контроле, односно не поступи по решењу инспектора (члан 111).

За прекршај из става 1. члана 117 казниће се и одговорно лице у правном лицу новчаном казном од 5.000 до 20.000 динара.

За прекршај из става 1. члана 117. казниће се предузетник новчаном казном од 10.000 до 200.000 динара или казном затвора до 30 дана.

За прекршај из става 1. члана 117, осим из тач. 3) и 9), казниће се физичко лице новчаном казном од 5.000 до 20.000 динара или казном затвора до 30 дана.

Чланом 118. Закона о заштити животне средине предвиђена је новчана казна од 5.000 до 20.000 динара, односно казна затвора до 30 дана за физичко лице уколико је узнемиравало, злостављало, озлеђивало и уништавало дивљу фауну, односно разара њена станишта, или уколико уништава, кида или на други начин пустоши дивљу флору, односно уништава и разара њена станишта.

У члану 119. предвиђена је новчана казна од 5.000 до 20.000 динара односно казна затвора до 30 дана за физичко лице које је акредитовани оцењивач ЕМАС, ако на захтев Министарства не доставља податке о поступку проверавања система ЕМАС у правном и физичком лицу.

Чланом 120. регулише се кажњавање за прекршај одговорног лица у надлежном органу, односно организацији која врши јавна овлашћења. Према Закону може се изрећи новчана казна у износу од 5.000 до 20.000 динара уколико одговорно лице:

- 1) изда одобрење за коришћење природног ресурса или добра без сагласности Министарства;
- 2) изда дозволу без прибављеног мишљења организације надлежне за заштиту природе;
- 3) изда дозволу без прописане документације или не води регистар издатих дозвола на прописан начин;
- 4) припреми просторни или урбанистички план без услова за обезбеђење мера заштите животне средине из члана 34;
- 5) не обавештава јавност и не донесе акт о увођењу посебних мера у случајевима из члана 42. Закона;
- 6) изврши регистрацију правног и физичког лица у систем ЕМАС супротно одредбама члана 45. Закона;
- 7) не води регистар правних и физичких лица укључених у систем ЕМАС;
- 8) одбије упис и врши брисање из регистра супротно члану 48. Закона;
- 9) не води регистар о увозу, извозу и потрошњи супстанци које оштећују озонски омотач, односно производа;
- 10) не донесе план заштите од удеса из члана 61. став 1. овог Закона и не изврши обавезе из ст. 5. и 6. овог члана;
- 11) не прогласи стање угрожености животне средине и не обавештава јавност о предузетим мерама;
- 12) не врши мониторинг;
- 13) не доставља податке из мониторинга на прописан начин;
- 14) не води информациони систем заштите животне средине;
- 15) не води интегрални катастар загађивача;

- 16) достављање информација врши супrotno члану 79. Закона;
- 17) не доставља извештаје о остваривању програма рада Фонда у прописаном року или на захтев Министарства;
- 18) благовремено и истинито не обавештава јавност о обављању своје делатности за коју је основан на начин прописан статутом Фонда или на захтев јавности не даје информације о обављању послова из своје делатности.

4 Закључна разматрања – препоруке

Послови инспекцијског надзора су од кључног значаја за рад тужилаштва у предметима заштите животне средине, као и за успешан поступак пред судовима за прекршаје. По пријави инспектора поступа тужилаштво, а инспектори излазе на терен и присуствују извођењу увиђаја и прикупљању доказа. Када јавни тужилац прими кривичну пријаву дужан је да, уколико утврди да нема основа за покретање кривичног поступка, испита да ли се у радњама осумњиченог стичу обележја неког од прекршаја. Уколико утврди да постоје услови за прекршајно гоњење дужан је да стави захтев за покретање прекршајног поступка. Уколико је инспектор поднео кривичну пријаву, а тужилац у току кривичног поступка утврди да нема елемената кривичног дела, али да су у радњама окривљеног остварена обележја прекршаја, јавни тужилац даје изјаву о одустајању од кривичног прогона чиме се, по правилу, гаси кривични поступак и након тога подноси захтев за покретање прекршајног поступка.

Статистика коју води Сектор за контролу и надзор Министарства животне средине и просторног планирања показује да постоји висок број непроцесуираних пријава за кривична дела и привредне преступе. Како би се унапредила казнена политика (као репресивна, али и превентивна мера) у области заштите животне средине неопходно је унапредити сарадњу између јавног тужилаштва и инспектора за заштиту животне средине. Наиме, у 2008. години Министарство је поднело 140 пријава за провредне преступе, од тога су процесуиране само 73 пријаве, од тог броја донето је 45 пресуда, а 43 су осуђујуће. Када су у питању кривична дела, Министарство је поднело 31 кривичну пријаву, од којих је само 5 процесуирано, а донета је 1 осуђујућа пресуда. Неопходно је са једне стране, обучити тужиоце за прикупљање доказа у овој области, узимања и чувања узорка, лабораторијских анализа, унапредити сарадњу са инспекторима за заштиту животне средине, специјализовати тужиоце у области еколошког криминала у географским подручјима која су високо ризична, технички опремити тужилаштва, итд. Са друге стране, неопходно је унапредити знања инспектора за заштиту животне средине у

области права (формални изглед и садржај пријаве, правно ваљани докази...).

Искуство Холандије је од великог значаја за унапређење праксе у Србији. У циљу што бољег и ефикаснијег спровођења прописа у области права животне средине, управи на нивоу провинције, која има и надлежност инспекцијског надзора, дата је обавеза да организују редовне састанке свих релевантних актера, а посебно полиције и тужилаштва. Задаци провинцијског Савета за примену прописа из области животне средине су да упоређује и усклађује политику извршења свих надлежних органа, да успостави мрежу за примену и промоцију сарадње, да размењује све врсте информација о извршењу, да припреми „сценарио“ – стратешки документ у којем се расправљају уобичајени аспекти извршења (јавност, размена информација, координација, препоруке о надзору, избор између кривичног и управног приступа заштити животне средине), као и улога појединих органа и организација у специфичним питањима заштите животне средине. Добра управа и званичне консултације се такође одржавају на локалном нивоу између општина, провинција, полиције, инспекцијске службе и јавног тужилаштва. Ове консултације су редовне у току године (5 до 7 пута), како би се учесници лично упознали и разменили искуства о проблемима са којима се суочавају.

Бранислава Вучковић

заменица апелационог тужиоца у Новом Саду

УЛОГА ТУЖИОЦА У ПРЕКРШАЈНОМ ПОСТУПКУ У ПРЕДМЕТИМА ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

1 Место и улога тужиоца у прекршајном поступку

ЗАКОН

Република Србија, за сад, познаје два Закона о прекршајима. Један који је још на снази („Службени гласник СРС” бр. 44/89 и „Службени гласник РС” бр. 21/90, 11/92, 6/93, 20/93, 53/93, 67/93, 28/94, 16/97, 36/98, 44/98, 65/01 и 55 од 21. 05. 2004) до 01. 01. 2009. године и други који је донет и објављен („Службени гласник РС” бр. 101/2005 и 116 од 22. 12. 2008), а примениће се 01.01. 2009. године.

ДЕФИНИЦИЈА

Овим законима се дефинише прекршај на два различита начина. Значајна новина дефиниције новог Закона је да *члан 2.* говори да је прекршај: извршена радња (чињењем и нечињењем – *члан 10.*) која је противправна и прописом државног органа одређена као прекршај. Прекршаја нема уколико та радња није противправна или је учињена без кривице (*члан 19.* став 1. „Крив је учинилац који је у време када је учинио прекршај поступао са умишљајем или из нехата” односно *члан 3.* „да је законом и другим актом прописано као прекршај и да је одређена врста и висина санкције”). Ове одредбе, у великој мери, приближавају прекршај кривичном делу. Такође, и у другим институтима као и присутним начелима, које овај Закон познаје, долази до приближавања кривично правне и прекршајно правне материје (Кривични законик дефинише кривично дело у *члану 14.* „да је оно дело које је законом предвиђено као кривично дело, које је противправно и које је скривљено. Нема кривичног дела уколико је искључена противправност или кривица, иако постоје сва обележја кривичног дела одређена законом”).

Једна од тачака раздвајања је да ли је Законом нешто прописано као кривично дело или прекршај, као и то да се прекршај може прописати уредбама, одлукама Скупштине Аутономне Покрајине, Скупштине општине, Скупштине града и Скупштине града Београда (*члан 4 Закона о прекршајима*). Прекршаји се, такође, у казненом праву, дефинишу као лакша врста деликта и представљају мање друштвено опасна дела, али се тиме не умањује њихов значај на пољу превенције.

ЈАВНИ ТУЖИЛАЦ

Значајна новина овог новог Закона о прекршају је и улога јавног тужиоца као странке у прекршајном поступку. У старом Закону о прекршајима, *члану 72, члану 176. став 2.* јавни тужилац је одређен као овлашћени орган за покретање прекршајног поступка. Он је ту своју улогу црпео из члана 156. *Устава*: „Јавно тужилаштво је самосталан државни орган који гони учиниоце кривичних и других кажњивих дела и предузима мере за заштиту уставности и законитости.

Јавно тужилаштво врши своју функцију на основу Устава, закона, потврђеног међународног уговора и прописа донетог на основу закона” и *Закона о јавном тужилаштву чл. 1.* („Службени гласник РС” бр. 63/09, 42/02, 39/03, 44/04, 61/05 и 46/2006 – други закон који важи до 01. 01. 2009. године). „Јавно тужилаштво је самостални државни орган који гони учиниоце кривичних и других кажњивих дела, улагањем правних средстава штити уставност и законитост и предузима друге радње на које је законом овлашћено. Јавно тужилаштво врши своју функцију на основу Устава и закона” као и *нови Закон о јавном тужилаштву чл. 2.* („Службени гласник РС”, бр 116 од 22. 12. 2008. Године, а примењиваће се од 01. 01. 2010. године такође постојеће измене и допуне закона које су у скупштинској процедури) „Јавно тужилаштво је самостални државни орган који гони учиниоце кривичних дела и других кажњивих дела и предузима мере заштите уставности и законитости”.

Овом новином у Закону о прекршајима, јавни тужилац, који је странка у кривичном поступку и у чистом процесном смислу странка која је у функцији оптужбе, али је специфична странка, јер је истовремено и државни орган и не сме бити руковођен својим страначким интересима и занемаривати интересе друге стране (одбране), то постаје, сада и у прекршајном поступку.

Гоњење учиниоца кривичног дела је његова основна дужност, а његово право и дужност које има у другим судским поступцима – поступцима за привредни преступ, парничном, ванпарничном, прекршајном и у управном поступку преплиће са правима и дужностима других државних органа и оштећенима – тужиоцима.

Новим Законом о прекршајима у глави XV **ЈАВНИ ТУЖИЛАЦ И ДРУГИ ОРГАНИ ОВЛАШЋЕНИ НА ПОКРЕТАЊЕ ПОСТУПКА**, јавни тужилац, као странка у поступку, у *члану 117*. набраја, у ставу 2. радње тужиоца:

1. предузима мере ради откривања, проналажења и прибављање потребних доказа за гоњење учинилаца прекршаја и успешно вођење прекршајног поступка пред судом или надлежним органом управе,
2. подноси захтев за покретање прекршајног поступка, жалбу или ванредна правна средства против одлука суда, односно надлежног органа управе,
3. предузима друге радње на које је овлашћен овим Законом и посебним прописима.

Јавни тужилац је стварно надлежан да поступа ако је поднео захтев за покретање прекршајног поступка. Уколико је он први поднео захтев, поступак ће се водити по његовом захтеву, уколико одустане од захтева сам поступак ће се наставити по захтеву оштећеног или другог органа надлежног за покретање прекршајног поступка (члан 118. Закона о прекршајима) после обавештења од стране јавног тужилаштва у року од осам дана од одустајања. Поступак ће се наставити по њиховим захтевима уколико су исти поднети.

У глави XXII истог Закона под називом **ПОКРЕТАЊЕ ПРЕКРШАЈНОГ ПОСТУПКА** - Подносилац захтева. У члану 154. став 4. набрајају се овлашћени органи за покретање прекршајног поступка где, поред јавног тужиоца спадају и органи управе, овлашћени инспектори као и други органи и организације које врше јавна овлашћења у чију надлежност спада непосредно извршење или надзор над извршењима прописа у којима су прекршаји предвиђени.

У члану 155. оштећени је, као подносилац захтева за покретање прекршајног поступка, за то овлашћен, осим ако је покретање прекршаја у искључивој надлежности овлашћених органа и ако је он пријаву поднео надлежном јавном тужиоцу (члан 155. став 5. и став 6.), који ће га у року од осам дана од подношења пријаве писмено обавестити да ли је покренуо поступак.

ЗАХТЕВ

Захтев за покретање прекршајног поступка подноси се у оноликом броју примерака колико има окривљених и један примерак за суд односно за орган управе ако се пред њим води прекршајни поступак. Јер ако захтев није поднет у довољном броју примерака, а тај недостатак се не отклони

по захтеву суда, тј. органа управе у року не дужем од петнаест дана, сматраће се да се одустало од њега и он ће се одбацити (члан 157.), а исто ће се догодити уколико захтев не садржи све потребне податке предвиђене чланом 156.

Захтев се одбацује на основу *члана 159.* овог Закона и подносиоци захтева имају право жалбе у року од осам дана, која има суспензивно дејство, оно је редовно правно средство тј. лек која се изјављује и против пресуде након спроведеног поступка. То је обухваћено главом XXXII Закона од члана 228. до 249. У тексту стоји: ко изјављује жалбу, коме, из којих разлога, као и поступак по жалби како пред Вишим прекршајним судом тако и месно надлежном прекршајном суду против решења органа управе. У глави XXXIII од члана 249. до члана 270. Закон регулише ванредне правне лекове.

Садржина захтева:

1. назив подносиоца захтева и његову адресу, односно лично име лица које подноси захтев;
2. назив суда, односно органа управе;
3. основне податке о окривљеноме (лично име, лично име родитеља, место и датум рођења, јединствени матични број грађана, занимање, место и адресу становања и држављанство, односно назив и седиште окривљеног правног лица, а за одговорно лице у правном лицу и функцију коју обавља у том правном лицу;
4. чињенични опис радње из којег произлази правно обележје прекршаја, време и место извршења прекршаја и друге околности потребне да се прекршај што тачније одреди;
5. прописе о прекршају које треба применити;
6. предлог о доказима које треба извести, уз означење личних имена и адреса сведока, списе које треба прочитати и предмете који служе као доказ;
7. потпис и печат подносиоца захтева.

Ове обавезе, под тачком 3. и 5. не односе се на оштећеног када је у питању физичко лице, те он тај захтев може поднети и усмено на записник.

2 ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

ПРАВО НА ЖИВОТ

Питање права на живот у здравој животној средини, као људског права, предмет је различитих расправа, чак неки аутори оспоравају његово постојање. Међутим, ако се стане на становиште да оно постоји, односно да је у настајању, поставља се питање његове класификације и његове везе са другим људским правима.

Право на живот у здравој животној средини најчешће се сврстава у право треће генерације или права солидарности, мада има и оних који ово право сматрају специфичном мешавином грађанских, политичких права с једне стране и социјално, економских и културних права с друге стране. Временом је пажња са питања дефиниције и природе овог права преумерена на питање супстанцијалног права на живот у здравој животној средини насупрот процедуралног аспекта овог права, па процесни аспект у погледу што флексибилнијег и приступачнијег начина заштите животне средине добија на значају.

Право не здраву животну средину гарантује се и штити Уставом Републике Србије који у члану 74. јамчи свима право на здраву животну средину и на благовремено и потпуно обавештавање о њеном стању. Посебну одговорност за заштиту животне средине имају Република Србија и Аутономна Покрајина, а прописана је обавеза свих људи да чувају и побољшавају животну средину. Као људско право, ово право се детаљно регулише путем закона и подзаконским актима у погледу начина остваривања, у погледу садржине и обавеза локалне заједнице да се о њој стара.

Прописи којима се санкционишу еколошки деликти, односно прописи који уређују одговорност појединаца, правних и одговорних лица за делатности или пропусте у погледу заштите животне средине могу се поделити у две групе:

1. кривично-правни прописи (*Кривични законик предвиђа за еколошка кривична дела одговорност и правних и физичких лица*).
2. казнено-правни прописи где спадају:
 - привредно-правни прописи (*еколошки привредни преступи за одговорна правна лица као и лица запослена у правном лицу*);
 - прекршајни прописи (*еколошки прекршаји грађана, предузетника, правних лица и одговорних лица у правном лицу, физичких лица, одговорних лица у надлежном органу односно организацији која врши јавна овлашћења (орган управе – јединица локалне самоуправе)*).

- Практично коришћење ове законске регулативе добија свој епилог у судској заштити животне средине која може да буде грађанско-правна заштита и кривично-правна, односно казнено-правна заштита.
- Процедурално кривично право чини и приступ информацији о животној средини, учешће у доношењу одлука и на процедуралном и на материјалном нивоу, што је од кључног значаја за очување начела одрживог развоја и спречавање неодговорног понашања власти, појединца и компанија према средини у којој живимо. Ово регулише и наш Устав као и други закони и подзаконски акти из области заштите животне средине, па и саме одлуке органа управе подлежу учешћу јавности.

ЈАВНИ ТУЖИЛАЦ

Значај и улога јавног тужиоца у области кривично-правне и казнено-правне заштите животне средине је руководећа, али не једина и искључиво пресудна. Постоје права и обавезе и појединаца и институција државе (*републички органи – министарства и инспекцијске службе, органи Аутономне Покрајине и локалне самоуправе*) да прате стање и спроводе прописе као и да врше контролу примене закона и подзаконских аката из ове области. Сва укупно права и обавезе које првенствено извиру из Устава, потом из закона о поступању и надлежности ових актера и закона и подзаконских аката везаних за екологију, требало би посматрати као „куће, које се наслањају један на друге”. Самим тим, улога јавног тужиоца, поготову посматрана у светлу Законика о кривичном поступку у припреми, који уводи институт спровођења истраге од стране тужиоца, моћи ће да унапреди његову координацију и усклађеност рада свих органа као и поступање по пријаву грађана.

Досадашња пракса у раду јавних тужилаца, а у циљу потпуног сагледавања узрока насталих догађаја, не само из области примене еколошких прописа већ и у другим областима значајним за спровођење, заштиту и неометаног живота грађана и функционисања државе, спроводи се тако што се приликом разматрања пристигле кривичне пријаве (надлежних институција или грађана) или обавештења односно извештаја надлежног органа, или тужиочевог сазнања за догађај путем средстава јавног информисања, односно усменим или писаним путем, прво разматра постојање кривичног дела или привредног преступа односно прекршаја, као и његову стварну и месну надлежност за бављењем те врсте посла. Уколико све то постоји, контактирају се надлежне службе како би дале потребне информације или предузеле извесне радње из којих ће накнадно проићи пријаве и покретање поступка од стране тужиоца или

овлашћених органа тј. грађана уколико је тужилац одустао од кривичног поступка.

Све ово подразумева један спорији процес који је строго формалан, те се, у многим случајевима како би се убрзао рад тужиоца и других овлашћених органа, прибегавало усменим наредбама и договарањима који у каснијем стадијуму добијају свој писани епилог (*службене белешке, захтеви за покретање кривичног поступка, прекршајног и ли привредног престапа и др.*).

Најбољи начин је да када се деси неки екцидент из области екологије, изласком на увиђај од стране истражног судије издејствовати налоге за вештачења и присуство свих потребних служби од иначе присутне полиције: противпожарне службе и инспектора за заштиту животне средине, потом по потреби тржишне инспекције, инспекције за заштиту на раду, водопривредних инспектора, а ако се ради о загађењу ваздуха и присуство мобилне токсиколошке службе.

Да се не би умножавале пријаве, јер тужилац може и на основу извештаја да стави захтев за спровођење истраге, захтев за покретање прекршајног и поступка за привредни преступ као и захтев за покретање истраге, а да би што боље пратио и био потпуно и квалитетно ангажован у свом раду, он се опредељује да буде странка у кривичном поступку и поступку за привредни преступ. Вођење прекршајног поступка он препушта надлежним институцијама, јер то свакако спада у домен њихових права и обавеза, а укључује се у њега када ти органи обавесте тужиоца да нису покренули прекршајни поступак.

Неопходно је и једино исправно, а на основу законских овлашћења засновано право и обавеза тужиоца, да у потпуности сагледа ситуацију у погледу доказа за кривично дело, преступ или прекршај те искординира рад са надлежним органима и узме или препусти учешће у прекршајним поступцима. У пракси нису били ретки случајеви да се за један догађај воде сва три поступка истовремено, по различитим основама, а тичу се ствари из области екологије или да се након одустајања од кривичног гоњења или одбацивања кривичне пријаве, покрене поступак пред трговинским судом или судом за прекршаје водећи рачуна о застарелости, односно дозвољеном времену, за покретање ових поступка.

проф. др Александра Чавошки

професорка Правног факултета Универзитета Унион у
Београду

ЖИВОТНА СРЕДИНА У НАЦИОНАЛНОМ И КОМУНИТАРНОМ ПРАВНОМ СИСТЕМУ

1. Област животне средине у Европској унији

Животна средина представља једну од области која све више добија на значају као последица све озбиљнијих загађења средине у којој људи живе. Штавише, развој свих осталих области, као што су саобраћај, привреда и технолошки развој имају посредан утицај на животну средину. То је и био разлог што је, у оквиру Европске уније, усвојен велики број прописа којима се регулишу различите области у оквиру животне средине, те се данас слободно може говорити о импозантном еколошком *acquis*-у. Интересантно је поменути да, иако се ради о врло важној области сарадње, животна средина је тек након усвајања Јединственог европског акта постала и формалноправно политика сарадње, иако је одређени број прописа о заштити ваздуха и утврђивању заједничких стандарда у овој области донет још много раније, на основу чл. 94. и 308. Уговора о оснивању Европске економске заједнице.⁶ Разлог томе је била чињеница да у тренутку потписивања овог Уговора, област животне средине није била предмет интересовања држава чланица. Свакако да је други разлог и чињеница да педесетих година није постојала јасна свест о утицају привреде и економског развоја на животну средину, као и чињеница да последице загађења нису биле у великој мери видљиве.

6 Члан 94. УЕЗ регулише усклађивање националних прописа који имају непосредан утицај на успостављање, односно функционисање заједничког тржишта, док члан 308. УЕЗ предвиђа имплицитна овлашћења Заједнице у оним ситуацијама када циљеви предвиђени Уговором немају правни основ за искључиву надлежност Заједнице.

Делокруг животне средине у Европској унији данас обухвата прописе: о одрживом развоју, управљању отпадом, заштити од буке, заштити земљишта, ваздуха и воде, очувању природе и биодиверзитета, заштити од радијације, о генетички модификованим организмима, промени климе и цивилној заштити. Не треба заборавити и да је Уговором из Лисабона енергетика⁷ уведена као још једна нова област сарадње у циљу бољег функционисања унутрашњег тржишта, али и очувања и заштите животне средине, повећаном употребом обновљивих извора енергије који нису штетни по животну средину.

Сталан развој нових технологија и научних сазнања доводи до честих измена већ усвојених прописа, те се учестало наводи да ову област карактерише „стална хиперпродукција“ нових прописа или измена постојећих, што значајно отежава поступак уношења прописа и њихову потоњу примену у државама чланицама. Ваља истаћи и да еколошко право Европске уније почива на начелима утврђеним међународним изворима права у овој области, али и стандардима и пракси држава чланица које су одувек посвећивале велику пажњу развоју области животне средине. Тако се, као нека од најважнијих начела, наводе: начело одрживог развоја, начело предострожности и превенције, начело интегралности, начело „загађивач плаћа“ и „корисник плаћа“, начело да штета по животну средину треба да буде исправљена на извору, начело супсидијарности, начело пропорционалности или сразмерности и начело информисања и учешћа јавности.

Заштита животне средине је једна од оних области која спада у подељену надлежност,⁸ што подразумева да органи Европске уније и државе чланице заједно усвајају прописе у овој области. Подела надлежности између Европске заједнице и држава чланица у области животне средине произлази из самог циља који је установљен чланом 2. УЕЗ-а. Овим чланом јасно се истиче да је циљ Заједнице да, успостављањем заједничког тржишта, као и економске и монетарне уније и спровођењем заједничких политика или активности, унапређује висок ниво заштите и побољшање квалитета животне средине. Међутим, државама чланицама је остављена слобода да утврђују више стандарде заштите уколико то сматрају потребним, под условом да су те мере у складу са уговорним одредбама.⁹ Искуство је показало да у овом погледу постоји велика разлика између самих држава чланица у зависности од степена њихове развијености.

7 Наслов XXI Уговора о функционисању Европске уније.

8 Члан 4. став 2. тачка 5. Уговора о функционисању Европске уније, <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:115:0001:01:EN:HTML>.

9 Члан 193 (бивши члан 176) Уговора о функционисању Европске уније

Област животне средине све више добија на значају у Европској унији, што се види из садржине еколошких акционих програма којима се утврђују дугорочни циљеви и приоритети које треба остварити. Тако су последњим, Шестим еколошким акционим програмом, дефинисани следећи приоритетни циљеви и то: промена климе, природа и биодиверзитет, животна средина и здравље и обезбеђење одрживог управљања природних ресурса и отпада. Штавише, питања као што су промена климе и смањење емисије гасова са ефектом стаклене баште, предмет су расправе приликом сваког састанка Европског савета.

2. Значај еколошких прописа ЕУ за Републику Србију

Прописи у области животне средине су од посебног значаја како за земље кандидате тако и за оне које су потенцијални кандидати за чланство у Европској унији, као што је то случај са Републиком Србијом. Као што је то познато, од сваке државе чланице се очекује да у процесу придруживања усклади своје прописе са *acquis-ом* који је подељен у тридесет пет поглавља у поступку преговарања за пријем у чланство.

Ова обавеза произлази и из предприступних споразума које потенцијални кандидати потписују са Европском унијом. Тако је споразумом о стабилизацији и придруживању потписаним са Републиком Србијом¹⁰ сарадња у области животне средине предвиђена као једна од политика сарадње. Основни циљ ове сарадње је заустављање даље деградације и побољшање постојећег стања у области животне средине у циљу остваривања одрживог стања.¹¹ Један од основних облика сарадње је усклађивање прописа Републике Србије са *acquis-ом* Уније. Поред тога, посебна пажња се посвећује јачању административних структура и поступака ради обезбеђења стратешког планирања у овој области, развоја стратегија за значајно смањење локалног, регионалног и прекограничног загађења вода и ваздуха, успостављање система за ефикасну, чисту, одрживу и обновљиву производњу и употребу енергије, као и примени Кјото протокола.

У блиској вези са животном средином су и још две политике сарадње које се у ширем смислу подводе под област животне средине у Европској унији, а то су енергетика¹² и нуклеарна сигурност. У области енергетике, поред поступка усклађивања прописа, јесте и постепено укључивање Србије у енергетско тржиште Европе, као и промовисање штедње енергије,

10 Целокупни текст Споразума о стабилизацији и придруживању доступан је на сајту Канцеларије за европске интеграције Републике Србије.

11 Члан 111. Споразума о стабилизацији и придруживању.

12 Члан 109. Споразума о стабилизацији и придруживању.

енергетске ефикасности, обновљивих извора енергије и проучавање утицаја развоја енергије и њене потрошње на животну средину. Коначно, у области нуклеарне сигурности¹³ сарадња је усредсређена на: материју заштите од јонизујућег зрачења, нуклеарну сигурност и надзор над нуклеарним материјалом, као и јачање тела надлежних за вршење надзора.

Из овога видимо да се основни вид сарадње, која произлази из споразума, огледа у усклађивању националних прописа са прописима Европске уније у циљу јачања националних стандарда у области животне средине. Управо зато процес усклађивања прописа не треба схватити само као обавезу која произлази из прихваћених међународних обавеза, тачније потписивања Споразума о стабилизацији и придруживању, већ као начин унапређења постојећих система заштите који постоје у области животне средине. Искуство земаља централне и источне Европе које су примљене у чланство 2004. и 2007. године, показује да је управо животна средина једна од најтежих области за усклађивање, што је делимично последица поменуте хиперпродукције прописа, али и захтевних финансијских средстава која је неопходно издвојити у циљу усклађивања. То је и разлог што је приликом преговарања Европске уније са земљама централне и источне Европе ово поглавље последње затварано и што је Европска комисија често остављала прелазне периоде за примену одређених прописа. Тако је, на пример, Естонија тражила прелазни период до 2013. године за уношење прописа који се односе на стандарде пијаће воде, а Летонија до 2015. године.

3. Степен усклађености прописа у појединим областима животне средине

Република Србија је већ отпочела овај мукотрпан и сложен процес усклађивања прописа са прописима Европске уније. Овде ваља истаћи да прописи ЕУ у области животне средине спадају у надлежност неколико ресорних министарстава, као што су Министарство животне средине, Министарство пољопривреде, водопривреде и шумарства, Министарство унутрашњих послова, Министарство рударства и енергетике, Министарство здравља и Министарство рада и социјалне политике, као и органа локалне самоуправе и осталих државних органа¹⁴ којима су поверене надлежности у овој области. У овом раду биће анализирани само поједине репрезентативне области у којима је учињен значајан помак у поступку усклађивања.

¹³ Члан 110. Споразума о стабилизацији и придруживању.

¹⁴ Неки од њих су Републички геодетски завод, Агенција за заштиту животне средине, Агенција за заштиту од јонизујућих зрачења и нуклеарну сигурност.

Управљање отпадом

Усклађивање прописа у материји управљања отпадом, било је већ Белом књигом, намењеном земљама централне и источне Европе,¹⁵ предвиђено као један од приоритета у области заштите животне средине, као и споразумима о придруживању који су потписани са свим кандидатима и потенцијалним кандидатима за чланство. Доношењем новог Закона о управљању отпадом¹⁶ учињен је велики помак, како у усвајању прописа који су у кораку са временом,¹⁷ тако и у усклађивању националних прописа са прописима ЕУ. Може се слободно рећи да је велики део обавеза из горе поменуте Беле књиге постао део националног правног система доношењем овог Закона. Међутим, оно што недостаје како би се омогућила примена овог Закона јесу подзаконски прописи за чије доношење је предвиђен рок од од годину дана од дана ступања на снагу овог Закона. Ваља истаћи да је већина прописа до усвајања овог Закона била застарела и датирала је из осамдесетих година. Штавише, поједина питања, као што су депоније отпадних материја, вођење регистара загађивача, примена начела загађивач плаћа, била су само неки од проблема који нису били регулисани тадашњим прописима или је њихова примена изостала.

Приликом израде Закона о управљању отпадом законодавац је посебну пажњу посветио одговарајућим комунитарним прописима у овој области и најважнија решења унео у овај Закон, од којих је важно поменути само неке:

15 „Бела књига, припрема придружених земаља централне и источне Европе за интеграцију у унутрашње тржиште Уније”, Институт економских наука, Београд, 2001 – „Глобални циљ политике уклањања отпадних материја је смањење, у највећој могућој мери, утицаја отпадних материја на животну средину. Стога се, пре свега, тежи спречавању стварања отпадних материја, њиховом рециклирању, репатријацији, а тек као последњој опцији, њиховом уклањању. Полазна основа у усклађивању домаћег законодавства са европским је јасна дефиниција основних појмова у овој области (на пример „отпада” и „опасног отпада”). Законодавни оквир такође мора да се заснива на хијерархији начина третирања отпадних материја. Оквир такође подразумева обавезу успостављања интегрисане мреже објеката за обраду отпадних материја. Од огромног значаја је и успостављање административне инфраструктуре, нарочито тела које ће вршити надзор над применом релевантних законских прописа. Особље у индустрији, трговини, као и сами потрошачи, морају бити упознати са правилним поступањем са отпадним материјама.”

16 „Службени гласник РС”, бр. 36/09.

17 Већина прописа у овој области датирала је из осамдесетих година и постојала је потреба доношења нових прописа како би се они ускладили са потребама времена. Основни системски пропис у овој области представљао је Закон о поступању са отпадним материјама („Службени гласник, РС” бр. 25/96, 26/96).

Директиву бр. 2006/12/ЕЗ,¹⁸ Директиву бр. 94/62/ЕЗ,¹⁹ Директиву 78/176/ЕЕЗ,²⁰ Директиву Савета бр. 96/59,²¹ Директиву бр. 1999/31/ЕЗ,²² Директиву бр. 75/439/ЕЕЗ,²³ Директиву бр. 2000/53,²⁴ Директиву бр. 2002/95/ЕЗ,²⁵ и Директиву бр. 2002/96/ЕЗ²⁶.

Већ из самог члана 2. Закона види се интенција законодавца да испуни горе наведене услове предвиђене Белом књигом и то: „управљање отпадом на начин којим се не угрожава здравље људи и животна средина; превенцију настајања отпада; поновно искоришћење и рециклажу отпада; развој поступака и метода одлагања отпада; развијање мреже за одлагање отпадних материја и развијање свести грађана о управљању отпадом“.²⁷ Уколико се анализирају начела управљања отпадом такође се долази до закључка да се Закон заснива на опште прихваћеним начелима која су као таква призната у националним правним системима држава чланица и правном поретку Европске уније у области животне средине и то начелу избора најоптималније опције за животну средину, начелу близине и регионалног приступа управљању отпадом, начелу

18 Directive 2006/12/EC of the European Parliament and of the Council of 5 April 2006 on waste, Directive 2006/12/EC of the European Parliament and of the Council of 5 April 2006 on waste (Text with EEA relevance), *Official Journal L 114, 27/04/2006 P. 0009 – 0021*.

19 European Parliament and Council Directive 94/62/EC of 20 December 1994 on packaging and packaging waste, *Official Journal L 365, 31/12/1994 P. 0010 – 0023*.

20 Council Directive 78/176/EEC of 20 February 1978 on waste from the titanium dioxide industry, *Official Journal L 054, 25/02/1978 P. 0019 – 0024*.

21 Council Directive 96/59/EC of 16 September 1996 on the disposal of polychlorinated biphenyls and polychlorinated terphenyls (PCB/PCT), *Official Journal L 24, 24/09/1996 P. 0031 – 0035*.

22 Council Directive 1999/31/EC of 26 April 1999 on the landfill of waste, *Official Journal L 182, 16/07/1999 P. 0001 – 0019*.

23 Council Directive 75/439/EEC of 16 June 1975 on the disposal of waste oils, *Official Journal L 194, 25/07/1975 P. 0023 – 0025*.

24 Directive 2000/53/EC of the European Parliament and of the Council of 18 September 2000 on end-of life vehicles – Commission Statements, *Official Journal L 269, 21/10/2000 P. 0034 – 0043*.

25 Directive 2002/95/EC of the European Parliament and of the Council of 27 January 2003 on the restriction of the use of certain hazardous substances in electrical and electronic equipment, *Official Journal L 037, 13/02/2003 P. 0019 – 0023*.

26 Directive 2002/96/EC of the European Parliament and of the Council of 27 January 2003 on waste electrical and electronic equipment (WEEE) – Joint declaration of the European Parliament, the Council and the Commission relating to Article 9, *Official Journal L 037, 13/02/2003 P. 0024 – 0039*.

27 Члан 2 Закона о управљању отпадом, „Службени гласник“, бр. 36/09.

хијерархије управљања отпадом, начелу одговорности и начелу „загађивач плаћа”.

Сходно начелу хијерархије управљања отпадом, законом је тачно утврђен ток управљања отпадом, што обухвата његово сакупљање, транспорт, складиштење, третман и одлагање. У зависности од врсте отпада Закон предвиђа различите методе обраде отпада и одлагање на депонију отпадних материја као последње решење у ланцу поступања са отпадом. На овај начин Законом је унета обавеза предвиђена поменутом Директивом о отпаду која утврђује обавезу хијерархијског приступа управљања отпадом, али и обавезе које произлазе из појединачних директива о одређеним начинима обраде отпада од којих посебно ваља поменути Директиву о спаљивању отпада.²⁸

Законом о управљању отпадом утврђен је поступак за издавање дозвола за обављање једне или више делатности у области управљања отпадом, који одговара поступку предвиђеном горе поменутом Директивом о отпаду. Приликом израде овог Закона основни системски пропис била је Директива о отпаду бр. 2006/12/ЕЗ чије је важење ограничено до 12. децембра 2010. године и замењује је Директива о отпаду бр. 2008/98/ЕЗ.²⁹ Међутим, измене учињене овом новом Директивом, не доводе у питање усклађеност овог Закона са комунитарним прописима у овој области. Значајан део Закона посвећен је управљању посебним токовима отпада, што подразумева отпад који настаје при одређеним активностима, као што су: управљање отпадом од електричних и електронских производа, управљање отпадним уљима, управљање истрошеним батеријама и акумулаторима и слично, чиме се врши усклађивање са појединим комунитарним прописима који регулишу поједине врсте отпада (неки од ових прописа су већ горе поменути).

Заштита ваздуха

Нови Закон о заштити ваздуха представља значајан искорак у регулисању заштите ваздуха, будући да је до усвајања овог Закона ова материја била искључиво прописана Законом о заштити животне средине.³⁰ Као што је то речено, и код материје управљања отпадом пуна примена овог Закона зависи од благовременог доношења подзаконских аката за чије

28 Directive 2000/76/EC of the European Parliament and of the Council of 4 December 2000 on the incineration of waste, *Official Journal L 332, 28/12/2000 P. 0091 – 0111.*

29 Directive 2008/98/EC of the European Parliament and of the Council of 19 November 2008 on waste and repealing certain Directives Text with EEA relevance, *Official Journal L 312, 22/11/2008 P. 0003 – 0030.*

30 Закон о заштити животне средине, „Службени гласник РС“ бр. 66/91, 83/92, 53/93, 67/93, 48/94, 53/95 и 135/04.

у свајање је предвиђен рок од годину дана од дана његовог ступања на снагу, осим подзаконских аката који се односе на дозвољене емисионе факторе за испарљива органска једињења која потичу из процеса складиштења и дистрибуције нафте и нафтних деривата, схеме за смањење емисија испарљивих органских једињења и начин контроле емисија флуорованих гасова са ефектом стаклене баште из климатизационих система моторних возила, који ће бити донети у року од две године од дана ступања на снагу овог Закона.

При изради овог Закона законодавац је такође имао у виду релевантне прописе ЕУ из ове области, од којих је важно поменути неколико: Директиву бр. 96/62/ЕЗ,³¹ Директиву 2008/50/ЕЗ,³² Директиву бр. 2001/81/ЕЗ,³³ Директиву бр. 2008/1/ЕЗ,³⁴ Уредбу бр. 2037/2000/ЕЗ,³⁵ Одлуку бр. 2006/507/ЕЗ,³⁶ и Одлуку бр. 85/203/ЕЕЗ,³⁷ као и велики број прописа који регулишу емисије гасова из возила.

У складу са циљевима Директиве о процени квалитета ваздуха и управљању,³⁸ Законом о заштити ваздуха су, између осталих, предвиђена три основна циља који се огледају у успостављању стандарда квалитета за атмосферски ваздух; изради заједничких метода и критеријума процене квалитета ваздуха и сакупљању и ширењу информација о квалитету ваздуха. Како би се вршила одговарајућа контрола квалитета ваздуха,

31 Council Directive 96/62/EC of 27 September 1996 on ambient air quality assessment and management, *Official Journal L 296, 21/11/1996 P. 0055 – 0063.*

32 Directive 2008/50/EC of the European Parliament and of the Council of 21 May 2008 on ambient air quality and cleaner air for Europe, *Official Journal L 152, 11/06/2008 P. 0001 – 0044.*

33 Directive 2001/81/EC of the European Parliament and of the Council of 23 October 2001 on national emission ceilings for certain atmospheric pollutants, *Official Journal L 309, 27/11/2001 P. 0022 – 0030.*

34 Directive 2008/1/EC of the European Parliament and of the Council of 15 January 2008 concerning integrated pollution prevention and control (Codified version) Text with EEA relevance, *Official Journal L 024, 29/01/2008 P. 0008 – 0029.*

35 Regulation (EC) No 2037/2000 of the European Parliament and of the Council of 29 June 2000 on substances that deplete the ozone layer, *Official Journal L 244, 29/09/2000 P. 0001 – 0024.*

36 2006/507/EC: Council Decision of 14 October 2004 concerning the conclusion, on behalf of the European Community, of the Stockholm Convention on Persistent Organic Pollutants, *Official Journal L 209, 31/07/2006 P. 0001 – 0002.*

37 Council Directive 85/203/EEC of 7 March 1985 on air quality standards for nitrogen dioxide, *Official Journal L 087, 27/03/1985 P. 0001 – 0007.*

38 Council Directive 96/62/EC of 27 September 1996 on ambient air quality assessment and management, *Official Journal L 296, 21/11/1996 P. 0055 – 0063.*

Законом су дефинисане територијалне јединице које се називају зоне и агломерације, а које су преузете из Директиве бр. 2008/50/ЕЗ, као и саме загађујуће материје у погледу којих се врши оцењивање квалитета ваздуха. Сам начин вршења мерења није дефинисан комунитарним прописима, већ се оставља слобода држава чланица у начину избора. Тако се Законом о заштити ваздуха успостављају државна и локалне мреже мерних станица и/или мерних места за фиксна мерења. Законодавац је из поменуте Директиве преузео и одредбе о посебним врстама загађења (загађења из природних извора и прекорачења због посипања путева), као и обавезу израде стратегија, програма и планова.

У складу са међународним обавезама и стандардима прописаним комунитарним прописима, Законом је посебно уређена материја прекограничног загађења. Тако је надлежни орган јединице локалне самоуправе дужан да, у случају када се било која гранична вредност, критични ниво, граница толеранције, циљна вредност и дугорочни циљ, концентрација опасна по здравље људи или концентрација о којој се извештава јавност, прекорачи због значајног прекограничног преноса ваздухом загађујућих материја или њихових прекурсора, о томе обавести Министарство и, по потреби, надлежни орган Аутономне Покрајине који могу, уколико то процене потребним, предузети заједничке активности са надлежним органима суседне државе.

У односу на мере за побољшање квалитета ваздуха закон је прописао неколико мера за спречавање и смањење загађивања ваздуха и побољшање његовог квалитета, које су све предвиђене комунитарним прописима. Важно је поменути: прописивање граничних вредности емисија загађујућих материја из стационарних извора загађивања; прописивање граничних вредности емисија загађујућих материја из покретних извора загађивања; усклађивање са максималним националним емисијама након њиховог утврђивања за поједине загађујуће материје; прописивање дозвољених количина појединих загађујућих материја у одређеним производима; смањење емисија гасова са ефектом стаклене баште и постепено смањивање употребе супстанци које оштећују озонски омотач.

Једна од важних обавеза предвиђена како Директивама бр. 96/62/ЕЗ и 2008/50/ЕЗ, а односи се на извештавање и обавештавање грађана и одређених заинтересованих страна о квалитету ваздуха и другим сродним питањима прописана је и овим законом. Посебно је било важно и успостављање информационог система у вези са квалитетом ваздуха који је саставни део јединственог информационог система заштите животне средине Србије. Ти подаци се размењује са Европском агенцијом за заштиту животне средине и Европском мрежом за информације и посматрање.

Заштита од буке

Ово је такође једна од области која је до доношења овог Закона била регулисана Законом о заштити животне средине,³⁹ те је доношење системског закона постала неопходност у циљу боље контроле заштите животне средине од буке и усклађивања националних прописа са комунитарним. То је и учињено недавним усвајањем Закона о заштити од буке у животnoj средини⁴⁰ заједно са великим бројем нових системских закона у овој области. До доношења нових подзаконских прописа примењује се Правилник о дозвољеном нивоу буке у животnoj средини.⁴¹

Приликом израде овог Закона законодавац се руководио стандардима заштите прописаним Директивом о процени утицаја и управљању буком у животnoj средини,⁴² која представља основни комунитарни пропис којим се регулише заштита од буке. Ово се може видети већ из самог делокруга Закона, као и из мера и услова заштите од буке у животnoj средини. Законом се прописује мониторинг буке систематским мерењем, оцењивањем или прорачуном одређеног индикатора буке. Међутим, одређивање тих индикатора као и граничне вредности, методе за оцењивање индикатора, узнемиравања и штетних ефеката буке у животnoj средини и на здравље људи, као и врсте и начин прикупљања података потребних за њихово оцењивање стављено је у надлежност Владе. То само показује да је доношење подзаконских аката од суштинског значаја за примену овог закона.

Једна од новина овог Закона која је преузета из ове Директиве јесте израда стратешких карата буке којима се омогућава процена изложености буци на одређеној територији, из различитих извора. Тако Закон о заштити од буке у животnoj средини предвиђа израду стратешких карата буке за агломерације са више од 100.000 становника, за главне путеве са просечним годишњим протоком саобраћаја већим од 3.000.000 возила, за главне пруге са просечним годишњим протоком саобраћаја већим од 30.000 возова, за главне аеродроме, као и за постројења и активности за која се издаје интегрисана дозвола.

Обавеза израде акционих планова заштите од буке такође је преузета из горе поменуте Директиве, с тим што је надлежност за њихову израду по-

39 „Службени гласник РС”, бр. 66/91, 83/92, 53/93, 48/94, 53/95 и 135/04.

40 „Службени гласник РС”, бр. 36/09.

41 „Службени гласник РС”, бр. 54/92.

42 Directive 2002/49/EC of the European Parliament and of the Council of 25 June 2002 relating to the assessment and management of environmental noise – Declaration by the Commission in the Conciliation Committee on the Directive relating to the assessment and management of environmental noise, *Official Journal L 189, 18/07/2002 P. 0012 – 0026*.

верена Влади. Садржина акционих планова одговара оној која је предвиђена Анексом В горе поменуте Директиве. Коначно, Законом је предвиђена обавеза приступа информацијама о буци, те се може говорити о великом степену усклађености са поменутиим комунитарним прописима.

4. Надзор над применом прописа и одговорност за штету

Будући да је основна идеја ове публикације представљање новоусвојених закона у области животне средине у светлости нових надлежности прекршајних судова, ваља поменути и питање надзора над применом прописа и одговорности за повреду еколошких прописа.

Надзор над применом прописа

Као што је горе истакнуто, степен усклађености до сада усвојених националних прописа је врло висок, иако без доношења подзаконских аката примена прописа није могућа. Важан аспект примене је и надзор над применом прописа који, према Закону о заштити животне средине,⁴³ врши Министарство преко инспектора за заштиту животне средине. Поред Министарства у вршење надзора укључене су и Аутономна Покрајина, која врши инспекцијски надзор над извршавањем послова поверених овим Законом и прописа донетих на основу овог Закона, и јединица локалне самоуправе која врши инспекцијски надзор над извршавањем послова поверених овим Законом и прописа донетих на основу овог Закона. Оваква пракса је одувек постојала у Србији, те усклађивање са правним прописима у Европској унији у овом погледу није неопходно.

Препоруком Европског парламента и Савета⁴⁴ утврђени су минимални критеријуми за организовање и вршење инспекцијског надзора у области животне средине у државама чланицама, као и приступ информацијама сакупљеним приликом вршења инспекције. Ова препорука се превасходно односи на инспекцију индустријских инсталација, привредних субјеката и других објеката који су подложни добијању дозволе за рад сходно комунитарним прописима. Инспекција подразумева проверу инсталација пре пуштања у рад, али и контролу утицаја инсталација на животну средину. Надзор над радом ових инсталација врши се редовним и ванредним контролама, али и у сврхе поступка за повреду комунитарних прописа који се води пред Европским судом правде уз поштовање одређених правила за вршење надзора.

43 „Службени гласник РС“, бр. 135/04.

44 Recommendation 2001/331/EC of the European Parliament and of the Council of 4 April 2001 providing for minimum criteria for environmental inspections in the Member States [Official Journal L 118 of 27.4.2001].

Законом о заштити животне средине прописана су права и дужности инспектора, као и њихова овлашћења приликом вршења управног надзора. Обавеза вршења надзора је разрађена појединачним законима који су недавно донети и који регулишу посебне аспекте из области животне средине и то Законом о заштити ваздуха, Законом о управљању отпадом, Законом о заштити природе,⁴⁵ Законом о заштити од јонизујућих зрачења и о нуклеарној сигурности,⁴⁶ Законом о хемикалијама,⁴⁷ Законом о амбалажи и амбалажном отпаду,⁴⁸ Законом о заштити од нејонизујућих зрачења,⁴⁹ Законом о заштити од буке у животној средини,⁵⁰ Законом о заштити и одрживом коришћењу рибљег фонда⁵¹ и Законом о биоцидним производима⁵². Међутим, да би вршење овог надзора омогућило пуну примену надзора неопходна је обука инспектора за примену нових закона, али и тешња сарадња између инспекцијских органа и тужилаштва. Такође је неопходно и упознати све органе, укључене у примену ових закона, о међусобним надлежностима.

Одговорност за загађивање животне средине

Одговорност за еколошку штету је општеприхваћено начело међународног права које се у Европској унији везује за примену начела „загађивач плаћа“. Ово начело је 1987. године постало део уговора и такође је утврђено као једно од начела предвиђених чланом 174. ставом 2. Уговора о оснивању ЕЗ.⁵³ Ради успостављања заједничког оквира за примену овог начела Европски парламент и Савет су усвојили Директиву о одговорности за еколошку штету у вези са спречавањем и отклањањем еколошке штете.⁵⁴

45 „Службени гласник РС“, бр. 36/09.

46 „Службени гласник РС“, бр. 36/09

47 „Службени гласник РС“, бр. 36/09

48 „Службени гласник РС“, бр. 36/09

49 „Службени гласник РС“, бр. 36/09

50 „Службени гласник РС“, бр. 36/09

51 „Службени гласник РС“, бр. 36/09

52 „Службени гласник РС“, бр. 36/09

53 OECD је по први пут утврдио ово начело као економско начело које у себи садржи две идеје и то делотворну алокацију трошкова и контроле коју врше јавне власти.

54 Directive 2004/35/CE of the European Parliament and of the Council of 21 April 2004 on environmental liability with regard to the prevention and remedying of environmental damage, Official Journal L 143, 30/04/2004 P. 0056 – 0075.

Еколошка штета се овом директивом дефинише као “непосредна или посредна штета по водни систем сходно комунитарним прописима који регулишу воде; непосредна или посредна штета по биљне и животињске врсте и природна станишта сходно Директивама о очувању дивљих врста птица⁵⁵ и о очувању природних станишта флоре и фауне⁵⁶ и непосредно и посредно загађивање земљишта које проузрокује значајан ризик по људско здравље.

Одговорност за штету може бити објективна и субјективна у зависности од врсте делатности којом је проузрокована штета, под условом да постоји узрочно-последична веза између активности и настале штете. Уколико се ради о штети која настане у обављању опасних професионалних делатности или оних које представљају потенцијалну опасност по животну средину и људско здравље, ради се о објективној одговорности. Листа професионалних активности која потпада под овај режим дата је у Анексу III ове Директиве, иако се слободно може рећи да се ради о активностима у области пољопривреде и индустрије које захтевају добијање претходне дозволе за рад,⁵⁷ активностима које доводе до испуштања тешких метала у воду или ваздух, ради се о инсталацијама при чијем раду настају опасне супстанце, о активностима у области управљања отпадом или активностима у вези са генетички модификованим организмима или микро-организмима. Приликом обављања ових активности не мора да постоји скривљено понашању починиоца. Субјективна одговорност постоји за проузроковану штету или у случају потенцијалне опасности од настанка штете по животињске и биљне врсте или њихова природна станишта када се захтева постојање умишљаја или немара.

Поред изрицања обавезе отклањања штете, надлежни орган може да изрекне и меру забране активности која представља потенцијалну опасност. Надлежни орган може да поступа по захтеву било ког правног или физичког лица, које у случају пропуштања органа да поступи у оваквом случају може да тужи и сам надлежни орган за властито пропуштање.

Из овога се види да се директивом не прецизира врста одговорности већ се може закључити да се ради о свим врстама одговорности и то грађанскоправној, кривичноправној (која обухвата прекрашајну одговорност и привредне преступе) и административној. Ова одговорност која се по-

55 Council Directive 79/409/EEC of 2 April 1979 on the conservation of wild birds, *Official Journal L 103, 25/04/1979 P. 0001 – 0018*.

56 Council Directive 92/43/EEC of 21 May 1992 on the conservation of natural habitats and of wild fauna and flora, *Official Journal L 206, 22/07/1992 P. 0007 – 0050*.

57 Ради се о активности које се обављају сходно Директиви о интегрисаном спречавању и контроли загађивања бр. 96/61/ЕС.

миње у оквиру првог режима одговорности приликом обављања професионалне активности, а која не укључује кривицу, одговара одговорности за штету од опасне ствари или опасне делатности прописане Законом о облигационим односима.⁵⁸ Други режим одговорности такође може да подразумева и кривичноправну и грађанскоправну одговорност. Међутим, важно је истаћи да једна врста одговорности не искључује другу, а државама чланицама је остављена слобода у прописивању одговорности за еколошку штету.

Кривичноправна заштита животне средине

Као један од покушаја санкционисања загађивања Директивом Европског парламента и Савета,⁵⁹ прописана је кривичноправна заштита животне средине, као последица неодговарајуће казнене политике у националним правним системима. Овом Директивом прописују се кривична дела против животне средине извршења умишљајем или из нехата, која државе чланице морају да пропишу својим националним законима.⁶⁰ Кажњава се покушај извршења кривичног дела и саучесништво у кривичном делу (саизвршилаштво, подстрекавање и помагање). Државама чланицама се оставља слобода у избору казне, али она мора бити делотворна, пропорционална и одвраћајућа. Прописана је и одговорност правних лица за ова кривична дела, што у ствари одговара привредним преступима у нашем националном праву.

Уколико се анализирају одредбе Кривичног законика Републике Србије⁶¹ и уједно горе поменутих закона усвојених у области животне средине, уочава се врло сличан систем казnenих одредби који обухвата читав низ кривичних дела против животне средине и одређена кривична дела против здравља људи предвиђених овим закоником и низ привредних престапа и прекршаја прописаних законима који регулишу поједине аспекте животне средине. Једна од значајних новина је нова надлежност прекршајних судова, којом се пружа адекватна заштита у овој обла-

58 „Службени лист СФРЈ”, бр. 29/78, 39/85, 45/89 – Одлука УСЈ и 57/89, „Службени лист СРЈ”, бр. 31/93 и „Службени лист СЦГ”, бр. 1/03 – Уставна повеља.

59 Directive 2008/99/EC of the European Parliament and of the Council of 19 November 2008 on the protection of the environment through criminal law (Text with EEA relevance), *Official Journal L 328, 06/12/2008 P. 0028 – 0037*.

60 Нека од њих су: испуштање, емисију или увођење одређене количине супстанци или јонизујућег зрачења у ваздух, земљиште или воду који проузрокују смрт људи или тешке повреде или значајно загађивање воде, ваздуха, земљишта или флоре и фауне; незаконито одлагање, третман, складиштење, транспорт, извоз или увоз отпада, укључујући опасни отпад, који доводи до смрти или пак може проузроковати смрт људи или значајно оштећење

61 „Службени гласник РС”, бр. 85/05.

сти, која одговара заштити предвиђеној комунитарним правом. Тако на пример, Закон о управљању отпадом предвиђа велики број привредних prestupa који се односе на сакупљање, третман, складиштење, транспорт и одлагање опасног отпада, који употпуњују заштиту прописану Кривичним закоником Србије.

5. Закључак

Област животне средине представља једну од најзначајнијих политика Европске уније у овом тренутку, због све већег привредног раста и његовог лошег утицаја на животну средину. Слична ситуација постоји и у националним правним системима који се суочавају са озбиљним загађењима животне средине. Штавише, високи стандарди у овој области су само неки од услова које земље, које су потенцијални кандидати, морају да испуне у поступку придруживања Европској унији. Тим путем кренула је и Република Србија која је учинила значајан помак у усклађивању националних прописа са комунитарним недавним усвајањем скупа еколошких закона. Једна од значајних особености ових закона јесте богат каталог казних мера за повреду законских одредби, као и нова надлежност прекршајних судова. На овај начин гарантује се адекватна заштита животне средине и људског здравља. Међутим, оно што се са нестрпљењем очекује, јесте усвајање низа подзаконских аката без чијег је доношења примена закона немогућа.

проф. др Милан Шкулић

професор Правног факултета у Београду

РЕЦЕНЗИЈА

Велики техничко-технолошки напредак глобалног човечанства, остварен у последња два века, кроз индустријске и информатичке револуције, доживљава последњих деценија скоро невероватну експанзију, при чему паралелно наступају и огромне промене у начину живота људи. Убрзани прогрес испоставља човечанству и своју „цену“, која је изузетно висока, а чега људи сведени на ниво потрошача, конзумента, понекад и нису у потпуности свесни. Лакши и лагоднији живот, бољи општи комфор, боља медицинска заштита, савршенији саобраћај, обиље расположиве енергије, развој великих урбаних конгломерата, истовремено су праћени и великим загађењем животне средине, које евидентно поприма планетарне размере. Проблем еколошког загађења у 20. веку, тј. „на прагу“ 21. века, постаје једна од највећих опасности која прети човечанству и цивилизацији уопште, од њиховог настанка.

Загађење животне средине не познаје, нити признаје државне границе, већ се, првенствено ваздухом и водом, глобално шири, угрожавајући целе континенте, а у крајњем случају и целу планету.⁶² Упозорења ватрених активиста еколошких покрета, која су у јувенилним фазама развоја тзв. „зелених покрета“, звучала можда сувише застрашујуће, чак и нереално, а неким и параноично, добијају и своју сасвим реалну потврду, кроз сада већ општепознате констатације о великом планетарном загађењу атмосфере, водених површина, феномену „киселих киша“, које уништавају огромна шумска пространства, која су „плућа планете“. Ефекат загревања атмосфере планете Земље доводи до реалне могућности за наступање глобалних климатских промена, а сада је већ евидентно да се човечанство суочило и са великим и тешко решивим проблемом оштећења озонског омотача, уз наступање феномена „стаклене баште“, што може имати катастрофалне последице по развој, па и опстанак човечанства у целини. Мада су развијене државе, свесне свих актуелних и потенцијалних опасности од загађења животне средине, почеле са тим проблемом да

62 B.Breuer, Der Im- und Export von Abfällen innerhalb der Europäischen Union aus umweltstrafrechtlicher Sicht, "Duncker & Humboldt, Schriften zum Strafrecht, Heft 110, Berlin, 1998, s. 23.

се суочавају, третирајући га као озбиљно криминално понашање, то још увек није довело до значајнијих резултата, што се илуструје чињеницом да се и у најразвијенијим земљама уочава значајна „тамна бројка” кривичних дела против животне средине.⁶³ Европска Унија, свесна великих, нарасталих опасности, последњих година интензивирала је активности на изради јединственог правног амбијента у оквиру којег се омогућава ефикаснија заштита животне средине.⁶⁴ У Европској Унији безрезервно је прихваћена концепција о тзв. одрживом развоју, што се посебно потенцира након закључења споразума из Амстердама (1997.) и Мастрихта, а на темељу познате дефиниције одрживог развоја усвојене од стране Комисије УН за животну средину и развој. Одрживи развој се дефинише као „развој који се одвија тако да задовољење садашњих потреба не угрози могућност будућих генерација да остваре сопствене потребе.”⁶⁵

Тврдња да човечанство мора да поднесе и извесне жртве у циљу остваривања општег напретка, потпуно је депласирана када се односи на загађење човекове околине, јер би се занемаривањем еколошке заштите дошло у ситуацију да на крају крајева целокупно човечанство постане жртва сопствене тежње ка прогресу и развоју без обзира на цену. Зато се временом и изградио знатно активнији однос друштва према проблему загађивања животне средине, при чему се није остало само на декларативним апелима, већ је већина цивилизованих држава у свој правни систем уградила и одговарајуће протективне механизме. Обим и сложеност нормативне регулативе у овој области понекад делује и контрапродуктивно, јер непрегледна „шума” прописа, норматива и техничко-технолошких критеријума, без одговарајуће практичне примене, сама за себе нема посебну сврху. У том се погледу, веома упадљиво потврђује старо правило, да сви прописи вреде само у мери у којој се заиста и примењују. На жалост, у трци за зарадом, велики индустријски субјекти често заборавају на штетне последице својих делатности, а загађење човекове околине је углавном последица субјективних околности – првенствено нехата, а понекад и намере учинилаца. Загађење животне средине које потиче из делатности моћних индустријских корпорација, може да се сврста у посебан облик криминалитета који чине припадници економски најмоћнијег слоја друштва, а који се у делу америчке криминолошке

63 R.Busch, Unternehmen und Umweltstrafrecht, „Univeritätsverlag Rasch” Osnabrück, 1997, s. 52.

64 O.Schmuck, (Hrsg.), Von der EG zur Europäischen Union – Vertiefung und Erweiterung, M.Jörger, Europa und die Umwelt – Droht uns der Verkehrsinfarkt, „Bundeszentrale für politische Bildung”, 1996, s. 101.

65 L.Krämer, E.C. – *Environmental Law*, „Forth Edition”, Sweet & Maxwell, London, 2000, p. 7.

литературе означава као криминалитет бизнисмена (*Crimes of Business People*).⁶⁶

Тежећи да и кривичним правом заштите животну средину, развијене земље су показале интенцију да очувању животне средине дају велики значај, што произлази из чињенице да се кривично право у савременом свету темељи на схватању да кривичноправна интервенција у неком друштву мора заиста да буде *ultima ratio*.⁶⁷ Овакве законодавне интенције доживљавају последњих деценија 20. века и своју међународноправну утемељеност,⁶⁸ па се тако у извештају Комисије Уједињених нација за превенцију криминала и кривично правосуђе,⁶⁹ истиче изузетно значајна улога кривичног права у погледу заштите животне средине, што би морало да представља приоритет једнак ономе који се у међународној заједници поклања супротстављању транснационалном економском и организованом криминалитету,⁷⁰ као глобално најзлоћуднијим облицима криминалног понашања.⁷¹ Уједињене Нације су своју бригу за заштиту животне средине на глобалном међународном нивоу исказале и оснивањем посебне организације посвећене еколошкој проблематици у међународноправним оквирима (УНЕП).⁷² Поред тога, заштита животне средине се на међународноправном нивоу, све више схвата као потреба заштите једног од виталних људских права. А у савременом свету

66 J.F.Gallier, *Criminology – Human Rights, Criminal Law and Crime*, "Prentice Hall", Englewood Cliffs, New Jersey, 1989, p. 62.

67 Више о томе: З. Стојановић, *Коментар Кривичног закона Савезне Републике Југославије*, "Службени лист", Београд, 1999., стр. 19.

68 Практично од 8. Конгреса Комисије УН за превенцију криминалитета и третман учинилаца (*United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders*), одржаног у Хавани на Куби, 1990. године, улога кривичног права у сузбијању еколошких деликата, постаје незаобилазна тема у оквиру многих разматрања криминала на међународном нивоу, што је посебно апострофирано и у Резолуцији УН, од 14. децембра 1990 – *General Assembly resolution 45/121 of 14 December 1990*.

69 The United Nations Commission on Crime Prevention and Criminal Justice – First Session in 1992.

70 Интересантно је да организовани криминалитет своје постојање суштински дугује економским мотивима, тј. преваходно је усмерен на стицање профита, што представља сличност и са већином деликата против животне средине које чине моћне индустријске корпорације. Више о економским аспектима организованог криминалитета: W.Gropp und B.Huber, (Hrsg), *Rechtliche Initiative gegen organisierte Kriminalität*, "Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrecht", Freiburg am Breisgau, 2001, s. 84 – 86.

71 G.Heine, M.Prabhu, A.A. del Frate, *Environmental Protection – Potentials and Limits of Criminal Justice – Evaluation of Legal Structures*, United Nations Interregional Crime and Justice Research Institute, Publication No. 56, Freiburg am Breisgau, 1997. p. 1.

72 K.Ipsen, *Völkerrecht*, "Verlag C.H.Beck", München, 1990, s. 839.

постоји јасна (бар декларативна) тенденција, да се консеквентно штите универзална права човека.⁷³ Ако је кривично право у заштити животне средине својеврсни *ultima ratio*, то не важи и за прекршајно право, које у одређеним аспектима може бити и успешније него класично кривично право, па и из тога произлази велики значај Приручника који је предмет ове рецензије.

Право човекове околине представља изузетно перспективну правну дисциплину, која се изучава на бројним универзитетима широм света, а у европским правним концептима се по правилу говори о „еколошком праву”, односно о „праву околине”: нем. - Umweltrecht; франц. - droit de l'environnement; енгл. - Environmental Law; итал. - diritto dell ambiente; порт. - Dereito do Ambiente⁷⁴. У савременим правним системима се последњих деценија посебно развија кривичноправни и уопште, деликтни сегмент заштите животне средине, који стиче и своје „терминолошко право грађанства” – нпр. Umweltstrafrecht (немачки), или Environmental Criminal Law – (енглески).⁷⁵ Мада се у литератури оправдано истиче да из чињенице да постоји много различитих модела кривичноправне заштите животне средине, произлази да је у питању релативно нови феномен,⁷⁶ данас је практично неспорно да сви савремени правни системи познају одређене форме еколошких деликата. Када је у питању Европска Унија, последњих деценија се учучавају изразити правни напори усмерени ка успостављању чврсте сарадње у заштити животне средине (нпр. Стокхолмска декларација),⁷⁷ што има своје очигледне правне консеквенце и на плану материјалног кривичног права, односно уопште међународног деликтног, па и прекршајног права. Поред тога, последњих година се у литератури говори и о посебном месту заштите животне средине у оквиру међународног кривичног (деликтног) права. Таква тенденција је нарочито уочљива након искустава из рата који се у пролеће 1991. године одвијао између Ирака и мултинационалних снага предвођених САД,

73 I.Brownlie, *Principles of Public International Law*, „Oxford University Press”, Oxford, New York, 1999, p. 568.

74 Више о томе: В. Ракић-Водинелић, Еколошко право као право човека, *Правни живот бр.* 9, Београд, 1995., стр. 245 – 265

75 G.Heine, (Hrsg.) *Umweltstrafrecht in mittel- und südeuropäischen Ländern*, „Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrecht”, Freiburg im Breisgau, 1997, s. VII.

76 M.Faure and G.Heine, *Environmental Criminal Law in the European Union*, „Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrecht”, Freiburg im Breisgau, 2000, p. 1.

77 K.Ipsen, *Völkerrecht*, „Verlag C.H.Beck”, München, 1990, s. 843.

приликом кога су ирачке снаге намерно запалиле низ кувајтских нафтних извора што је довело до тешких еколошких последица.⁷⁸

Савремене државне организације и модерни правни системи су последњих деценија доследно конституисали право на здраву животну средину као једно од елементарних права човека.⁷⁹ То право се означава и као посебно лично право сваког грађанина.⁸⁰ У теорији се истиче да се нарушавањем еколошке равнотеже, односно кривичним делима против животне средине не наноси штета само природи, већ то представља и насртај на људску слободу.⁸¹ Чак се помало еуфорично, у немачкој литератури истиче и да модерна држава мора да буде не само привредна и економска, већ мора постати и еколошка (*Umweltstaat*).⁸² Слично се објашњава и еволутивно кретање државне организације – од полицијске државе, до правне и социјалне државе, која би даљим развојем, уз тежњу пуног поштовања грађанских права, морала да прерасте у тзв. еколошку државу.⁸³

Приручник који је предмет ове рецензије састоји се из неколико радова, који са различитих аспеката обрађују проблематику заштите животне средине са становишта прекршајног права, а нарочито у прекршајном поступку, односно захваљујући вођењу тог поступка, те санкционисању прекршилаца правила која се односе на заштиту животне средине.

У раду проф. др Александре Чавошки, који је посвећен анализи европских прописа у области заштите животне средине, објашњавају се основни прописи те врсте на нивоу ЕУ, али и шире, што има велики значај за нашу земљу која тежи пуноправном чланству у ЕУ и где је свакако један од услова у односу на усклађеност нашег правног система и постојање

78 M.Reichart, *Umweltschutz durch völkerrechtliches Strafrecht*, "Peter Lang – Europäischer Verlag der Wissenschaften", Frankfurt am Main, Berlin, Bern, New York, Paris, Wien, 1999, s. 1 – 3.

79 M.Herdegen, *Völkerrecht*, "Verlag C.H.Beck", München, 2000, s. 319 – 320.

80 M.Kloepfer, (Hrsg.), *Umweltstaat als Zukunft – juristische, ökonomische und philosophische Aspekte*, – C.F.Gethmann, *Individuelle Freiheit und Umweltschutz aus philosophischer Sicht*, "Economica Verlag", Bonn, 1994, s. 42.

81 M.Kloepfer, (Hrsg.), *Umweltstaat als Zukunft – juristische, ökonomische und philosophische Aspekte*, – D.Murswiek, *Freiheit und Umweltschutz aus juristischer Sicht*, "Economica Verlag", Bonn, 1994, s. 67.

82 M.Kloepfer, (Hrsg.), *Umweltstaat als Zukunft – juristische, ökonomische und philosophische Aspekte*, – E.Rehbinder, *Ökonomische Instrumente des Umweltschutzes aus juristische Sicht* "Economica Verlag", Bonn, 1994, s. 70.

83 M.Kloepfer, (Hrsg.), *Umweltstaat als Zukunft – juristische, ökonomische und philosophische Aspekte*, – M.Kloepfer, *Eröffnungsvortrag: Das Ladenburger Kolleg Umweltstaat: Resultate und Perspektiven*, "Economica Verlag", Bonn, 1994, s. 3.

компатибилног система прекршајне заштите животне средине. У овом се раду аргументовано закључује да област животне средине представља једну од најзначајнијих политика Европске уније у овом тренутку, као последица све већег привредног раста и његовог утицаја на животну средину. Став ауторке је да су високи стандарди у овој области само неки од услова које земље које су потенцијални кандидати морају да се испуне у поступку придруживања Европској унији. Тим путем кренула је и Република Србија која је учинила значајан помак у усклађивању националних прописа са комунитарним недавним усвајањем скупа еколошких закона, а једна од значајних особености ових закона јесте богат каталог казних мера за повреду законских одредби, као и нова надлежност прекршајних судова, чиме се гарантује адекватна заштита животне средине и људског здравља. У раду се посебно инсистира на усвајању низа подзаконских аката без чијег доношења примена закона постаје немогућа.

Рад Миланке Димитријевић под насловом: „Поступак пред прекршајним судовима због прекршаја против животне средине“, посвећен је проблематици нормативне анализе прекршајног поступка како уопште, тако и посебно, са становишта заштите животне средине, онда када је предмет таквог поступка конкретан прекршај који се односи на животну средину. У раду се посебно анализирају Закон о процени утицаја на животну средину, Закон о заштити ваздуха, Закон о заштити природе, Закон о заштити од буке у животној средини те примена новог Закона о прекршајима. Како је Закон о прекршајима нов закон, веома је значајан допринос ауторке у односу на нека спорна питања, која се и иначе, увек намећу када је у питању одређени нови пропис. Веома су значајни сасвим конкретни закључци изнети у овом раду, који се свде на следеће императиве: да се изврши специјализација судија за вођење прекршајног поступка по еколошким законима, посебно у већим прекршајним судовима; да се предмети са прекршајима прописаним еколошким законима, по правилу, у складу са судским пословником, означавају као „хитни“ и да се из тог разлога прекршајни поступак у овим предметима води убрзано и приоритетно; да се на почетку 2010. године изврши посебна обука судија специјализованих за рад на овим предметима, кроз обуку у такозваним радионицама, која подразумева рад са малим бројем судија, за разлику од уобичајених стручних семинара; да би се променила уочена лоша пракса, нужно је да сваки судија задужен за рад на овим предметима, због специфичности прекршаја из еколошких закона, увек претходно темељно обави неопходне припреме, проучавање предмета и одговарајућих еколошких закона, што је општи предуслов за законито и успешно вођење прекршајног поступка у овим предметима; да се, у циљу боље ефикасности поступка, сачини **посебна листа вештака** различитих специјалности неопходних за утврђивање релевантних чињеница из

области еколошких закона и иста учини доступном свим прекршајним судовима.

У раду Мирјане Тукар анализира се Закон о хемикалијама, што је од велике практичне важности, јер иако су данас разне хемикалије неизоставне у низу производних процеса и у свакодневном животу, недовољно пажљиво баратање с њима не само да је често у формалном смислу прекршај, већ се тако може учинити и кривично дело, али што је посебно значајно, одређени хемијски акциденти/индициенти су повезани и са веома тешким последицама по животну средину. Веома значајни закључци изнети су у овом раду, а пре свега констатације да проблем нуклеарног отпада из електрана развијених земаља света, људи понекад покушавају да реше преношењем истог у неразвијене земље. Нереаговањем на ову појаву, надлежни ризикују вишедеценијски проблем обољевања и смрти свог становништва, да неконтролисано и неправилно коришћење извора нејонизујућих зрачења (мобилни телефон, микроталасна пећ, соларијум и сл.) штете нашем здрављу. Поред тога, у раду се истиче да је неопходно да наша земља, као део европске и светске породице на ваљан начин, кроз доношење закона, уреди ову област. Претходно је, кроз измене Закона о прекршајима у коме су дати оквири за строже кажњавање и чак три пута већи рок застарелости, створен ваљани оквир за њихово доношење.

У раду Весне Крстићевић анализирају се прекршаји прописани Законом о заштити животне средине, Законом о заштити и одрживим коришћењу рибљег фонда, Законом о управљању отпадом и Законом о амбалажи и амбалажном отпаду. Рад садржи веома пажљиву нормативну анализу свих ових релевантних закона, а посебно се указује на могуће проблеме у пракси.

Рад Браниславе Вучковић је посвећен проблематици улоге јавног тужиоца у прекршајним поступцима чији су предмет прекршаји против животне средине. С обзиром на то да је Закон о прекршајима релативно нов закон који садржи одређена решења која до сада нису била присутна у нашој пракси, веома је значајно да се баш са становишта праксе сагледају не само та решења у нормативном смислу, већ и да се укаже на могуће и очекиване практичне проблеме, те начине њиховог ефикасног и брзог превазилажења. У раду се посебно анализира веома актуелан проблем рада тужиоца на „различитим колосецима“, па се тако истиче да је неопходно и једино исправно, да јавни тужилац у потпуности сагледа ситуацију у погледу доказа за кривично дело, преступ или прекршај те искоординира рад са надлежним органима и узме или препусти учешће у прекршајним поступцима. При томе се истиче да у пракси нису били ретки случајеви да се за један догађај воде сва три поступка истовремено

но, по различитим основама, а тичу се ствари из области екологије или да се након одустајања од кривичног гоњења или одбацивања кривичне пријаве, покрене поступак пред трговинским судом или судом за прекршаје водећи рачуна о застарелости односно дозвољеном времену за покретање ових поступка.

Рад мр Марине Матић посвећен је односу и сарадњи између јавног тужилаштва и инспектора за заштиту животне средине. У раду је представљена организација и рад инспектора за заштиту животне средине, што може бити добар путоказ самим тужиоцима коме могу да се обрате у случајевима „еколошких прекршаја“. Аутор је указала на нужност успостављања што тешње сарадње и редовне координације између тужилаца и инспектора у циљу правовремене реакције и процесуирања ових предмета. Укратко је представљено и искуство Холандије у координацији на локалном нивоу између полиције, тужилаштва и локалне/провинцијске управе.

ЗАКЉУЧАК

Проблеми загађивања животне средине су у својој суштини глобални, тако да и поред настојања развијених држава да тзв. „прљаве технологије“ разместе ван својих граница, првенствено по земљама „трећег света“, а у новије време и у источној Европи, најопаснији видови нарушавања еколошке равнотеже не познају границе. Овакво понашање и резонување корпорација моћних индустријских држава не само да јасно указује да се у „трци“ за профитом не бирају средства, већ сасвим јасно осликава и извесну наивност свих покушаја да се „цена“ индустријског развоја, а самим тим и еколошког загађења, у потпуности испостави неком другом. Уобичајени став да превентивно деловање има начелно далеко већи значај од репресије, која више не може да елиминише већ присутне последице, има посебну вредност и значај у погледу заштите друштва од еколошки штетног понашања. Ово директно произлази из чињенице да се последице еколошких деликата веома тешко (и скупо) отклањају, а тај поступак (зависно од врсте загађења) може да траје веома дуго, чак и више десетина година, у екстремним случајевима и више векова, а понекад су последице непоправљиве, па је самим тим и таква штета апсолутно непроцењива, а њом проузроковани губици практично су ненадокнадиви, па је зато у том погледу драгоцен примена правила – „боље спречити него лечити“. Међутим, као што превенција сама по себи не може апсолутно да елиминише ни друге видове деликвентног понашања, она не може бити довољна ни за спречавање загађења животне околине, па тако реаговање државе мора да поприми репресивни карактер увек када се превенцији не придаје довољан значај, или када се

у пракси занемарује неопходност примене прописаних техничких мера и средстава.

Мада репресија представља крајње и ипак најмање пожељно средство реаговања друштва на еколошки криминалитет, она је логичан одговор правног система на изузетно опасне атакe на животну средину, а самим тим и на животе и здравље људи. Могућност да се учиниоцу неког дела из области еколошког криминалитета, у законито спроведеном поступку, изрекне одговарајућа кривична или прекршајна санкција, подразумева не само да се одређена дела предвиде кривичним законодавством, а и деликти (кривична дела или прекршаји) против животне средине, већ и да се испуни низ процесно-правних претпоставки. Поред тога, неопходно је утврдити и низ елемената стварног и правног карактера, који улазе или у састав бића кривичног дела, односно конкретног прекршаја или представљају неопходне услове за правилно и законито одвијање кривичног или прекршајног поступка. Све то указује да се борба против загађења животне средине не сме водити кампањски, нити се свести на декларативне апеле.

Иако сврха оснивања инспекцијских служби и завода не лежи примарно у подношењу кривичних и прекршајних пријава за еколошка кривична дела и прекршаје против животне средине, они могу да у вршењу своје основне, контролне, превентивне и надзорне функције, уоче и одређена понашања којима се чине кривична дела, односно прекршаји против здравља људи и човекове средине. Пратећи и проучавајући загађеност воде, ваздуха, земљишта и животних намирница, ови органи су често у ситуацији да констатују да одређене еколошке консеквенце својим интензитетом, врстом и обимом, указују на постојање одређеног прекршаја или кривичног дела. Инспекције и заводи чешће подносе прекршајне него кривичне пријаве, што се не може увек правдати реално мањом друштвеном опасношћу уочених деликата, већ се пре ради о опортуности у поступању ових органа. Изузетно је важно да се у оквиру правног система донесу прописи који би апсолутно онемогућили (попут важећег закона о забрани подизања нуклеарних електрана у нашој земљи), увођење „прљавих технологија”, (такав извоз је иначе један од приоритета развијених држава, које нарочито тешке ослобађању од опасних отпадних материја, као и подизању фабрика за рециклажу отпада на туђој територији), као и да се законским решењима, али и ригорозним контролама у пракси у потпуности спречи сваки транзит опасних материја преко наше територије. Ово је неопходно како се више не би поновила ситуација (до које је дошло у време изузетно строгог економског и политичког ембарга против наше земље?!) да се отровне хемикалије у запечаћеним вагонима транспортују железницом, преко великог дела наше територије, да би се

потом стационарале у Албанији у непосредној близини наше границе, уз потпуно неадекватно, (практично никакво) обезбеђење.

На генералном плану заштите животне средине, потребно је пре свега деловати превентивно, уз тражење упоришта у најширим слојевима становништва, при чему је веома важно благовремено и тачно информисање грађана о свим реалним опасностима које им прете услед загађења човекове околине, како би се кроз стварање једног општег друштвеног консензуса о пуној еколошкој заштити, број еколошких кривичних дела и прекршаја против животне средине свео на минимум, а њихове последице у највећој могућој мери анулирале. Заштита животне средине не може бити потпуна, нити ефикасна, све док се друштво и правни систем више ослањају на репресију, него на превенцију, као ни док владајућа максима еколошких покрета да **Земља не припада нама, већ ми њој**, не постане доминантна у свести већине грађана, а посебно оних друштвених сегмената (не само органа власти, већ и менаџерских и технократских слојева), који доносе кључне одлуке о индустријском (па и уопште социјалном) развоју. Сви чији је задатак да се супростављају кривичним делима и прекршајима против животне средине, од полиције па до органа правосуђа, морају бити ваљано обучени и мотивисани у погледу одговора на такву врсту угрожавања. И у овом случају актуелна је чувена мисао Е.Ферија, који је мудро закључио да сви закони вреде онолико колико вреде људи који су позвани да те законе примењују.

Мишљење

Приручником који је предмет ове рецензије даје се веома значајан допринос како бољем сагледавању објективних нормативних могућности на плану заштите животне средине, а посебно у области прекршајног права, тако и бољој едукацији службених актера прекршајних поступака чији су предмет прекршаји којима се угрожава или повређује животна средина, што све укупно, има велики значај за конкретну заштиту животне средине у Републици Србији.

У Београду, 24. новембра 2009.
проф. др Милан Шкулић

